

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΒ'

ΙΟΥΝΙΟΣ 1949

ΑΡΙΘ. 93

ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ ΑΓΑΠΗΣ

Μέρα με την ημέρα, όσο περνάει ο καιρός, πρέπει να καταλαβαίνουμε όλο και καθαρότερα και βαθύτερα το νόημα του άγωνα αυτού, που απ' άκρη σ' άκρη της βασανισμένης πατρίδος μας διεξάγεται, «άλλου με το όπλο το πολεμικό, άλλου με το όπλο της ειρήνης». Και το νόημα είναι ένα: αφού καταλάβαμε ότι η ίδια αιτία έφερε και το έγκλημα του συμμοριτη και τη σπίλα του σημερινού εκμεταλλευτού, να δουλέψουμε όλοι όσοι δεν θέλουμε να είμαστε ούτε εγκληματίαι ούτε εκμεταλλευταί, για μιάν αληθινή ανασυγκρότηση της πατρίδος μας, θεμελιωμένη και βασισμένη σε θεμέλια τέτοια, που δεν θα μπορούσε να τη σαρώσει το πρώτο φύσημα ανέμου. Πρέπει απ' τη γη αυτή, να βγεί μια καινούργια μέρα, η αναστημένη Ελλάδα, η λυτρωμένη απ' όλα τα δεινά, που μας ώδηγησαν στο σημερινό σπαραγμό. Πρέπει οι ήρωες της νέας ελληνικής εποποιίας, που ο υπόλοιπος κόσμος τώρα μόλις άρχισε να καταλαβαίνει την παγκόσμια σημασία της, να έχουν τη βεβαιότητα, ότι το «αύριο θα είναι καλύτερο από το σήμερα», γιατί από σήμερα άρχισε να γίνεται πραγμακτικότης. Όχι μόνο γιατί υπάρχουν έλπίδες και υποσχέσεις ότι αύριο οι συνθήκες της ζωής θα είναι καλύτερες απ' τις σημερινές, αλλά γιατί, σήμερα κι' όλας, υπάρχουν οι δροι που θα κάνουν πραγμακτικότητα τις υποσχέσεις αυτές.

Για να υπάρξει όμως αυτή η προϋπόθεση, για να μπορέη ο αγωνιστής από σήμερα να είναι ήσυχος, πρέπει «και στην ανασυγκρότηση της Ελλάδος μας, όχι μόνο αφού αγωνισθί, μα και για να αγωνι-

σθί»⁽¹⁾, ως θεμέλιο να βάλουμε αυτό το στοιχείο της χριστιανικής ζωής που πρέπει να γίνη το θεμέλιο της ζωής του καθενός μας: την αγάπη, την αγάπη όμως όχι σαν δημοφή λέξι, αλλά σαν αληθινό αγωνιστικό σύνθημα που πρέπει να κάμουμε το πών. για να γίνη πραγμακτικότης. Αν το άρωμα και η πνοή της αγάπης γίνη τόσο δυνατή ώστε, ξεκινώντας απ' το σπίτι του μαχομένου, να φθάνη αδιάκοπα σ' αυτόν μέχρι τις πρώτες γραμμές, τότε ως μη φοβηθούμε ούτε την όρημν του εγκλήματος ούτε τη δυσσομία της σαπίλας που ξεχύνεται κάθε τόσο γύρω μας και καρδιοχτυπάμε μήπως πνίξει τη ζωτικότητα και την πίστι των παλληκαριών που αγωνίζονται. Η λύσσα του μίσους θα τσακισθί επάνω στο θώρακα της αγάπης και οι δηλητηριώδεις αναθυμώσεις της πολιτικής και της άλλης σαπίλας θα κάλυφθουν απ' την εύωδια της στοργής. Γιατί πρέπει να ξέρωμε ότι τη σκέψη σήμερα του στρατιώτου μας δεν την απορροφά τόσο ούτε ο φόβος του αντιπάλου, ούτε η σκληρότης της ζωής που ζή, όσο η μέριμνα για το τί κάνουν οι δικοί του, το σπίτι του, για το αν υπάρχει κάποιος να τους κυττάξη, κάποιος να φροντίση γι' αυτούς, σαν να ήταν ο ίδιος ο προστάτης τους.

Ένας στρατιώτης, για να αναφέρωμε ένα απ' τα πολλά περιστατικά, είχε έλθει με άδεια στην Αθήνα. Στο μεταίωμ κέρφει στο κορεβάτι η γυναίκα του ήρωστη, με πλευρίτιδα. Η άδειά του τελειώνει, συγ-

(1) Π. Μελάτης, Για μιάν καινούργια Ελλάδα, «Ακτίνες» 1949, σελ. 151.

γενῆ δὲν ἔχει κανέναν γιὰ νὰ ἐμπιστευθῆ τὴν ἀρρωστη κι' αὐτὸς πρέπει νὰ φύγη. Βρίσκεται σὲ ἀπελπισία, μπροστὰ στὸ ἀληθινὸ αὐτὸ ἀδιέξοδο. Ποιὰ ὅμως ἦταν ἡ ἀνακούφισις του καὶ πόσο ἔφυγε ἀναπαυμένος, ὅταν στὴ θέσι τῶν δικῶν του ἦλθαν μερικὲς κυρίες ἀπὸ ἐντελῶς ἰδιωτικῆ πρωτοβουλία, πὸν ἀνέλαβαν κάθε φροντίδα γιὰ τὴν σύζυγο αὐτῆ τοῦ ἀγωνιστοῦ.

Καὶ αὐτὸ εἶναι πραγματικότης, πηγαῖο δημιουργημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ ὑπέροχος αὐτὸς λαός, πὸν ἔδειξε πάντα, καὶ δείχνει συνεχῶς σὲ τόσα πεδία, τὴν ἀνωτερότητά του, δὲν παρέλειψε καὶ στὸν στίβο τῆς ἀγάτης νὰ δείξῃ πόσες δυνάμεις καὶ πόσες ἀνεξάντλητες πηγὲς κρύβει μέσα του. Θέλεις γιὰ τὸν τραυματία, μὲ τὶς ἀκούραστες ἐθελόντριες ἀδελφές, μὲ τὴν πρόθυμη αἰμοδοσία, μὲ τὶς στοργικὲς ἐπισκέψεις, μὲ τὶς ψυχαγωγίαις καὶ μὲ τὶς ἄλλες χίλιες-δύο ἐξυτηρητήσεις, θέλεις γιὰ τὸν μάχιμο στρατευμένο, μὲ τὰ δέματα, τὰ βιβλία, τὴν τακτικὴ ἀλληλογραφία, μὲ τὸ συγύρισμα ἀκόμα τοῦ στρατῶνος του καὶ τοῦ ἀναρρωτηρίου του ἀπὸ πρόθυμες κυρίες, καὶ μὲ τὶς ἐπισκέψεις καὶ ὡς τὰ ἀκραία φυλάκια τῶν συνόρων, θέλεις μὲ τὴ φροντίδα γιὰ τὸν ἀνταρτοπληκτὸ, καὶ ἰδίως γιὰ τὰ παιδιὰ μὲ τὶς παιδοπόλεις, θέλεις μὲ τὴ φροντίδα γιὰ τὴν οἰκογένεια τοῦ στρατευμένου καὶ τοὺς δικούς του, γιὰ τὸ γάλα καὶ γιὰ τὴν ἐξοχὴ τῶν παιδιῶν του καὶ γιὰ τὸ φάρμακο τοῦ ἀρρώστου του, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς -κι' ὅπου τὸ ἐπίσημο Κράτος εἶναι ἀπὸν ἢ εἶναι ἀνίκανο νὰ κάμῃ κατὶ, ἢ τὰ κάνει θάλασσα-ὁ λαὸς ὁ ἴδιος ὅπου μπορεῖ ἔδειξε πὸς εἶναι δυνατόν νὰ μὴν ἔχη πολλὰ ὕλικὰ μέσα, συμπόνια ὅμως καὶ ἀγάπη ἔχει πολλή.

Ἐνῶ ὅμως τόσα γίνονται ἀπὸ τὶς ὀργανωμέναις ἢ τὶς αὐθόρητες ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάτης, μένου ἀκόμα τόσα νὰ γίνου στὸν ἕνα καὶ στὸν ἄλλον τομέα. Γιὰ νὰ φτάσωμε στὸ σημεῖο, νὰ μποροῦμε νὰ πούμε ὅτι εἴμαστε ἕνα μὲ κείνον πὸν πολεμάει καὶ ὅτι ὅπως ἔχει ἐπιστραπευθῆ ἡ θυσία τῶν παιδιῶν μας πὸν πολεμοῦν, ἔτσι ἔχει ἐπιστραπευθῆ ἡ ἀγάτη «τῶν μετόπισθεν», εἴμαστε ἀκόμα πολὺ μακρὰ. Ἡ «μεγάλῃ ἐ-

ξόρησις ἀγάτης» πὸν ὅπως λέει ὁ Π. Μελίτης, «πρέπει νὰ ξεχυθῆ σὰν χεῖμαρος, νὰ κατακλύσῃ τὴν Ἑλλάδα», θὰ φανῆ μόνο ἂν γίνῃ ἡ γενικὴ ἐπιστράτευσις τῆς ἀγάτης. Μιὰ ἐπιστράτευσις, πὸν δὲν θ' ἀφίση οὔτε ἕναν, ἀληθινὰ οὔτε ἕναν πὸν νὰ μὴ λάβῃ μέρος στὴν ἐπιστράτευσι αὐτῆ. Ἀκόμα καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ ἡ κατάκοιτη ἀκόμα γερόντισσα, πὸν θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν τῆς σὰν βάρος, κι' αὐτῆ ἀκόμα μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ λάβῃ στὴν ἐπιστράτευσι αὐτῆ μέρος.

Γιὰ νὰ γίνῃ ὅμως ἡ ἐπιστράτευσις αὐτῆ τῆς ἀγάτης πραγματικότης, χρειάζονται τρία πράγματα.

Τὸ πρῶτο εἶναι νὰ νοιώσωμε τὴν ἀνάγκη τῆς καὶ σὰν χρέος δικό μας πρὸς ἐκείνους πὸν χύνουν τὸ αἷμα τους καὶ πρὸς τοὺς δικούς των, ἀλλὰ καὶ σὰν χρέος πρὸς τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μας. Δὲν μποροῦμε νὰ ἔχωμε τὴν ἀξίωσι νὰ λεγώμαστε αὐριο ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα Ἕλληνες, ἂν σήμερα, εἴτε μὲ τὴν ἐπιστράτευσι τῆς ἀγάτης, εἴτε μὲ τὴν ἐπιστράτευσι τῆς θυσίας, δὲν λάβωμε μέρος στὸν ἀγῶνα αὐτὸν τοῦ Ἔθνους μας ἀφοῦ εἶναι ἀγὼν ζωῆς ἢ θανάτου καὶ διακινδυνεύεται, ὅπως μᾶς ἀνέπτυξαν τὰ προηγούμενα κύρια ἄρθρα τῶν «Ἀκτινῶν», ὅτι πολυτιμότερο ἔχομε. Δὲν μποροῦμε νὰ καθίσωμε αὐριο στὸ τραπέζι τῆς νίκης καὶ νὰ λεγώμαστε τίμοι ἄνθρωποι, ἂν σήμερα δὲν κάναμε τίποτε γιὰ τὴν νίκη αὐτῆ.

Τὸ δεύτερο εἶναι ὅτι γιὰ τὴν ἐπιστράτευσι αὐτῆ δὲν πρέπει νὰ περιμένωμε καμμιά ἰδιαίτερη πρόσκλησι. Καθένας μας πρέπει νὰ θεωρήσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὑπέθυνο γιὰ νὰ καλέσῃ τοὺς ἄλλους. Στὸν συναγεροῦ αὐτὸν τῆς ἀγάτης δὲν ὑπάρχουν προσκαλοῦντες καὶ προσκαλούμενοι, ἀλλὰ ὅλοι καὶ προσκαλοῦν καὶ προσκαλοῦνται. Ἡ καλύτερα, ὁ προσκαλὸν, ὅπως πάντα, εἶναι Ἐκεῖνος πὸν εἶναι ὁ ἴδιος ἢ Ἄγάτη, καὶ προσκαλούμενοι εἴμαστε ὅλοι, χωρὶς καμμιά ἐξαιρέσι.

Μὰ ὑπάρχει καὶ ἕνα τρίτο στοιχεῖο πὸν εἶναι ἀπαραίτητο, γιὰ νὰ γίνῃ πραγματικότης ἡ ἐπιστράτευσις αὐτῆ. Πρέπει νὰ καταλάβωμε καλὰ ποιὰ σημασία ἔχει ἡ ἕ-

παρξίς της καὶ ποιά ἡ ἔλλειψις τῆς ἀγάπης. Μὲ τὴν ἀγάπην, τὴν ἀληθινὴν ὁμως ὄχι τὴν ψεύτικη, τὴν ἀγάπην ποὺ μὲ κινεῖ νὰ κάνω γιὰ τὸν ἄλλον, ὅ,τι θὰ ἔκανα γιὰ τὴ μάνα μου ἢ γιὰ τὸ παιδί μου ἢ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μου, μὲ ὄργανο τὴν ἀγάπην αὐτή, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν ἔχω τίποτε νὰ τοῦ προσφέρω, γίνομαι ἕνα μὲ τὸν ἄλλον, μὲ ἀγαπᾷ κ' αὐτός, γιατί μὲ νοιώθει σάν ἄνθρωπο δικό του. Ἄντιστρόφως, χωρὶς τὴν ἀγάπην, κ' ἂν ἀκόμα τὸν γεμίσω μὲ δῶρα, κ' ἂν ἀκόμα κάνω καὶ πράξεις θυσίας, θὰ καταλάβῃ ὁ ἄλλος ὅτι τοῦ εἶμαι ξένος, ὅτι δὲν μετέχω στὸν πόνο του, ὅτι ὁ πόνος ὁ δικός του μπορεῖ νὰ ἔγινε ἀντικείμενον τοῦ ἐνδιαφερόντός μου, δὲν ἔγινε ὁμως καὶ δικός μου πόνος. Συνέβη νὰ ξεκινήσουν κυρίες (πρόκειται γιὰ γεγονότα πραγματικά) καὶ νὰ πᾶνε σὲ πόλεις ποὺ εἶχαν δοκιμασθῆ ἀπὸ συμμοριτικὰς ἐπιθέσεις γιὰ νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν περίθαλψιν τῶν κατοίκων, νὰ δώσουν ροῦχα καὶ σκεπάσματα, νὰ μοιράσουν τροφίμα καὶ χρήματα, ἐπειδὴ ὁμως ἔδιναν, εἴτε μὲ τὸ ντύσιμό τους καὶ τὴν ἐμφάνισί τους γενικά, εἴτε κατὰ κάποιον ἄλλον τρόπο, τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ πόνος τῶν δυστυχισμένων κατοίκων δὲν ἦταν ἕκατὸ τὰ ἕκατὸ αὐτοῦ δικός τους, τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ἀντίθετο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ θὰ περιμένα κανεῖς. Ἄντι μὲ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτὴ καὶ μὲ τίς τόσες φροντίδες τῶν κυριῶν νὰ ἀναπτυχθοῦν δεσμοὶ ἀγάπης μὲ τοὺς ἐντόπιους κατοίκους, στὸ τέλος ἔμεινε στὴν ψυχὴ τους, σάν καταστάλαγμα, ἕνα παράπονο, μιὰ πικρία. Ἔτσι ποὺ ἄθελα ἔρχεται στὸ νοῦ τὸ κομμάτι ἐκεῖνο ἀπ' τὸ τραγοῦδι τῆς ἀγάπης τῆς πρώτης πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῆς: «καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα κευθῆσομαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω οὐδὲν ὠφελοῦμαι». Μόνο θὰ ἤθελε νὰ προσθέσῃ κανεῖς εἰδικὰ γιὰ τὴν περίπτωσί μας, τρεῖς λέξεις ἀκόμα: «καὶ οὐδὲν ὠφελῶ». Ἄντιστρόφως, συνέβη σὲ κυρίες, ποὺ ἔνοιωθαν μέσα τους ἀληθινὴν, βαθειὰ ἀγάπην, νὰ πᾶνε κάπου ὄχι τόσο γιὰ νὰ μοιράσουν κάτι, ὅσο γιὰ νὰ ἀνοίξουν τὴν καρδιά τους, κ' ἐκεῖ νὰ μὴ ἐπαρκέσουν τὰ δέματα ποὺ εἶχαν μαζύ τους. Ἐν τού-

τοις κατῳρθωσαν ν' ἀναπτύξουν δεσμούς, ποὺ μόνο ἡ ὑπαρξίς ἀληθινῆς ἀγάπης εἶναι δυνατόν νὰ δημιουργήσῃ.

*

Μὲ ἄλλα λόγια γιὰ νὰ κινητοποιηθοῦμε στὴν γενικὴ αὐτὴ ἐπιστράτευσι, πρέπει νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ μιὰ βαθειὰ ριζωμένη καὶ πολὺ πλατειὰ διαδεδομένη προκατάληψιν. Πρέπει νὰ μάθωμε καλά, νὰ τὸ πιστέψωμε μὲ δὴλ μας τὴ δύναμιν, ὅτι γιὰ νὰ ἐκδηλώσωμε τὴν ἀγάπην μας τὸ πρῶτο ποὺ χρειάζεται δὲν εἶναι τὰ χρήματα ἀλλὰ ἡ ψυχὴ. Ὁ ἄλλος δὲν θέλει τὰ χρήματά μας, ἀλλὰ τὴν καρδιά μας. Ὅταν τοῦ δώσωμε τὴν καρδιά μας, τότε θὰ βρεθοῦν καὶ τὰ χρήματα, ἡ ἀγάπην μας θὰ σοφισθῆ κάποιον τρόπο νὰ βρῆ καὶ τὰ ὑλικά μέσα ποὺ λείπουν. Ἐνῶ ὅταν δὲν ἔχωμε δώσει τὴν καρδιά μας, τότε καὶ χρήματα ἂν ὑπάρχουν ἢ μένον ἀχρησιμοποίητα ἢ καὶ ἂν χρησιμοποιηθοῦν μένον ἄκαρπα, πηγαίνουν σάν χαμένα. Κάποιος ὁργανισμὸς περιθάλψεως, γιὰ νὰ σημειώσωμε ἕνα ἀπὸ τὰ ἄπειρα παραδείγματα, γιὰ ἕναν μόνο ἀπὸ τοὺς σκοποὺς του λέγεται ὅτι ἔχει στὴ διάθεσί του διακόσια πενήντα ἑκατομμύρια γιὰ κάθε μῆνα. Καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ τόσες εἶναι γύρω του οἱ ἀνάγκες σχετικὰ μὲ τὸ θέμα ποὺ προορίζεται νὰ διατεθῆ τὸ κονδύλι αὐτό, μένον ἀχρησιμοποίητα διακόσια πενήντα ἑκατομμύρια, ἀκριβῶς γιατί στὴν ὑπηρεσία αὐτὴν δὲν ἔλειψαν τὰ λεπτά ἀλλὰ ἡ πραγματικὴ στοργή, γιατί στὴ θέσιν τῆς φλόγας τῆς ἀγάπης ἔχει θρονιασθῆ ἡ ξερὴ ὑπηρεσιακὴ ἀντίληψιν.

*

Ἄφου ἀπαλλαγοῦμε ἀπ' αὐτὴν τὴν προκατάληψιν, θὰ ἴδουμε πόσα πολλὰ εἶναι δυνατόν νὰ προσφέρωμε στὴν ἐπιστράτευσιν τῆς ἀγάπης, καὶ στὶς ὀργανωμένες καὶ στὶς ἀτομικὰς ἐκδηλώσεις της.

Δὲν πρόκειται ἐδῶ, οὔτε εἶναι δυνατόν, νὰ ἀναφέρωμε ὄλες τίς περιπτώσεις ἐκεῖνες ποὺ φανεράνουν τί εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ καὶ στοὺς δυὸ αὐτοὺς μεγάλους τομεῖς, ἂν ὁ καθένας μας αἰσθανθῆ ὅτι εἶναι ἐπιστρατευμένος στὴν μεγάλη αὐτὴ ἀπο-

στολή. Ἔτσι μόνο γιὰ νὰ γίνη τὸ πρᾶγμα κάπως σαφέστερο θὰ ἀναφέρωμε μερικά παραδείγματα.

Πρῶτα πρῶτα, τὸ ξύπνημα τῆς φωνῆς τῆς ἀγάπης σὲ ἀνθρώπους πού ἐργάζονται μέσα σὲ ὑπηρεσίες ἢ οργανώσεις, πού ἀπ' τὴν ἀποστολή τους εἶναι προωρισμένες νὰ ἀσχολοῦνται μὲ ἔργα ἀγάπης. Μποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε ὅτι θὰ ἦταν ποτὲ δυνατόν νὰ μένουσιν ἀχρησιμοποίητα τὰ διακόσια πενήντα ἑκατομμύρια τὸν μῆνα, ἂν στὸν ὀργανισμό αὐτὸν πού ἀναφέραμε παραπάνω ὄχι ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι ἀλλὰ μόνο ἓνα μικρὸ ποσοστὸ τοῦ συνόλου ἐνοιωθῶσαν μέσα τους νὰ τοὺς καίη ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν πονεμένο ἀδελφὸ τους; Τότε ὄχι μόνο τὰ ἑκατομμύρια αὐτὰ θὰ εὗρισκαν ἀμέσως τὸν ὄπλο τους, καὶ μάλιστα κατὰ τὸν καλύτερο δυνατό τρόπο, ἀλλὰ θὰ εὗρισκαν καὶ τὰ μέσα γιὰ νὰ αὐξήσουν τὸ ποσὸν αὐτὸ μέχρι τὸ ἀνώτερο δυνατό ὄριο. Ἄν τις περιπτώσεις τῶν προσώπων πού περιμέναν βοήθεια τίς θεωροῦσαν σὰν ἀτομικές τους ὑποθέσεις, τότε θὰ ἀνέπτυσσαν μιὰ δραστηριότητα ἀφάνταστα μεγάλη, μιὰ ἐφευρετικότητα ἐξαιρετική, πού κι' ἀνυπέβλητα ἐμπόδια θὰ ἦταν ἱκανὴ νὰ ὑπερπηδήσῃ.

Ὅλοι μὲ ἀγανακτοῦμε καὶ θλιβόμαστε γιὰ τὴν θλιβερὰ καθυστέρησι πού παρατηρεῖται στὴν ἐκδοσι τῶν συντάξεων, καὶ τῶν ἀναπήρων καὶ τῶν θυμάτων πολέμου. Μιὰ καθυστέρησις, πού ὅσο κι' ἂν δὲν προέρχεται ἀπὸ κακὴ πρόθεσις, καὶ ὅσο κι' ἂν δὲν εἶναι πάντα τόσο ἀδικαιολόγητη ὅσο φαίνεται, ὅμως πολλὰ φορὲς δημιουργεῖ χιλιάδες οἰκογενειακὰ δράματα: ἀφαιρεῖ τὸ ψομὶ ἀπ' τὸ στόμα τῶν ὀρφανῶν, χῆρες τῶν τιμημένων μας νεκρῶν τίς κάνει νὰ σέρνονται περιφρονημένες στοὺς δρόμους, τρέχοντας νὰ ἐξασφαλίσουν τὸ φάρμακο τοῦ ἄρρωστον παιδιοῦ τους. Ἡρωϊκοὺς ἀναπήρους τοὺς υποχρεώνει ν' ἀνεβοκατεβαίνουν σκάλες καὶ νὰ ἐκλιπαροῦν ἐκεῖνο πού εἶναι τὸ πῶ ἐλάχιστο δείγμα τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης. Καί, ἄς μὴν ποῦμε τίποτε γιὰ τὰ θύματα τῆς καθυστερήσεως αὐτῆς, πού ἀπ' τίς συνεχεῖς στερήσεις καθηλώθησαν στὸ

κρεβάτι φυματικοὶ ἢ καί, στὸ τέλος, ὠδηγήθησαν στὸν τάφο. Ἄς φαντασθοῦμε ὅμως πόσα ἀπ' τὰ πολυάριθμα, τίς ἑκατοντάδες, τίς χιλιάδες ἴσως οἰκογενειακὰ δράματα θὰ εἶχαν προληφθῆ ἂν οἱ ὑπάλληλοι τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν, πού εἶναι ἀρμόδιοι γιὰ τὴν διεκπεραίωσι καὶ τελικὰ τὴν ἐκδοσι τῶν συντάξεων, παιδιὰ τοῦ λαοῦ κι' αὐτοί, ἄφιναν μέσα τους νὰ μιλήσῃ ἡ ἀγάπη καὶ προσπαθοῦσαν νὰ ἐργασθοῦν μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα θυσίας, μὲ τὴν ἴδια αὐταπάρησι πού μάχεται ὁ μαχητὴς τοῦ Γράμμου καὶ τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν βουνῶν. Ὁ μαχητὴς πού δὲν κυττάει οὔτε πόση ὥρα μάχεται, οὔτε ἂν πρόκειται νὰ θυσιάσῃ καὶ αὐτὴ ἀκόμα τὴ ζωὴ του. Ξέρομε—πρέπει κι' ὁ μαχητὴς νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ—ὅτι στὸ βάθος δὲν ὑπάρχει ἀδιαφορία, ὑπάρχει μόνον στενοτήθις ὑπηρεσιακῆ. Ἀκόμα πρέπει ν' ἀναγνωρισθῆ, πὼς γιὰ ν' ἀντιμετωπισθῆ ὁ τεράστιος ὄγκος τῆς δουλειᾶς πού ἔχει σωρευθῆ κι' ἡ ἐξαιρετικὴ εὐθύνη, χρειάζεται ἐξαιρετικὴ προσπάθεια καὶ κόπος περισσότερος ἀπὸ ὅσο ἴσως φανταζόμεθα. Ὅμως ἐδῶ πρέπει νὰ μιλήσῃ κάτι παραπάνω ἀπὸ τὴν ὑπηρεσιακότητα!

Καὶ δὲν πρόκειται μόνον γιὰ τίς ὀργανωμένες ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης, πού θὰ κέρδιζαν καὶ ποσοτικὰ καὶ ποιοτικὰ μὲ τὴν ἐπιστράτευσι μας στὴν ἐξόρησι τῆς ἀγάπης. Εἶναι ἓνα ἄλλο πεδίο, μὲ ἀνεξάντητες δυνατότητες, μὲ ἓναν δυναμισμό, πού δύσκολα μποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε ἀπὸ πρὶν τὴν ἀπόδοσί του. Εἶναι οἱ ἀτομικὲς ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης μας. Τί φερέθαι θὰ ἐπαιρνε ὁ ἀγωνιστὴς στὸ μέτωπο, ἂν ἐπὶ παραδειγματι μάθαινε, πὼς ὁ προϊστάμενός του νοιάζεται καὶ φροντίζει γιὰ τὴν οἰκογένειά του. Ἄν ἡ μάνα του ἦ ἡ γυναικα του τοῦ ἔγραφε, ὅτι ἀπ' τὸ γραφεῖο, ὅπου ἐργαζόταν πρὶν πάει στρατιώτης, ἐπῆγε μιὰ ἐπιτροπὴ καὶ τοὺς ἐπεσκέφθηκε γιὰ νὰ ἰδῆ πὼς τὰ περνοῦν κι' ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ἀνέλαβε νὰ φροντίξῃ γιὰ τὴν οἰκογένεια, ὅσο ὁ προστάτης της θὰ εἶναι μακριὰ της. Ἡ τί χαρὰ καὶ δύναμι θὰ ἔδινε στὸν μαχητὴ ἂν ἓνα γράμμα ἀπ' τοὺς δικούς του τὸν ἐληροσοφοῦσε ὅτι οἱ συγχω-

ριανοί του σὲ ἓνα ἀπόγευμα Κυριακῆς πῆγαν καὶ θέρισαν τὸ χωράφι του ἢ ἀλώνισαν τὰ γενήματά του ἢ ὅτι ἀπ' τὴν ἡμέρα πού στρατεύθηκε ὑποστηρίζουν πῶς πολὺ τὸ μαζάκι του καὶ τὰ ὅμοια.

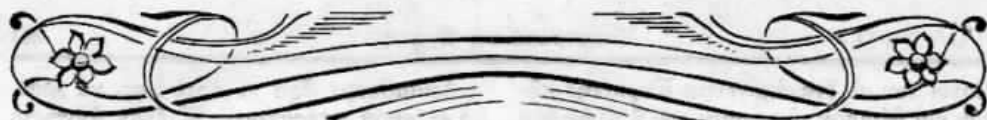
Πολλὲς φορές καὶ γράφεται σὲ ἐφημερίδες καὶ λέγεται ὅτι εἶναι ντροπὴ, νὰ ζῆ κανεὶς σὲ ἓνα μέρος ὅπου ὑπάρχουν σπουδαῖα ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα καὶ νὰ μὴ τὰ ἔχη ἐπισκεφθῆ οὔτε μιὰ φορά. Ἄν αὐτὸ εἶναι ντροπὴ, ὅπως καὶ εἶναι, τότε τί νὰ πῆ κανεὶς γιὰ κείνους πού μέσα στὴν πόλι τους, δίπλα ἢ ἀπέναντι στοῦ σπιτί τους πολλὲς φορές, ὑπάρχουν στρατιωτικὰ νοσοκομεῖα ὅπου νοσηλεύονται τόσα καὶ τόσα παιδιά, πού δὲν ἔχουν οὔτε ἓναν συγγενῆ τους γιὰ νὰ τοὺς ἐπισκεφθῆ γιὰ νὰ τοῦ ἀνοίξουν τὴν καρδιά τους, ὑπάρχουν παιδοπόλεις, ὑπάρχουν οἰκογένειες στρατευθέντων ἢ καὶ πεσόντων στὸν πόλεμο καὶ ὅμως ποτὲ δὲν σκεφθῆκαμε νὰ κτυπήσωμε τὴν πόρτα τους, ὄχι γιὰ νὰ τοὺς πᾶμε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἀλλὰ ἀπλῶς μιὰ καλημέρα νὰ τοὺς εἰπούμε. Σκεφθῆκαμε ποτὲ νὰ πᾶμε νὰ συντροφεύσωμε γιὰ λίγο τὶς μανάδες ἢ τὶς συζύγους πού ἔχουν τραυματισμένους τοὺς δικούς τους σὲ νοσοκομεῖα μακρὰ ἀπ' τὸν τόπο τῆς διαμονῆς τους καὶ νὰ συμπονέσωμε μαζί τους καὶ ἀφοῦ αἰσθανθοῦμε κι' ἐμεῖς τὸν πόνο τους καὶ τὴν ἀγωνία τους, νὰ προσπαθῆσωμε νὰ σταλάξωμε στὴν ψυχὴ τους λίγη γαλήνη; Πόσες καὶ πόσες φορές δὲν συνέβη σὲ κυρίες πού ἔχουν ἐθελοντικὰ ἀναλάβει αὐτὸ τὸ ἔργο ν' ἀκούσουν τὸ παράπονο, ὅτι κανεὶς δὲν εἶχε ἀνοίξει τὴν πόρτα τους, γιὰ ἓναν γλυκὸ λόγο! Ὅτι δὲ τὸ παράπονο αὐτὸ δὲν ἀφοροῦσε τόσο τὶς ὕλικές παροχές ὅσο πρὶν ἀπὸ ὅλα αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τὴν ἐπίσκεψι σὰν δείγμα ἀγάπης, ἀποδεικνύει τὸ γεγονὸς ὅτι ἂν τοὺς προσφερόταν κάτι δὲν τὸ ἔπαιρναν, ὑποδεικνύοντας ἄλλες οἰκογένειες, μὲ ἀκόμα μεγαλύτερες ἀνάγκες, πού θὰ ἔπρεπε νὰ δοθῆ.

Δοκιμάσαμε ἄρα γε ποτὲ μας, νὰ ἰδοῦμε τί χαρὰ προσφέρομε σ' ἓναν ἀγνωστὸ μας τραυματία, ἂν τὸν χαιρετίσωμε σὲ μιὰ εὐκαιρία, ἀπὸ ἐκεῖνες πού τόσο συχνὰ δημιουργεῖ ἡ καθημερινὴ ζωὴ, μὲ ἀγάπη καὶ σεβασμὸ; Εἶναι σὰν, μὲ τὸν χαιρετισμὸ μας αὐτόν, νὰ τοῦ δίνωμε τὴ θέσι πού τὴν κέρδισε μὲ τὸ αἷμα του. Καὶ ὅμως πόσοι ἀπὸ μᾶς τὸ κάνομε αὐτό;

★

Σημειώσαμε τὰ παραδείγματα αὐτά. Δὲν σημειώσαμε ὅμως τίποτε, ἔμπρὸς στοῦ τί μπορεῖ νὰ ἐπιτύχη ἡ ἀγάπη μας, ὅταν ξυπνήση καὶ ζωντανέψη μέσα μας. Ἦδη ἀπὸ χρόνια, μᾶς τὸ ἔχουν δεῖξει τόσες ἐθελοντικὲς προσπάθειες πού καὶ ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα ἔχουν ἀληθινὰ θαυματουργήσει. Ὅποιος δὲ δὲν ἔχει προσωπικὴ πείρα μπορεῖ νὰ τὸ ἰδῆ ἀνάγλυφο στὴν τρίτη ἔκδοσι τοῦ βιβλίου τῆς Προνοίας τῶν Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων, «Εἰς τὴν Ἱπηρεσίαν τῆς Ἀγάπης», πού εἶναι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους γραμμένο ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα. Γεγονότα πού, εἴτε σὲ ὀργανωμένες εἴτε σὲ ἀτομικὰς ἐκδηλώσεις ἀγάπης ἀναφέρονται, τὸ ἴδιο θαῦμα πιστοποιοῦν: Τὴν ἀκατανίκητη δυνάμει τῆς. Αὐτὰ δὲ μὲ μιὰ περιορισμένη, μικρὴ ἐπιστράτευσι, πού περιορίζεται σὲ μερικὰς χιλιάδες πρόσωπα. Ὅταν ὅμως ὁ καθένας μας θεωρήσῃ τὸν ἑαυτό του ἐπιστρατευμένο στὴν σταυροφορίαν τῆς καλωσύνης, τότε σ' ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα ἓνας καινούργιος ἀληθινὰ ἀέρας θὰ ζωογονήσῃ ὅλους μας, τὸν ἀγῶνα μας, τὸ ἔθνος μας ὀλόκληρο. Θὰ ἔχη πραγματοποιηθῆ ὁ ἐθνικὸς συναγερομὸς, θὰ ἔχη ἀπὸ τώρα ἀρχισῆ ἡ καινούργια ἡμέρα, ὁ καινούργιος πολιτισμὸς, πού θὰ ἀξίζῃ νὰ ζῆ κανεὶς γιὰ νὰ τὸν ἀπολαμβάνῃ, ἢ νὰ θυσιασθῆ γιὰ νὰ τὸν δημιουργήσῃ.

ΙΕΡ. Ι. ΚΟΤΣΩΝΗΣ

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ(*)

«Επιμένω, ὅτι ὁ ἥλιος, τὸν ὁποῖον βλέπω, εὐρίσκεται εἰς τὸν νοῦν μου καὶ ὄχι κάπου εἰς τὸν οὐρανὸν» εἶπε ὁ Paul Bergman εἰς τὴν πρώτην συνάντησιν τῶν «ἐρευνητῶν» (περὶ τῆς ὁποίας ἐγίνε λόγος εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος). Ὁ Thomas Nelson ἐγίνε κατακόκκινος καὶ μὲ δυσκολίαν συνεκράτησε τὸν ἑαυτὸν του. Εἶπε ἀπλῶς: «Νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ὑποθέσω ὅτι δὲν πιστεύετε εἰς τὴν ὕπαρξιν κἀν τοῦ ἡλίου καὶ νομίζετε ὅτι οἱ ἀστρονόμοι παραλογίζονται ὅταν λέγουν ὅτι ἡ θερμοκρασία τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἡλίου ἀνέρχεται εἰς ἑξ χιλιάδας βαθμοὺς καὶ ὅτι ὁ ἥλιος εὐρίσκεται εἰς ἀπόστασιν ἑνενηντα ἑκατομμυρίων μιλίων περίπου. Δὲν ἔχετε παρατηρήσει λοιπὸν ὅτι ἡ θερμοκρασία ἀνέρχεται ὅταν λάμπῃ ὁ ἥλιος; Τί εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνο πού προκαλεῖ τὴν θερμότητα αὐτήν; Καὶ ἐγὼ βεβαίως εἶμαι σκεπτικιστὴς, ἀλλ' ὅταν βλέπω κἀτι καὶ ὅταν ἡμπορῶ νὰ ἐπιβεβαιώσω τὰς παρατηρήσεις μου διὰ πολλῶν τρόπων, ἔ, τότε δὲν ἡμπορῶ ν' ἀμφιβάλλω δι' ἐκεῖνο πού αισθάνομαι».

Ἡ συνάντησις τῶν «ἐρευνητῶν» εἶχε γίνε εἰς τὸ σπίτι τοῦ Albert Wilson, ἀποσυρθέντος καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας. Ἦτο ἕνας εὐγενῆς ἠλικιωμένος κύριος μὲ διαιπεραστικὰ γκριζία μάτια. Ἦτο τύπος ἰδεαλιστοῦ, αἰσιοδόξου καὶ κάπως παιαιῶν ἰδεῶν ἀνθρώπου, ἀλλ' ἦτο καλῶς πληροφορημένος περὶ τῶν νέων ἐξελιξέων εἰς πολλὰ πεδία ἐρεύνης. Ὁ Paul Bergman, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀρχίσει τὴν συζήτησιν μὲ τὴν ἐκπληκτικὴν πρότασιν ὅτι ὁ ἥλιος ἦτο μέσα εἰς τὸν νοῦν του, ἦτο ἕνας Ἑβραῖος ἰατρὸς καὶ ψυχολόγος, ὁ ὁποῖος εἶχε μελετήσει καλὰ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἀγαποῦσε νὰ «ξαφνιαῖζῃ» τοὺς φίλους του μὲ παραδοξολογίας. Ὁ Thomas Nelson, αὐτὸς

ποὺ ἀπήντησε εἰς τὸν Bergman, ἐδίδασκε Φυσικὴν καὶ ἦτο ἕνας πρακτικὸς ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε τὸ ἐπιστημονικόν του πεδίον καὶ ἀπεστρέφετο τὸν μυστικισμόν τὸν ὁποῖον ὠνόμαζε ἡμιμάθειαν.

Ὁ Wilson συνείθιζε νὰ λέγῃ ὅτι ὁ Nelson ἦταν ἕνας ἀδιόρθωτος ρεαλιστὴς, καὶ ὅταν ὁ Nelson, μὴ γνωρίζων ἀκριβῶς ἐὰν τοῦτο ἦτο κολακευτικὸν ἢ ὄχι, ἠρώτα τί ἐνοοῦσε μὲ τοῦτο, ὁ Wilson ἀπήντα ὅτι ρεαλιστὴς εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού πιστεύει ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ὅπως φαίνεται. Ὁ Nelson τότε ἔλεγε ὅτι θὰ ἐπρωτίμα νὰ εἶναι ρεαλιστὴς παρὰ μεταφυσικός, δηλαδὴ κατὰ τὴν γνώμην του, ἕνας φιλόσοφος τοῦ ὁποῖου τὸ εἶδος εἶχε πλέον ἐκλείψει, καὶ ὁ ὁποῖος ὠμίλει περὶ πραγμάτων διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἐγνώριζε τίποτε. Ἐλεγε ὅτι ἡ μεταφυσικὴ ἦτο κατὰ τοὺς φιλοσόφους ἡ «ἐπιστήμη τῆς πραγματικότητος», ἀλλὰ καθὼς ἡμποροῦσε νὰ ἐννοήσῃ ὁ ἴδιος δὲν ἦτο παρὰ ἡ ἀνεπιστημονικὴ μελέτη πραγμάτων τὰ ὁποῖα δὲν ὑπῆρχον.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ κύκλου πού παρευρισκόντο τότε ἦτο καὶ ὁ Edwin Willard, ἕνας ἔμπειρος μηχανικός, καθὼς καὶ ὁ φίλος μας Boris Charkoff, Ρῶσσος μετανάστης, ἕνας τύπος διανοουμένου καὶ καλλιτέχνη συνάμα. Παρὼν ἐπίσης ἦτο καὶ ὁ Dr John Davis, κληρικὸς ὁ ὁποῖος εἶχε προχωρήσει εἰς τὸ κήρυγμα καὶ ἱκανοποιοῦσε πλήρως τὸ ἐκκλησιασμά του. Ἦτο ἄνθρωπος ἀμέμπτου χαρακτῆρος καὶ στενὸς φίλος τοῦ Wilson.

Ὁ Bergman ἐχαμογέλασε λίγο ὅταν ἤκουσε τὴν παρατήρησιν τοῦ Nelson. Εὐχαριστήθη διότι ἦτο ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπερίμενε καὶ ἦτο πλήρως προητομασμένον διὰ τὴν ἀπάντησιν: «Δὲν εἶπα ὅτι πέραν ἡμῶν δὲν ὑπάρχει κἀτι τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ἥλιον καὶ τὸ ὁποῖον μᾶς δίδει θερμότητα. Εἶπα ἀπλῶς ὅτι ὁ ἥλιος τὸν ὁποῖον βλέπω εὐρίσκεται μόνον εἰς τὸν νοῦν μου. Οὐδέποτε εἶ-

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ καθηγητοῦ Gustav Strömberg «The Searchers». Οἱ Ἑρευνηταί (David McKay Co, Philadelphia).

δε κανείς τον ήλιον διὰ τὸν ὁποῖον ὀμιλεῖτε. Ἐπάρχει ἄλλη εἰκὼν τοῦ ἡλίου αὐτοῦ εἰς τὸν νοῦν σας καὶ ἄλλη εἰς τὸν νοῦν μου, καὶ ἡ εἰκὼν ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὸν νοῦν καθενὸς ἐξ ἡμῶν παρουσιάζει τὸν ἡλιον ὡς ὑπάρχοντα ἐκεῖ πού ὑποθέτομεν ὅτι ὑπάρχει. Ἄλλ' ἐάν συνδέσωμεν τὰς δύο νοερὰς αὐτὰς εἰκόνας, δὲν ἐπιτυγχάνομεν τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ μίαν νέαν νοερὰν εἰκόνα.

«Ἐπιθέτω ὅτι ἐννοεῖτε ὅτι ὑπάρχουν δύο ἡλιοι, ὁ ἓνας εἰς τὴν φαντασίαν σας καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὸ διάστημα», εἶπε ὁ Nelson. Δὲν ἔχω ἀντίρρησην, ἀλλὰ θὰ ἤθελα νὰ εἰπῶ ὅτι μελετώντας τὸν ἐν τῇ φαντασίᾳ μας ἡλιον καταλήγομεν εἰς συμπεράσματα διὰ τὸν ἡλιον ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὸ διάστημα. Διότι, τέλος πάντων, ὁ ἐξωτερικὸς ἡλιος εἶναι ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἐρευνῶμεν διὰ τοῦ τηλεσκοπίου ἢ τοῦ φασματοσκοπίου. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ γίνεταί λόγος διὰ τὸν ἐξωτερικὸν καὶ τὸν ἐσωτερικὸν ἡλιον, ἀφοῦ καὶ οἱ δύο εἶναι τὸ ἴδιον.

«Δὲν νομίζω καθόλου ὅτι εἶναι τὸ ἴδιον» εἶπε ὁ Bergman. «Ἐπάρχει περίπου ἡ αὐτὴ διαφορὰ μεταξύ των, μὲ τὴν διαφορὰν μεταξύ ἐνὸς ἀνθρώπου καὶ τῆς φωτογραφίας του ἢ τῆς σκιᾶς του. Θὰ ἤμποροῦσα βεβαίως νὰ μάθω κάτι περὶ τοῦ ἀνθρώπου μελετῶν τὴν σκιάν του, ἀλλὰ θὰ ἐμάνθανα πολὺ ὀλίγα πράγματα. Θὰ ἤμποροῦσα ἐξ ἄλλου νὰ χρησιμοποιήσω ἓνα μικροσκοπίον διὰ νὰ μελετήσω τὰ κύτταρα τοῦ ἀνθρώπινου σώματος. Θὰ ἐμάνθανα βεβαίως περισσότερα διὰ τῆς μεθόδου αὐτῆς, ἀλλ' ἐν τούτοις καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ ἐμελετοῦσα τὴν σκιάν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄχι τὸν ἀνθρώπον τὸν ἴδιον».

Ὁ Edwin Willard, ὁ μηχανικὸς, ἤκουε μὲ προσοχήν. Προφανῶς κάτι ἐσεχιδίαζε εἰς τὸν νοῦν του καὶ ἐπεθύμει νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν συζήτησιν. Εὐγενῆς καθὼς ἦτο, ἐπερίμενε νὰ κοπάσῃ ὀλίγον καὶ κατόπιν νὰ ἐπέμβῃ:

«Ὅταν κατασκευάζω ἓνα γεφυρὶ, εἶπε, ὀλίγον ἐνδιαφέρομαι διὰ τὴν σκιάν του ἢ τὴν εἰκόνα του. Ἐκεῖνο πού μ' ἐνδιαφέρει εἶναι ἡ ἀντοχὴ τοῦ ὑλικοῦ, τὸ φορτίον τὸ

ὁποῖον πρόκειται νὰ βαστάσῃ, ἢ διαπάνη πού θὰ χρειασθῇ διὰ τὸ ὑλικὸν καὶ τὴν ἐργασίαν καὶ τὰ κέρδη πού πρόκειται νὰ ἔχῃ ἢ ἐταιρεία καὶ ἐγώ. Ὅταν λέγω γεφυρὶ, ἐννοῶ ἓνα συγκεκριμένον πρᾶγμα καὶ ὄχι ἓνα πλᾶσμα τῆς φαντασίας μου.

Ὁ Bergman δὲν ἐπερίμενε αὐτὴν τὴν ἐν ὀνόματι τῆς πρακτικῆς μηχανικῆς ἐπίθεσιν. Ὁ Willard παρετήρησε τὴν ἀμηχανίαν τοῦ φίλου του Bergman καὶ ἠθέλησε νὰ τοῦ δώσῃ τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον διὰ μίαν ὀρθὴν ἀπάντησιν. Ἔθεσε λοιπὸν εἰς τὸν Willard τὴν ἀκόλουθον ἐρώτησιν: «Τί εἶναι γεφυρὶ, κατὰ τὴν γνώμην σας;»

«Ὅλοι γνωρίζομεν τί εἶναι ἓνα γεφυρὶ», εἶπε ὁ Willard. «Χρησιμοποιεῖται πρὸς διευκόλυνσιν τῶν μεταφορῶν. Ἐνα ἰσχυρὸ γεφυρὶ κατασκευάζεται ἀπὸ χάλυβα καὶ στηρίζεται σὲ μπετόν ἀορέ.»

«Γνωρίζετε τί εἶναι ὁ χάλυψ;» ἠρώτησε ὁ Willard.

«Βεβαίως. Εἶναι σίδηρος ἀναμεμιγμένος μὲ ὀλίγον ἀνθρακὰ, διὰ νὰ λάβῃ τὴν δέουσαν δύναμιν. Ὁ σίδηρος καὶ ὁ ἀνθραξ εἶναι χημικαὶ οὐσίαι τῶν ὁποίων αἱ ἰδιότητες εἶναι πολὺ γνωσταί. Νομίζω ὅτι κάπου θέλετε νὰ καταλήξετε, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω ποῦ.»

Ὁ ἄλλος ἐμειδίασε καὶ εἶπεν: «Ὅταν ὀμιλεῖτε περὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν χημικῶν οὐσιῶν, ἐννοεῖτε βεβαίως ἓνα εἰδικὸν τύπον ἐπιστημονικῆς γνώσεως εἰς τὸν ὁποῖον καταλήγουσιν ὄντα ἔχοντα ὠρισμένα αἰσθητήρια ὄργανα καὶ ὠρισμένην διανοητικὴν ἰδιουσυγκρασίαν. Τί εἶδους αἰσθητήρια ὄργανα χρησιμοποιοῦν οἱ ἐπιστήμονες ὅταν μελετοῦν τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἰδιότητας τῆς ὕλης;»

Ὁ Bergman ἐτινάχθη καὶ τὰ μάτια του ἤρχισαν νὰ λάμπουν. Τώρα ἐννοοῦσε τὸν σκοπὸν τῆς παραδόξου ἐρωτήσεως τοῦ καθητοῦ πρὸς τὸν Willard. Ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε.

Ὁ Willard ἐξεπλάγη ὀλίγον μὲ τὴν ἐρώτησιν, ἀλλὰ ἀπήντησε χωρὶς δισταγμόν. «Νομίζω πὼς χρησιμοποιοῦμεν δια τὰ αἰσθητήριά μας ὄργανα ὅταν μελετῶμεν τὴν ὕλην. Ἀλλ' αἱ ἰδιότητες τῆς ὕλης συμπεραίνονται δι' ἐμμέσων μεθόδων, καὶ ἰδίως

διά καταμετρήσεων. Τὰ συμπεράσματα αὐτὰ συνδυάζονται καὶ ἀποτελοῦν ἕνα συγκεκριμένον σύστημα σκέψεως. Κατόπιν συγκροτοῦνται αἱ θεωρίαι καὶ τοιοιτοτρόπως τὰ παρατηρηθέντα φαινόμενα λαμβάνουν τὴν πρέπουσαν τάξιν. Ἡ συστηματοποιημένη αὕτη γνώσις ἐφαρμόζεται εἰς τὴν κατασκευὴν ἑνὸς καλοῦ γεφυριοῦ.

Ὁ Bergman ἐπενέθη τῶρα εἰς τὴν συζήτησιν καὶ ἠρώτησε τὸν Willard: «Μήπως βάζετε τὴν μύτη σας στὸ γεφυρί διὰ νὰ ἰδῆτε πῶς μυρίζει; Ἡ μήπως τὸ ἐγγίζετε μετὰ τὴν γλώσσαν σας διὰ νὰ ἰδῆτε τί γεῦσιν ἔχει; Μήπως ἀκούτε τὸν χορὸν τῶν ἠλεκτρονίων εἰς τὸν χάλυθα; Ἡ μήπως ἐγγίζετε τὸ γεφυρί διὰ νὰ ἐξακριβώσετε ἂν ὁ χάλυψ του εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυρὸς; Μήπως τὸ χρῶμα του σᾶς λέγει ἂν εἶναι καλὸ τὸ γεφυρί ἢ ὄχι; Ἀσφαλῶς δὲν χρησιμοποιεῖτε ὅλα τὰ αἰσθητήριά σας ὅργανα ὅταν κάμνετε τὴν μελέτην ἑνὸς γεφυριοῦ.

«Γνωρίζετε καλὰ ὅτι δὲν χρησιμοποιοῦμεν αὐτὰς τὰς μεθόδους, εἶπε ὁ Willard μειδιῶν. «Ἡ σκληρότης τοῦ χάλυθος ὑπολογίζεται διὰ τῆς πτώσεως σφαίρας ὀρισμένου βάρους καὶ ἐξ ὀρισμένου ἕψους, ἐπὶ σπλιντοῦ χαλυβδίνου ἐλάσματος καὶ τῆς μετρήσεως τῆς διαμέτρου τῆς δημιουργουμένης καθιζήσεως. Τὸ βάρος τοῦ χάλυθος ὑπολογίζεται διὰ τῆς ζυγοῦ, καὶ ἡ ἀντοχή του διὰ τῆς ἐκτάσεώς του δι' ὀρισμένης δυνάμεως. Ἡ σύστασις τοῦ χάλυθος ἠμπορεῖ νὰ μελετηθῇ διὰ τῶν ἀκτίνων X, ἀκόμη καὶ δι' ἠλεκτρικοῦ μικροσκοπίου, τὸ ὁποῖον φανερώνει λεπτομερείας τὰς ὁποίας ἐν ὀπτικῶν μικροσκοπίον δὲν ἠμπορεῖ νὰ δεῖξῃ. Ὁ κ. Nelson ἠμπορεῖ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν πρότασιν ὅτι ἐν ἄτομον σιδήρου ἔχει πυρῆνα 56 φορές βαρύτερον τοῦ πυρῆνος τοῦ ἀτόμου τοῦ ὑδρογόνου καὶ ἔχει 26 ἠλεκτρόνια ἔξω ἀπὸ τὸν πυρῆνα αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔχει φορτίον θετικοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἴσον πρὸς τὸ φορτίον τῶν 26 ἠλεκτρονίων. Γνωρίζομεν καὶ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ χάλυθος ὑπὸ διαφόρους συνθήκας, καὶ αὐτὰ εἶναι ὅλα πού ἡμεῖς οἱ μηχανικοὶ χρειαζόμεθα νὰ γνωρίζωμεν.

«Πολὴ ἐνδιαφέροντα πράγματα, εἶπε ὁ Bergman. «Ἀλλὰ δὲν σᾶς κάμνει ἐντόπω-

σιν τὸ ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ ιδιότητες ἀναφέρονται εἰς τὴν σύστασιν τοῦ σιδήρου καὶ εἰς ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συστάσεώς του; Ὁταν περιγράφετε τὴν κατασκευὴν ἑνὸς σώματος, μεταχειρίζεσθε μετρήσεις μήκους καὶ σχετικὴν θέσιν σημείων, τὰ ὁποῖα εἶναι, κατὰ ἕνα τρόπον, χαρακτηριστικὰ τῆς οὐσίας. Μεταχειρίζεσθε, δηλαδή, ὄρους σχετικούς μετὰ τὸν χρόνον καὶ τὸν χώρον, μετὰ τῆς ιδιότητος δηλ. τὰς ὁποίας, κατ' ἀρχὴν τοῦλάχιστον, μπορεῖτε νὰ τὰς ἰδῆτε μετὰ τὰ μάτια σας. Ὁ ἀριθμὸς ὁμοῦ τῶν ἠλεκτρονίων εἰς ἕνα ἄτομον σιδήρου εἶναι συστατικὸν χαρακτηριστικὸν ὄχι τοῦ σιδήρου, ἀλλ' ἑνὸς τύπου τοῦ ἀτόμου ὅπως ἔχει δημιουργηθῆ ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας. Ὁλόκληρος ἡ ἐπιστήμη τῆς φυσικῆς φαίνεται ὅτι βασίζεται ἐπὶ μετρήσεων διαστημάτων καθὼς καὶ συστατικῶν ιδιοτήτων σχετικῶν πρὸς τὸν χώρον καὶ τὸν χρόνον. Ὁταν μελετᾶτε τὴν πλάκα ἑνὸς ἀκτινογραφήματος τοῦ χάλυθος, δὲν μελετᾶτε τὸν χάλυθα τὸν Ἰδιον, ἀλλὰ τὴν σκιάν του. Ὁταν μελετᾶτε ἕνα ἄτομον, μελετᾶτε ἐμμέσως τὴν σύστασιν μιᾶς σκιάς εἰς τὸν νοῦν σας. Ἡ φυσικὴ εἶναι ἡ μελέτη ἑνὸς παιγνιδίου σκιάων, ἀλλὰ ἡ οὐσία ἢ ὁποῖα παράγει τὴν σκιάν σας εἶναι τελείως ἄγνωστος. Καὶ ἔτσι, εἰς τὸ τέλος, καταλήγομεν ὅτι αὐτὸ πού μελετᾶτε εἶναι ἡ σκιά τοῦ γεφυριοῦ καὶ ὄχι τὸ γεφυρί τὸ ἴδιον.

Σιωπῇ ἐπεκράτησε εἰς τὸ ἀκροατήριον μετὰ τὴν δημηγορίαν αὐτήν. Ὁ Nelson ἠσθάνετο ὅτι δὲν ἠμποροῦσε νὰ δεχθῇ ὅ,τι εἶχε λεχθῆ εἰς τὴν παράδοξον αὐτήν ἐπίθεσιν, ἀλλὰ δὲν ἦτο εὐθὺς ἀμέσως εἰς θέσιν νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ παραλόγια αὐτὰ ἐπιχειρήματα. Ὁ Wilson ἐχαμογέλασε, ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε. Ὁ Boris Charkoff ὠμίλησε πρῶτος:

«Dr Bergman, ἂν εἰσθε ἕνας στρατιώτης στὸν πόλεμον καὶ ἐβλέπατε ἕνα τᾶνκ νὰ ἔρχεται πρὸς σᾶς μετὰ ὅλα του τὰ κανόνια γυρισμένα ἐπάνω σας, θὰ ἐνομιζατε ἴσως ὅτι τὸ τᾶνκ αὐτὸ εἶναι μία σκιά μέσα στὸν νοῦν σας καὶ ὅτι εἶναι φτειασμένο ἀπὸ τὴν ἴδια οὐσία μετὰ τὴν ὁποίαν εἶναι καμωμένα ὅσα βλέπετε στὸν ἕννο σας. Δὲν θὰ ἐβλέπατε, λοιπὸν, τὸν λόγο καὶ τὸ ἀποφύγετε καὶ

ἀσφαλῶς θὰ σᾶς ἔκανε κοιμάτια πρὶν καταλάβετε καλά καλά τί συμβαίνει».

«Εἶμαι ἐντελῶς βέβαιος ὅτι θ' ἀπέφυγα τὸ τάνκ», εἶπε ὁ Bergman. «Ἐχω ἀποφύγει αὐτοκίνητα καὶ στὸν ὕπνο μου. Εἶναι ἴσως μία συνήθεια, ἀλλὰ εἶναι πολὺ καλὴ συνήθεια. Κάποτε στὸν ὕπνο μου, μὲ ἐκτύπησε ἕνα αὐτοκίνητο καὶ ἐπόνεσα πολὺ. Ἦ διέγερσις ἢ ὁποία προεκλήθη καὶ ἡ ὁποία ἔστειλε τὸ αἷμα στὸν ἐγκέφαλόν μου, μὲ ἔκαμε νὰ ξυπνήσω. Ἐχω ἀκούσει μάλιστα περὶ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος ἔμεινε ἀνάτηρος ἀπὸ ἕνα αὐτοκινητικὸν δυστύχημα εἰς τὸν ὕπνον του. Ἴσως νὰ ἦτο αὐθυποβολή, ἀλλὰ δὲν ἦτο ὀλιγώτερον ἀποτελεσματικὴ ἀπὸ ἕνα πραγματικὸν δυστύχημα».

«Διὰ νὰ εἶμαι ἀκριβής, δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι τὸ τάνκ, τὸ γεφύρι, ὁ ἥλιος, εἶναι ἐντελῶς πραγματικά, ὅτι δηλαδὴ ἔχουν ὑπαρξιν ἀνεξάρτητον ἀπὸ ἐμέ. Ἀλλ' ἡ γνῶσις μου περὶ αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τί εἶδους νοῦν ἔχω. Ὅταν ἐπομένως τὰ περιγράψω, περιγράψω συγχρόνως καὶ τὸ εἶδος τοῦ νοῦ μὲ τὸν ὅποιον ἐγεννήθη καὶ τὸ παρὸν στάδιον τῆς ἐπιστήμης τῆς φυσικῆς. Ἐὰν εἶχα γεννηθῆ μὲ αἰσθητήρια ὄργανα καὶ διανοητικὸν σύστημα τελειῶς διάφορα ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ περιγραφή πού θὰ ἔδίδα περὶ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς ὕλης ἐν γένει θὰ ἦτο σχεδὸν ἀκατάληπτος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καίτοι πιθανὸν νὰ ὑπῆρχαν μερικὰ στοιχεῖα, ὅπως π. γ. οἱ ἀριθμοί, τὰ ὁποῖα θὰ ἠμποροῦσα νὰ ἔχω κοινὰ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους».

Ὁ Wilson ὁ ὁποῖος ἤκουε μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον, ἔλαβε τώρα μέρος εἰς τὴν συζήτησιν: «Ὁ Eddington λέγει ὅτι αἱ γνώσεις μας περὶ τοῦ φυσικοῦ κόσμου θὰ ἠμποροῦσαν νὰ προέλθουν μόνον ἀπὸ τὴν αἰσθησιν τῆς ὁράσεως ἢ μᾶλλον ἀπὸ τὴν ἀνευ χρωμάτων αἰσθησιν τῆς μεταβολῆς τῆς ὕλης. Αἱ σταθεραὶ τῆς φυσικῆς, κατὰ τὸν Eddington, δύνανται νὰ ὑπολογισθοῦν ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ φυσικὸς χώρος ἔχει τρεῖς διαστάσεις καὶ ὁ χρόνος ἔχει μόνον μίαν. Κατὰ πόσον ὁ Eddington ἔχει δίκαιον ἢ ὄχι, εἶναι ἔργον τῶν θεωρητικῶν φυσικῶν νὰ τὸ ἐξακριβώσουν. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι ὁ κ.

Bergman ἔχει δίκαιον ὅταν λέγῃ ὅτι ἡ φυσικὴ ἔκκινᾷ ἀπὸ τὴν μελέτην τῶν σκιῶν καὶ ἐπομένως δὲν φθάνει εἰς τὴν οὐσίαν. Κανεὶς δὲν γνωρίζει τί εἶναι τὸ ἠλεκτρόνιον, ἀλλὰ μόνον πῶς ἐνεργεῖ. Μερικοὶ λέγουσιν ὅτι τὸ πρόβλημα εἰς εἶναι ὕλη» εἶναι μία ἐρώτησις ἀνευ νοήματος, καὶ ὅτι ἡ ὀρθὴ ἐρώτησις θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι «πῶς ἐνεργεῖ ἡ ὕλη». Ὅπωςδήποτε, πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἡ γνῶσις μας περὶ τῆς ὕλης εἶναι περιορισμένη καὶ σχετικὴ μὲ τὰ αἰσθητήριά μας ὄργανα καὶ μὲ τὸ τί εἶδους νοῦν ἔχομεν».

Ὁ Nelson δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ τὴν διακήρυξιν αὐτὴν τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ νὰ περάσῃ χωρὶς ἀντίρρησην: «Διὰ τί νὰ προσπαθήσωμεν» εἶπε ἐνὰ φθάσωμεν πέραν τῆς ἀμέσου πείρας μας, εἰς ἕνα κόσμον τὸν ὅποιον δὲν ἠμποροῦμεν οὔτε νὰ φθάσωμεν οὔτε νὰ ἐννοήσωμεν; ἠμποροῦμεν νὰ μάθωμεν ἀρκετὰ περὶ τῆς ὕλης, ὥστε νὰ τὴν χρησιμοποιήσωμεν διὰ νὰ κάμωμεν καλὰ γεφύρια, αὐτοκίνητα καὶ ἀεροπλάνα. Ἐὰν εἶχαμεν διαρκῆ εἰρήνην, καθένας ἀπὸ ἡμᾶς θὰ εἶχε τροφήν καὶ ἀνεσιν καὶ θὰ ἠμποροῦσε νὰ χαρῆ τὴν ζωὴν του. Τί ἄλλο θὰ ἐπιθυμοῦσαμεν εἰς τὴν ζωὴν αὐτήν; Δὲν μ' ἀρέσουν οἱ μυστικισμοὶ τῶν θεοσηκευτικῶν δοξασίῶν καὶ τῆς ψευδο-ἐπιστήμης, οἱ ὅποιοι τίποτε ἄλλο δὲν κάμνουν ἀπὸ τὸ ν' ἀποσποῦν τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν πραγματικότητά τῆς ζωῆς. Δὲν θέλω νὰ χάνω τὸν καιρὸν μου κυνηγῶντας τὸ χρυσάφι πού βρίσκεται μόνον εἰς τὴν φαντασίαν μας».

Ὁ Wilson ἐσέκφθη ὀλίγον καὶ εἶπε: «Ἐὰν προσέξωμεν ὀλίγον περισσύτερον, ἴσως νὰ εὕρωμεν πράγματα πολυτιμότερα ἀπὸ τὸν χρυσόν, τὰ ὁποῖα κρύπτονται πίσω ἀπὸ τὰ φαινόμενα τὰ ὁποῖα παρατηροῦμεν. Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως καὶ τὰ τελειότερα ζῶα, ἔχει τὸ ἐνστικτικὸν τῆς αὐτοσυντηρήσεως καὶ ἠμπορεῖ ἀκόμη καὶ νὰ πολεμήσῃ διὰ νὰ ἐπιζῆσῃ. Διαφέρει ἐν τούτοις ἀπὸ τὰ ζῶα διότι ἔχει τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀποκτήσῃ γνῶσις μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ ἀισθάνεται ὅτι αἱ γνώσεις καὶ ἡ ἀλήθεια ἔχουν τὴν ἰδικὴν τῶν ἀξίαν, μίαν ἀξίαν τὴν ὁποίαν ἡ ἀγνοία καὶ ἡ πλάνη δὲν ἠμποροῦν ποτὲ νὰ ἔχουν.

Ἐπειδὴ ἔχομεν προικισθῆ με διάνοιαν, θέλομεν μόνοι μας ν' ανακαλύψωμεν πού βαδίζομεν καὶ νὰ ὀρίσωμεν τὴν κατεύθυνσίν μας πρὸς τὸ πλέον ὑπέροχον σημεῖον ἀπὸ ὅσα δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν. Ὑπάρχουν ἐννοεῖται, καὶ ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι, ὅπως τὰ ζῶα, θέλουν νὰ ὀδηγοῦνται πρὸς τὴν τροφήν καὶ δὲν ἔχουν καμμίαν ἐπιθυμίαν νὰ φιλοσοφήσουν μόνοι των».

«Πολὺ σωστά» εἶπεν ὁ Nelson «καὶ ἡμπορῶ νὰ συμφωνήσω μαζύ σας ὅτι, αἱ γνώσεις ἔχουν ἀξιάν μεγαλυτέραν ἀπὸ ἐκείνην πού τοὺς διδεδί ἢ δυνατότητες τῆς ἐπωφελοῦς ἐφαρμογῆς των. Ἐνας μαθηματικὸς ἡμπορεῖ νὰ ἐνθουσιασθῆ ἀπὸ μίαν νέαν ἀνακάλυψιν μαθηματικῶν σχέσεων, καὶ ἂν ἀκόμη ἢ ἀνακάλυψις αὐτὴ δὲν πρόκειται νὰ ἔχη καμμίαν πρακτικὴν ὠφέλειαν. Ὑποθέτω ὅτι αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸν του ν' ἀτενίσῃ πρὸς τὸ πεδῖον μιᾶς ὠραίας λογικῆς συνεπειᾶς καὶ νομίζει ὅτι ἀνεκάλυψε κάτι πολὺ τιμον, πού ἀνήκει εἰς ἕνα κόσμον ἀνώτερον ἐκείνου ὁ ὁποῖος μᾶς εἶναι γνωστὸς διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ἀμφιβάλλω, ἐν τούτοις, ἐὰν ἢ μελέτῃ τῆς ὕλης ἡμπορεῖ νὰ μᾶς εἴπῃ τίποτε περὶ τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ περὶ τοῦ σκοποῦ διὰ τὸν ὁποῖον ἀγωνίζεται. Καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἡμπορεῖ ἢ μελέτῃ αὐτὴ τῆς ὕλης νὰ μᾶς δώσῃ τὴν εὐτυχίαν.»

Ὅταν ὁ Nelson ὁμίλησε περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς εὐτυχίας, ὁ Dr. Davis ὁ κληρικὸς ἐνόμισε ὅτι ἔπρεπε νὰ προσθέσῃ κάτι. Μὲ τὰ μάτια προσηλωμένα εἰς τὸ κενόν, εἶπε:

«Τὰ παιδιὰ καὶ οἱ ἄγριοι ἡμποροῦν νὰ αἰσθάνωνται τὴν εὐτυχίαν χωρὶς νὰ γνωρίζουν τίποτε περὶ τῶν μυστηρίων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ σύμπαντος. Ἐπὶ ἕνα διάστημα εἶναι καλὸν νὰ γίνεται κανεὶς σάν ἕνα μικρὸ παιδί καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ τὸ κάθε λεπτὸ τῆς δράσεώς του. Ἀλλὰ ἐὰν αὐτὸ γίνεταὶ καθ' ὑπερβολήν, μᾶς ἐμποδίζει ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναπτύξωμεν τὰς διανοητικὰς μας δυνάμεις. Ἡ ἀνάπτυξις αὐτὴ προϋποθέτει πάντοτε ἀγῶνα καὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις πόνον καὶ λύπην, ἀλλὰ ἢ εὐτυχία τὴν ὁποῖαν τοιουτοτρόπως ἀπολαμβάνομεν εἶναι ἀνωτέρα τῆς εὐτυχίας ἑνὸς παιδιοῦ ἢ ἑνὸς μικροῦ σκυλιοῦ πού παίζει. Νομίζω ἀκόμη

ὅτι μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὸ νόημα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε ὅτι ἢ ἀλήθεια θὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ. Οἱ ἄνθρωποι ἡμπορεῖ νὰ ἔχουν τελειῶς διαφόρους γνώμας περὶ τοῦ τί εἶναι ἢ ἀλήθεια, ἀλλὰ κάθε ἕνας παραδέχεται ὅτι ἢ ἐπιστήμη ἔχει ἀνακαλύψῃ ἀληθείας αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἄγνωστοι πρὸ ὀλίγων αἰῶνων εἰς τοὺς προγόνους μας».

Ἐνῶ ἤκουε τοὺς λόγους τοῦ Davis ὁ Wilson ἐπῆγε πρὸς τὴν βιβλιοθήκην του καὶ ἀφοῦ ἔψαξε ἐκεῖ ὀλίγην ὥραν, ἐπανῆλθε μὲ ἕνα βιβλίον ἀνά χεῖρας. Ἀφοῦ ἐκύτταξε τὴν τελευταίαν παράγραφον τοῦ βιβλίου, εἶπε πρὸς τὸν Nelson:

«Νομίζετε ὅτι ὁ Max Planck εἶναι μυστικιστῆς;»

«Βεβαίως ὄχι» εἶπε ὁ Nelson. «Εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἀνεκάλυψε τὸ quantum τῆς ἐνεργείας, καὶ θεωρεῖται ὡς ἕνας ἐκ τῶν θεμελιωτῶν τῆς νεωτέρας φυσικῆς».

«Τότε αὐτὰ πού λέει ἐδῶ ὁ Planck, ἀσφαλῶς θὰ σᾶς ἐκπλήξουν» εἶπε ὁ Wilson. «Εἶναι μερικὰ λόγια πού θέτει ὁ ἴδιος ὡς συμπέρασμα εἰς τὸ βιβλίον του: «Τὸ σύμπαν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς νεωτέρας φυσικῆς» καὶ ἔχουν ὡς ἐξῆς: «Ἡ νεωτέρα φυσικὴ ἀποκαλύπτει τὴν γνωστὴν ἐκ παλαιῶν δογμάτων ἀλήθειαν, ὅτι ὑπάρχουν πραγματικότητες χωρισμέναι ἀπὸ τὸν διὰ τῶν αἰσθήσεων γνωστὸν εἰς ἡμᾶς κόσμον, καὶ ὅτι ὑπάρχουν προβλήματα καὶ συγκρούσεις ὁποῦ αἱ πραγματικότητες αὐταὶ ἔχουν δι' ἡμᾶς μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ τοὺς πλουσιωτέρους θησαυροὺς τοῦ κόσμου τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν ἐκ πείρας». Προφανῶς ὁ Planck ἐννοεῖ τοὺς κανόνας οἱ ὁποῖοι, ὡς ἐσχάτως ἀνεκαλύφθη, κυβερνοῦν τὰς στοιχειώδεις λειτουργίας εἰς τὴν Φυσικὴν, καὶ ἀποβλέπει πρὸς τοὺς κανόνας αὐτοὺς ὡς πρὸς σύμβολα ἑνὸς κόσμου ὁ ὁποῖος εὐρίσκειται πέραν τῆς ἀμέσου ἀντιλήψεώς μας καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι περισσότερον πραγματικὸς ἀπὸ τὸν κόσμον τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν διὰ τῶν αἰσθήσεων».

«Ἐκπλήττομαι μὲ τὴν γνώμην αὐτὴν τοῦ Planck» εἶπεν ὁ Nelson «καὶ εἰδικῶς μὲ τὸν ἰσχυρισμὸν του ὅτι αὐταὶ αἱ λεγόμεναι πραγματικότητες εἶναι μεγαλυτέρας

ἀξίας ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς πείρας μας. Θὰ ἔλεγα ὅτι ἡ ἀξία τῶν πραγματικότητων αὐτῶν ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι μᾶς βοηθοῦν νὰ ἐννοήσωμεν τὸ πῶς ἐργάζεται ἡ φύσις καὶ κατόπιν νὰ κάμωμεν χρῆσιν τῶν γνώσεών μας, ὅπως ἔγινε τελευταίως μὲ τὴν ἀποδέσμευσιν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας».

Ὡς ἀνεμένετο ὁ Willard ὁ πρακτικὸς μηχανικὸς ἐξέφρασε πλήρη συμφωνίαν μὲ τὰς ἀπόψεις τοῦ Nelson τοῦ ρεαλιστοῦ φυσικοῦ.

«Ἡ ἐπεξηγήσις τῶν φαινομένων τῆς φύσεως» εἶπε «βοηθεῖ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν μηχανικὴν, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆται ὡς καταδεικνύουσα τὴν ἀρχικὴν πραγματικότητα, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ μεταφυσικοί».

Ὁ Boris μὲ μίαν κίνησιν ἐπεδοκίμασε αὐτὰ πού εἶπαν οἱ δύο πρακτικοί, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦσε νὰ σκεφθῆ τίποτε διὰ νὰ προσθέσῃ.

Ὁ Bergman δὲν ἠμποροῦσε νὰ σιωπήσῃ κατὰ τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν ἐναντίον τῆς φιλοσοφίας γενικῶς καὶ τῆς μεταφυσικῆς ἰδιαιτέρως.

«Ἐπιδοθεῖτε ὅτι μελετᾶτε ἓνα ζωντανὸ κῦτταρον» εἶπε μὲ ἔντονον ὕφος «καὶ βλέπετε παραδόξως κινήσεις εἰς τὸ κυτόπλασμα. Μοῦ φαίνεται ὅτι ἂν ἦσθε πρακτικὸς ἄνθρωπος θὰ ἐζητούσατε νὰ ἀντιληφθῆτε τὸν μηχανισμόν τὸν προκαλοῦντα τὰς κινήσεις αὐτάς, καὶ θὰ ἦσθε ἱκανοποιημένος ἂν σὰς ἦτο δυνατόν νὰ εὗρετε τὸν εἰρμόν τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν λειτουργιῶν αἱ ὁποῖαι, κατὰ τὴν γνώμην σας θὰ ἔδιδαν τὴν ἐξηγήσιν εἰς ὅλα τὰ ζητήματα. Θὰ ἦσθε ὅπως ἓνα ἔξυπνο μυρμηκὶ πού μελετᾷ ἓνα ὰρολόγιον ἐν κινήσει. Τὸ μυρμηκὶ αὐτὸ θὰ ἔδλεπε ὅτι ὁ ἓνας τροχὸς κινεῖ τὸν ἄλλον καὶ ὅτι ἓνας κόκκος ἄμιου ἠμπορεῖ νὰ σταματήσῃ τὸν μηχανισμόν του, ἢ ὅτι ἡ ἀφαίρεσις ἐνὸς τροχοῦ θὰ ἐπετάχυνε τὴν κίνησιν τοῦ ὰρολογίου. Ἄλλ' ἂν τὸ μυρμηκὶ ἦτο ὀλιγώτερον μηχανικὸς καὶ περισσότερον φιλόσοφος καὶ μεταφυσικὸς, θὰ διηρωτᾶτο ποῖος ἀρά γε νὰ εἶχε κατασκευάσει αὐτὸν τὸν πολύπλοκον μηχανισμόν, τί τὸν κινεῖ, τί τὸν κάμνει νὰ σταματᾷ καὶ ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς του. Ἴσως δὲν θὰ ἐπροχω-

ροῦσε πολὺ εἰς τὴν ἔρευνάν του διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ θὰ ἠναγκάζετο νὰ σταματήσῃ πρὸ τοῦ μυστηρίου τὸ ὁποῖον θὰ ἐπεθύμει νὰ λύσῃ. Θὰ ἠμποροῦσε νὰ μάθῃ ἀρκετὰ πράγματα περὶ μηχανικῆς καὶ περὶ τῶν ἰδιοτήτων τῆς ὕλης καί, ποῖος ξεύρει, ἴσως καὶ μερικὰ μυστικά τῆς ζωῆς τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ ἔδιδαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ γίνῃ ὁ ρυθμιστὴς τῆς ζωῆς του. Ἐδῶ ἀκριβῶς κεῖται, νομίζω, ὁ κεκρυμμένος θησαυρὸς τῆς πραγματικότητος περὶ τῆς ὁποίας ὀμιλεῖ ὁ Planck».

Μακρὰ σιωπὴ ἠκολούθησε τὴν ἔντονον δημηγορίαν τοῦ Bergman. Ἐπειτα ὁ Wilson ἔλαβε τὸν λόγον.

«Νομίζω ὅτι εἰς ὅλους μας χρειάζεται ὀλίγος καιρὸς διὰ νὰ μελετήσωμεν τὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα ἐθίγησαν, καὶ ἐλπίζω ὅτι εἰς προσεχεῖς συναντήσεις θὰ μᾶς δοθῆ πολλὰ καὶ εὐκαιρία νὰ τὰ συζητήσωμεν. Πρὸς τὸ παρὸν θέλω μόνον νὰ προσθέσω ὅτι ἀκριβῶς τὸ γεγονός ὅτι ὑπάρχει κάτι εἰς τὸ σύμπαν τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν ὕλην, τὸ ὅτι ὑπάρχουν νόμοι οἱ ὁποῖοι τὴν διέπουν, τὸ ὅτι ὑπάρχουν ὄντα προικισμένα μὲ διάνοιαν τὰ ὁποῖα τὴν μελετοῦν, ἀνακαλύπτουν τοὺς νόμους τούτους καὶ σκέπτονται ἐπ' αὐτῶν εἶναι σπουδαῖοι παράγοντες εἰς τὸν κόσμον τῆς πείρας μας.

Ἴσως ὁ κ. Charkoff νὰ ἔχη τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς παίξῃ κάτι στὸ βιολί του μέχρῃς ὅτου, ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν, ἐτοιμασθῆ τὸ τσάϊ μας».

Ὁ Boris ἔπαιξε ὀλίγην κλασσικὴν μουσικὴν. Ὁ ἦχος τῆς μελωδίας τοῦ Trautson τοῦ Schumann ἐγέμισε ἐντὸς ὀλίγου τὸ δωμάτιον. Κανεὶς δὲν ὀμιλοῦσε, ἐνῶ ἡ λεπτὴ μουσικὴ ἔμπαινε μέσα στὰ βάθη τῆς ψυχῆς τῶν ἀκροατῶν.

Ὅταν ὁ Boris ἐτελείωσε, ὁ Nelson εἶπεν ἔξαφνα: «Ἀσφαλῶς ὑπάρχει κάτι πού δὲν ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον τῆς φυσικῆς. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ μουσικὴ πού ἠκούσαμε πρὸ ὀλίγου». «Μόνον ὁ Θεὸς ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ μιὰ τέτοια μουσικὴ» εἶπε ὁ Davis. «Μπᾶ!» ἔκαμε ὁ Boris «ἐγὼ ἔβγαλα τὸν ἦχο».

«Εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν εἶσθε σεῖς πού ἐβγάλατε τὸν ἦχο» εἶπε ὁ Wilson. «Ἀπλῶς

ἐθέσατε τὰς χορδὰς εἰς παλμικὴν κίνησιν
κατὰ ἓνα ὠρισμένον τρόπον καὶ δι' ἓνα ὠ-
ρισμένον σκοπὸν. Αἱ παλμικαὶ δονήσεις τοῦ
ἀέρος προσέβαλαν τὰ αὐτιά μας, ἔγινε ἐρε-
θισμὸς ὠρισμένων κυττάρων τοῦ νευρικοῦ
συστήματος, καὶ αὐτὸ ἔθεσε εἰς ἐπικοινων-

νίαν τὸ συναισθηματικὸν μας πεδίον μὲ ἓνα
ἄλλον κόσμον περὶ τοῦ ὁποίου δὲν θὰ ἐγνω-
ρίζαμεν τίποτε ἂν δὲν εἶχαμεν αὐτὰ τὰ
κύτταρα. Ἄλλὰ σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν μου-
σικὴν. Ἦταν ὑπέροχη!»

GUSTAV STRÖMBERG

Π Α Σ Χ Α Ψ Υ Χ Ω Ν

*Αχ, αὐτὸ ποὺ νοιώθω μέσα μου δὲν ξέρω
μὲ τί κλάμα ἢ τί τραγοῦδι νὰ τὸ πῶ·
ξέρω μόνο πὼς γλυκά-γλυκά ὑποφέρω
τῆς ψυχῆς μου ἀκολουθῶντας τὸ σκοπὸ.

Πρὶν ἀκόμα τὸ τραγοῦδι μου στὰ χεῖλῃ
γίνῃ λόγος καὶ μὲ λόγια ν' ἀκουστῇ,
στὰ ματάκια μου ἢ ψυχούλα μου θὰ στείλῃ
κάποιο δάκρυ κι' ἐκεῖ μέσα θὰ λουστῇ

*Ω, ἡ ἀγάπη, ὦ, οἱ ἀνθρώπινες ἀγάπες
ποὺ ματώνουν τὶς ἀνθρώπινες καρδιές.
Μὴν τὸ λές, καρδιά μου, καὶ μοῦ τὸ ξανάπες
πὼς οἱ ἀγάπες ὅλες καίνε σὰ φωτιές.

Τί μικρούλα μιὰ καρδιά, μὰ τί μεγάλη
νὰ χωρῇ μέσα τὰ οὐράνια καὶ τὴ γῆ,
τῆς ψυχῆς μας νὰ χωρῇ τὴν ἀγρία πάλῃ
καὶ τὰ φέγγη τῆς ἐλπίδας νὰ χωρῇ.

*Ω, οἱ ἀγάπες ποὺ τὰ δάκρυά μας διψᾶνε
καὶ δὲ ζοῦνε δίχως αἷμα τῆς καρδιάς
καὶ σταυροὺς καὶ Γολγοθάδες μᾶς ζητᾶνε
γιὰ νὰ γίνουνε τ' ἀγίασμα τῆς χαρᾶς.

Τέτοιο, τέτοιο τῆς ζωούλας μας τὸ ὑφάδι-
νάει ὁ πόνος τῆς ἀγάπης ὁ καρπὸς
κι' ὁ γλυκὸς ὁ Ναζωραῖος μέσ' στὸ σκοτάδι
γιὰ τὸν Ἄνθρωπο νὰ κλαίῃ, γονατιστός.

Κι' ὅταν κρούει κάποια μεσάνυχτα ἢ καμπάνα
κι' ἀντηχᾷ «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν»
τότε νοιώθω πὼς τὸ κλάμα εἶναι τὸ μάννα,
δῶρο οὐράνιο τῶν ἀνθρώπινων ψυχῶν...

ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΜΑΡΚΙΝΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟΝ

Ὁ ἀγὼν τοῦ Ἔθνους συνεχίζεται. Ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος μάχεται ἡ στρατευθεῖσα νεότης καὶ γράφει σελίδας δόξης καὶ μεγαλείου ἀνυπερβλήτου, εἰς ἔκτασιν καὶ ὕψος. Ἡ ἀνωτέρα, ἡ ὑπέροχος καὶ ἀσύγκριτος πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα ποῦ πνέει ἐκεῖ ἐπάνω, ξεχύνεται ἀπαλὰ καὶ ἀθόρυθα εἰς τοὺς κάμπους καὶ ἔρχεται εἰς τὰς πόλεις καὶ τὴν πρωτεύουσιν. Ἔρχεται διὰ νὰ ἀποτοξινώσῃ καὶ νὰ γλυκάνῃ ὅ,τι ἀνωφελές καὶ ἐπιβλαβές εἶχαν δημιουργήσῃ, χρόνια τώρα, τὰ κηρύγματα τῆς ἀποστασίας καὶ τῆς ποικίλης ἀρνήσεως. Καὶ ὅλοι τώρα αἰσθανόμεθα τὴν μεταβολὴν αὐτὴν τοῦ κλίματος. Αἱ ψυχαὶ μας παίρνουν νέον θάρρος καὶ δύναμιν καὶ ἀντιμετωπίζουν μὲ περισσοτέραν αἰσιοδοξίαν καὶ σταθερότητα τὴν μανίαν τῆς βίας καὶ τῆς βαρβαρότητος.

Τὸν ἀγωνιζόμενον στρατὸν μας τὸν διακρίνει μία ὑπέροχος ψυχικὴ ἀνωτερότης. Αὐτὸ δὲν εἶναι ὑπερβολή. Τὸ βλέπομεν καὶ τὸ πιστοποιούμεν ὅταν ἐρχόμεθα εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ αὐτόν. Τὸ διαδίδομεν εἰς τὰς ἐπιστολάς ποῦ γράφει πρὸς γνωστούς καὶ ἀγνώστους τῶν μετόπισθεν.

Ἐὶς ὅταν φορέσαμε τὸ χακί, δὲν πῆραμε ὡς σκοπὸ μας νὰ εὐχαριστήσωμε τοὺς ἄλλους ἢ νὰ προκαλέσωμε τὸν θαυμασμό. Ὅχι. Σκοπὸς μας ἦταν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι, ἕνας: Νὰ ἰδοῦμε τὴν Ἑλλάδα ποῦ ποδοῦμε. Διότι ἡ ἰδική μας ἀδράνεια θὰ ἐστοιχίσει τὴν καταστροφὴν τῆς ἀγαπημένης μας πατρίδος, τῆς οἰκογενείας μας, αὐτοῦ τοῦ ἑαυτοῦ μας. Μᾶς ἀνακουφίζει ἡ σκέψις ὅτι πίσω ἀπὸ ἡμᾶς βρίσκειται ὁλος ὁ ὑγιῆς σκεπτόμενος κόσμος. Γράφετε ὅτι μᾶς χωρίζουν ἀποστάσεις. Μὰ τὴν ἀγάπην δὲν εἶναι ἱκανές νὰ τὴν χωρίσουν οἱ ἀποστάσεις. Καὶ ὁ ἐχθρὸς δὲν πολεμεῖται μόνον μὲ τὰ ὄπλα. Ὅχι. Πολεμεῖται, περισσότερο μάλιστα καὶ ἀποτελεσματικώτερον, μὲ

τὸ χριστιανικὸ παράδειγμα, τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν.

Ἄλλ' ἢ ἀνωτέρα ἀτμόσφαιρα ποῦ πνέει ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸ μέτωπον φαίνεται καὶ εἰς ἕνα ἄλλο σημεῖον. Εἰς τὰς διαθέσεις τῶν στρατιωτῶν μας ἀπέναντι τῶν πολεμίων. Δὲν τοὺς μισοῦν. Κάθε ἄλλο! Εὐχονται δι' αὐτούς!

Ἐἶθε νὰ ἐπαναφέρῃ ὁ Θεὸς τοὺς πλανημένους ἀδελφούς μας ποῦ σήκωσαν βάρβαρο καὶ ὑπουλο χέρι κατὰ τῆς τραυματισμένης μας Μάνας ποῦ λέγεται Ἑλλάδα. Εἶθε νὰ φωτίσῃ τοὺς ἐνοίκους τῶν βουνῶν, νὰ καταλάβουν τὸ σφάλμα των, νὰ μετανοήσουν. Στὴ μάχην θὰ τοὺς κτυπήσωμε ἀλύπητα. Ἄλλ' ὅταν αἰχμαλωτισθοῦν, θὰ δέσωμε τὰ τραύματά τους, θὰ λιγοστεύσωμε τὴν δικὴν μας τροφὴν γι' αὐτούς.

Χρειαζονται μήπως σχόλια, ὅταν ὀμιλῇ κατὰ τέτοιον τρόπον ἡ ἀγωνιζομένη ἑλληνικὴ νεολαία;

Ἄλλὰ γεννάται τὸ ἐρώτημα: Ποῦ ὀφείλεται ἡ ἀνωτέρα αὐτὴ ποινὴ, ἡ πνευματικὴ αὐτὴ ἀτμόσφαιρα, τὸ ἐντελὲς ξεχωριστόν, ἀλλὰ καὶ τόσο εὐχάριστον καὶ αἰσιόδοξον αὐτὸ φαινόμενον;

Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ τὸ διαγνώσωμεν. Ὁ σημερινὸς ἀγὼν τοῦ Ἔθνους εἶναι ἰδιοτύπος, διότι καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐναντίον τοῦ ὁποίου διεξάγεται εἶναι ἰδιοτύπος. Ἐἶναι ὁ ἐχθρὸς, ὅπως ἔγραφεν ὁ Π. Μελίτης, ποῦ δὲν γκρεμίζει μόνον σπίτια, ἀλλὰ πολὺ χειρότερον, μολύνει σπίτια καὶ τὰ κάνει ἐστῆς μολυσμοῦ. Εἶναι ὁ ἐχθρὸς ποῦ σκοπεῖ, ἀπ' ἄκρην σ' ἄκρην στὴν Ἑλλάδα, τὴν πνευματικὴν ἀρρώσκειαν (*). Καὶ διὰ νὰ πολεμηθῇ θετικὰ καὶ ἀποτελεσματικὰ ὁ ἐχθρὸς αὐτός, χρειάζονται κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ὄπλα πνευματικὰ. Τὸ ξεύρει δὲ αὐτὸ πολὺ

(*) Π. Μελίτης: *Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἔθνους*, «Ἀκτίνες», Μάρτιος 1949, σ. 98.

καλά ὁ Ἕλλην στρατιώτης. Διότι ἔχει ξυπνήσει μέσα του ὁ,τι εὐγενικό, ὁ,τι ἀνώτερο, ὁ,τι πνευματικό ὑπάρχει—καὶ ὑπάρχει εἰς τὸν καθένα μας, ἕνας πολὺ μεγάλος θησαυρός. Ἀνασκοπεῖ, ὁ σημερινὸς ἀγωνιστής, τὸ εἶναι του καὶ βλέπει μὲ τὸ πνευματικό μάτι τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἀντιμετωπίζει μὲ ρεαλισμὸν.

Βλέπει βαθειά. Βλέπει πραγματικά! Καὶ τί δὲν παρατηρεῖ εἰς τὴν θεώρησίν του αὐτήν! Πληροφορεῖται καὶ πείθεται πρῶτα-πρῶτα ὅτι ὁ ἀγὼν εἶναι δίκαιος. Βλέπει ὅτι εἶναι πόλεμος ποῦ τοῦ ἐπεβλήθη διὰ τῆς βίας. Διαπιστώνει ὅτι εἶναι μάχη ὀλοκληρωτική; εἶναι συμπλοκή πρωτοφανῆς καὶ ἄνευ προηγουμένου εἰς τὰ πολεμικά χρονικά. Δὲν εἶναι ἀγὼν κατακτητικός. Δὲν εἶναι πόλεμος ἱμπεριαλιστικός. Δὲν εἶναι μάχη ποῦ ἔχει ἐλατήρια ἐγωϊστικά. Δὲν εἶναι σύγκρουσις συμπωματική. Ὅ καθὲς ἀγωνιστής πληροφορεῖται, ἕκατόν τῶς ἕκατόν ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς ἀναποφεύκτου συναντήσεως καὶ συγκρούσεως δύο ἀντιθέτων κόσμων. Τὸ σκότος ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ φωτός. Ἡ βία, ἡ σκληρὰ καὶ κτηνώδης δουλεία, τὸ ἀπαίσιον καὶ αἰμοδόρον μῖσος, ὅλα μαζί ἐβάλλθησαν νὰ ἐξαφανίσουν τὸν ἀνθρωπισμὸν, τὴν στοιχειώδη καλωσύνην, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ σώματος, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρὸ παντὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως καὶ τῆς συνειδήσεως. Ὁ ὕλισμὸς καὶ ἡ ἀθεΐα ἐγιγαντώθησαν διὰ νὰ σκοτώσουν τὸ πνεῦμα, νὰ ἀποκτηνώσουν τὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ ἐξαφανίσουν ὁ,τι εὐγενὲς ἔχει δημιουργήσει ὁ ἄνθρωπος, δύο καὶ τρεῖς χιλιάδες χρόνια τώρα.

Ἔχουν λοιπὸν οἱ σημερινοὶ ἀγωνισταὶ τῶν μετώπων συναίσθησιν τῆς ἀποστολῆς των. «Αἱ θυσίαι, δὲν θὰ λείψουν», γράφει ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστὰς μας. «Εἴμεθα Ἕλληνες, καὶ τὸ καυχώμεθα, μὲ ἱστορίαν αἰῶνων. Ἐγραψαν ἱστορίαν ἐκεῖνοι. Γράφομεν καὶ ἡμεῖς σήμερον τὰς μεγαλύτερας καὶ λαμπροτέρας σελίδας τῆς ἱστορίας. Πολεμοῦμεν ἐναντίον τῆς βίας καὶ τοῦ ὕλισμοῦ. Ὀλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης ἔχει ἐστραμμένα τὰ βλέμματα στὴ μικρὴ αὐτὴ χώρα, ποῦ ἀκόμη διὰ μίαν φอรὰν θυσιά-

ζει τὸ ἀγνὸν αἷμα τῶν παιδιῶν τῆς καὶ τὴν εἰρήνην τῶν πολιτῶν τῆς διὰ τὴν θρησκείαν, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν δημοκρατίαν. Νικηφόρος ὁ στρατὸς μας σκορπᾷ παντοῦ τὴν νίκην. Τὰ σκλαβωμένα χωριὰ τὸν ὑποδέχονται νικητὴν καὶ τροπαιοῦχον. Ἡ γαλανόλευκος σημαία κυματίζει στὰ ἐλεύθερα ἑλληνικά βουνά».

★

Ἄλλὰ τὸ ἀγωνιζόμενον Ἕθνος τὰ τελευταῖα κυρίως χρόνια τὸ διαπνέει καὶ τὸ διατρέφει καὶ ἕνα πνεῦμα ποῦ ἔχει τὰς ρίζας του ἐκεῖ βαθειά, εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς ψυχῆς, ἐκεῖ ὅπου ριζοβολεῖ ἡ θρησκευτικὴ πίστις. Αὐτὸ εἶναι ἕνα γεγονός τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ κατὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους τρόπους ἡ συνεχῶς αὐξανόμενη πνευματικότης τοῦ στρατοῦ. Καὶ δὲν εἶναι συμπωματικὴ ἡ ἐκδήλωσις αὐτῆ τῆς μαχομένης ἑλληνικῆς νεολαίας, ὅπως καὶ ἐκείνης ποῦ εὐρίσκειται εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωριὰ καὶ συμβάλλει κατὰ μυρίους τρόπους εἰς τὸν σημερινὸν ἀγῶνα τοῦ Ἕθνους. Πρόκειται περὶ ζωντανῆς πραγματικότητος.

Ἐκεῖνος ποῦ ἀπὸ χρόνια τώρα παρακολουθεῖ τὴν ταχέως αὐξανόμενην χριστιανικὴν στροφὴν εἰς τὴν χώραν μας, ἐκεῖνος ποῦ βλέπει νὰ ἐπεκτείνεται διαρκῶς καὶ περυσότερον τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα καὶ νὰ διαποτίσῃ ὅλας τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ μας, ἰδιαίτερος ὁμως τῆς παιδικῆς, τῆς νεανικῆς καὶ τῆς πρώτης ἀνδρικῆς ἡλικίας, ἠμπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ σημειούμενον ἐλπιδοφόρον φαινόμενον. Ἡ πικρὰ πείρα τῶν δύο πολέμων, ἡ κενότης καὶ ἡ ξηρασία, ἡ προσπάθεια ψυχικῆς διαστροφῆς καὶ ἀποκτηνώσεως ποῦ ἐσημειώθη, μεταπολεμικῶς ἰδίως, ἔκαμε τὴν νεότητα νὰ στραφῇ πρὸς τὴν Πηγὴν τῆς Ζωῆς ἡ ὁποία, δύο χιλιάδες χρόνια τώρα, τρέχει διαρκῶς καὶ δὲν ἐξαντλεῖται. Καὶ τρέχει πρὸς αὐτὴν ἡ νεότης νὰ δροσισθῇ καὶ συνεχῶς δροσιζεται.

«Αἰσθανόμεθα τὸν Θεὸν νὰ μᾶς προστατεῖν καὶ νὰ μᾶς ὁδηγῇ, νὰ ἀγιάξῃ τὸν ἀγῶνα μας», ἔγραφε τελευταίως ἕνας ἄγνωστος εἰς τοὺς φοιτητὰς ἀξίωματικός. «Αἰσθανόμεθα ὅλη τὴν Ἑλλάδα μαζί μας, γι' αὐτὸ καὶ πίστις μας εἶναι ἡ νίκη μας... Ἐῦ-

χαριστῶ τὸν Θεὸν πού σᾶς ἔκαμα φίλον μου—διότι φίλον μου ἐφεξῆς σᾶς θεωρῶ. Ἡ πατρις μας πρέπει νὰ ὑπερηφανεύεται διότι τέτοια εἶναι τὰ παιδιά της... Ἐμεῖς ἐδῶ κάνομε τὸ καθήκον μας, συνεχίζομε τὸν ἀγῶνα μας. Ἐπαθλὸν μας, ὅπως πολλὴ σωστὰ μᾶς γράφετε, θὰ εἶναι μιὰ καινούργια Ἑλλάδα, μιὰ Ἑλλάδα τοῦ Χριστοῦ.

• Δὲν εἶναι ὁμως μεμονωμένοι αἱ ἐκδηλώσεις αὐταὶ τοῦ μαχομένου στρατοῦ. Εἶναι κάτι τὸ γενικόν, τὸ καθολικόν. Ἴδου πῶς τὸ διατυπώνει ἕνας ἀπὸ τὸ μέτωπον: «Ἐκεῖνο πού μου ἐπροξένησε ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν καὶ ἱκανοποίησιν εἶναι ἡ βαθειὰ εὐλάβεια καὶ πίστις στὸν Θεὸν ὄλων σχεδὸν τῶν συναδέλφων μου καὶ τῶν ἀξιωματικῶν». Ἕνας δὲ ἄλλος προσθέτει: «Παρητήρησα ἕνα πράγμα ἕως τώρα. Ὅτι ὅλοι οἱ ἀξιωματικοί, οἰουδήποτε χαρακτῆρος, προσφέρονται εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς χριστιανικῆς προσπάθειας... Στὸ βάθος τῆς ψυχῆς των κρύβεται κάποια πίστις πρὸς τὸν Χριστὸν πού περιμένει κάποια βοήθειαν διὰ νὰ ἐκδηλωθῆ». Νὰ εἰποῦμε μήπως καὶ διὰ τὴν πνευματικότητα τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου, ὁ ὁποῖος τόσον πολὺ δοκιμάζεται, ἀλλὰ καὶ τόσον ἔξαιρετικά ἀγωνίζεται; Εἶναι ἴσως περιττόν. «Στὴ στρατιωτικῇ μου ζωῇ, γράφει ἕνας μαχητής, πέρασα ἀρετὲς πόλεις καὶ χωριά, μὰ ὅπου καὶ ἂν πέρασα, μοσκοβολᾷ τὸ χριστιανικὸν ἄνθος, ἀκόμα καὶ στὰ χιονισμένα βουνά!».

Ἄλλ' ἡ ἑκτασις τοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἔθνους καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς κατὰ ποικίλους τρόπους καταπολεμήσεως τοῦ ἐχθροῦ μὲ ὅπλα ὄχι μόνον ὑλικά ἀλλὰ καὶ πνευματικά, παρουσιάζεται καὶ εἰς ἕνα ἄλλο σημείον. Εἰς τὸ ζήτημα τῆς διαφωτίσεως τῶν μαχομένων, καὶ τῶν πληθυσμῶν πού κατὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλον τρόπον συμβάλλουν εἰς τὸν σημερινὸν ἀγῶνα. Δὲν εἴπαμεν ὅτι ὁ ἀγὼν εἶναι κυρίως πνευματικὸς καὶ ὅτι ὁ ἐχθρὸς—παρὰ τὴν πνευματικὴν του γύμνια—ζητεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ ὅπλα πνευματικά; Καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἔχομεν ὄλον τὸν πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν ὄπλισμόν, εἰς τὸν πόλεμον αὐτόν τὸν ὀλοκληρωτικόν, θὰ ἀγνοήσωμεν τὴν ἀλήθειαν, θὰ κλείσω-

μεν τὰ μάτια μας, εἰς τὸ φῶς; Ὁχι. Ἡ πνευματικὴ τροφοδοσία τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ πρέπει νὰ εἶναι τὸ κύριον μέλημά μας. Ἡ ἐργασία αὐτὴ προσφέρει πολλὰ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἔθνους, μᾶς λέγει ἡ χειροπιαστὴ πραγματικότητα. Μᾶς τὸ μαρτυρεῖ κάθε ἡμέρα ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς μὲ τὴν δίψα πού ἔχει, προκειμένον νὰ διαβάσῃ βιβλία καὶ περιοδικὰ χριστιανικοῦ καὶ πνευματικοῦ περιεχομένου. Τὸ ἐκδηλώνει μὲ τὸ ἐνδιαφέρον πού δεικνύει ὅταν γίνονται ὁμιλίαι μὲ ἀνάλογα θέματα. Ἐξ ἄλλου πολλοὶ διοικηταὶ μονάδων καὶ ἄλλοι ὑπεύθυνοι ἔχουν διαγνώσει τὸ πρᾶγμα καὶ ἐργάζονται μὲ μεγάλην πράγματι ἐπιτυχίαν.

Ἄλλὰ καὶ ὁ λαὸς τῆς ὑπαίθρου ἔχει ἀνάγκη καὶ θέλει τὴν πνευματικὴν τόνωσιν. Τὸ ζητεῖ δὲ περισσότερο ἡ νεολαία. Ἡ ἐλπίς τοῦ Ἔθνους. Ὁ αὐριανὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος ποθεῖ νὰ μάθῃ καὶ νὰ ζήσῃ τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν. «Εἰς τὸ μέρος πού εὐρίσκομαι, γράφει Ἕλληνας ἀξιωματικὸς, ἰδρῦσαμε δύο Κατηχητικὰ Σχολεῖα. Εἰς τὸ ἕνα κάνω ἐγὼ μαθήματα ὅταν εὐκαιρῶ, στὸ ἄλλο ἡ δασκάλα, ἡ ὁποία σὺν τῷ χρόνῳ ἐξελίσσειται ὥστε νὰ συνεχίσῃ καὶ τὰ δύο ὅταν σὲ λίγο θὰ φύγω. Τὰ παιδιὰ ἐνθουσιάζονται. Τὰ ἀκούετε μὲ ἐνθουσιασμόν νὰ τὰ διηγούνται στοὺς γονεῖς των. Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ ριζώνουν μέσα τους τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ μὴ εὐρίσκουν θέσιν τὰ ἀπατηλὰ κηρύγματα τῶν ἀθέων ὕλιστῶν».

★

Πρέπει ὁμως ἰδιαιτέρως νὰ σημειωθῇ ὅτι ἕνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα μέσα πού ἐνισχύει τὸν ἀγωνιζόμενον εἰς τὰ βουνά καὶ τοὺς κάμπους στρατόν μας, εἶναι καὶ τοῦτο: Νὰ καταλαβαίνῃ καὶ νὰ αἰσθάνεται ὅτι εἶναι πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ μαζί του ὁλόκληρον τὸ Ἔθνος. Νὰ πληροφορηθῆται ὅτι τὸ τίμιον αἷμα πού χύνει ἐκεῖ ἐπάνω δὲν πηγαίνει χαμένο. Χύνεται διὰ νὰ ζήσῃ ἡ Ἑλλάς, διὰ νὰ διατηρηθῇ ὁ ὕγιης πολιτισμὸς, διὰ νὰ περισωθῇ ὅ,τι ἀνώτερον καὶ εὐγενέστερον ἔχει ὁ κόσμος. Θυσιάζεται διὰ νὰ ἔχη ὅλος ὁ λαὸς τὴν δυνατότητα νὰ ζήσῃ ἐλευθέρως καὶ εἰρηνικῶς, διὰ νὰ μείνῃ

μιὰ Ἑλλάδα χριστιανική, μιὰ Ἑλλάδα ἣ ὅποια μὲ τὴν πνευματικότητά της θὰ δεικνύη εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὸν δρόμον τοῦ καθήκοντος.

Καὶ ὅταν οἱ στρατιῶται μας ἀκούουν τὸν παλμὸν αὐτὸν τῶν μετόπισθεν γίνονται ἥρωες, ζοῦν καὶ ἐργάζονται διὰ τὴν αἰωνιότητα. «Δὲν περίμενα ποτὲ ὅτι μπορούσα νὰ πάρω ἓνα τέτοιο δέμα ἀπὸ ἀνθρώπους πού δὲν μὲ ἔχουν συγγενῆ, οὔτε κἂν μὲ γνωρίζουν. Εἶναι τόσο λίγη ἡ ἀγάπη στὸν σημερινὸ κόσμος». Αὐτὰ γράφει ἓνας στρατιώτης. Καὶ δεῦτερος προσθέτει: «Δὲν μπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε τί ἀνακούφισι μοῦ ἔδωσε τὸ γράμμα σας. Ἔγινα καινούργιος ἄνθρωπος. Ὁ διανομεύς μοῦ τὸ ἔδωκεν, ὅταν ἐκουβαλοῦσα τραυματίες. Μόλις εἶδα τὸν ἀποστολέα, ἡ ψυχικὴ μου διάθεσις ἄλλαξε. Ἀπέραντη χαρὰ ἐγένετο τὸ ἔσωτερικό μου, ὅταν ἔπειτα ἀπὸ λίγες ὥρες μοῦ δόθηκε εὐκαιρία νὰ τὸ διαβάσω».

Ἔτσι ἐκφράζονται αἱ χιλιάδες τῶν παιδιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πού εὐρίσκονται «εἰς τὰ αἱματοδομημένα βουνὰ τῆς πολυθασανισμένης πατρίδος μας». «Δὲν μᾶς προξενεῖ τόση ἐντύπωσι, ὁμολογεῖ ἀξιωματικός, τὸ δέμα πού παίρνομε-αὐτὰ τὰ ἔχομε ἀπὸ τὴν πατρίδα πλούσια-ὅσο τὸ ὅτι βλέπομε τὰ

νεῖατα τῶν μετόπισθεν νὰ εἶναι μαζί μας. Ἔχει δὲ γιὰ μᾶς ἀνυπολόγιστον ἀξίαν τὸ γεγονός αὐτό!... Πιστοὶ εἰς τὸ ὑπὲρ ὅλων καθήκον, δὲν θὰ φεισθῶμεν οὔτε μόχθων, οὔτε θυσιῶν, προκειμένου νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν ἀντικειμενικὸν μας σκοπὸν. Καὶ ὁ τελικὸς μας σκοπὸς δὲν εἶναι ἄλλος, παρὰ ὁ τελικὸς θριάμβος τῆς ὑγιούς μερίδος τοῦ Ἔθνους ἐναντίον τῆς ἠθικῆς σήψεως τῆς κοινωνίας, ἣ ὅποια ἐκδηλοῦται ἐναργέστερον διὰ τοῦ ἐπισημοτάτου ὕλισμοῦ».

Δὲν νομίζομεν ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν ἡμεῖς τίποτε εἰς ὅσα γράφει μὲ τὴν ζωὴν τῆς ἡνείκα γενεᾶ πού ἀγωνίζεται ἐκεῖ ὅπου τὸ ὕψιστον πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα καθήκον τὴν ἔχει τάξει. Ἔχει ἀποδυθῆ εἰς ἓνα ἀγῶνα ὁ ὁποῖος, ἀντὶ νὰ φθείρῃ καὶ νὰ καταπονή τοὺς ἀγωνιζομένους, τοὺς ὀπλίζει μὲ νέον θάρρος, τοὺς ἀναδεικνύει ὁλονέν καὶ περισσότερον ἥρωας, τοὺς κάμνει δημιουργοὺς μιᾶς καινούργιας ἡμέρας.

Καὶ σκορπίζει εἰς ὅλους, μικροὺς καὶ μεγάλους, τοῦτο τὸ ἐλπιδοφόρον μήνυμα: «Ὅτι δὲν θὰ πάῃ καθ' ὅλου χαμένο «τὸ τίμιον αἷμα πού χύνεται σήμερα γιὰ νὰ ἔχωμε ἓνα αὔριο καλύτερο ἀπὸ τὸ σήμερα!»

Κ. ΠΕΝΤΕΛΙΚΟΣ

ΚΙ' ΗΡΘΕΣ ΕΣΥ

Κι' ἦρθες Ἐὐὸ στὴν ἄγρια, τὴ φεβερὴ νυχτιά
καὶ τῆς φυγῆς μου φώτισες τὰ ζοφερά σκοτάδια.
Ἦρθες καὶ τ' ἄγρια πέλαγα γαλήνεψαν ξανά
κι' ἡ χάρη σου πλημμύρισε τ' ἄδεια τὰ κρῖα
|βράδια

Ἦρθες καὶ τὰ φαντάσματα σκορπίσανε κι' οἱ
πλάνες
μιὰ μιὰ στὸ φῶς σου οὐύστηκαν' χαρούμενες
καμπάνες
χτυποῦν οἱ χτύποι τῆς καρδιᾶς καὶ μέσα μου
|σκικρτάει
κάποια καινούργια γέννηση πού τὴ χαρὰ μὴνᾶει.

ΣΥΒΙΑ ΡΟΔΗ

Θ Ε Σ Σ Α Λ Ο Ν Ι Κ Η

Πολύ σωστά χαρακτηρίζεται προπύργιο του Έλληνισμού ή Θεσσαλονίκη. Στην μεταχριστιανική ιστορία και ως τα σήμερα αποτελεί ένα σπουδαιότατο έθνικό προμαχώνα που πρέπει όλων μας την σκέψη ν' απασχολή. Και είναι, βέβαια, γνωστή ή «σημειωμένη» σ' όλους, μα είναι μαζί και άγνωστη πόλις σ' όποιον θέλει νά κιντάξει από πού κοντά την κοινωνική και πνευματική της ζωή. Έτσι, γράφω στο σημείωμα αυτό μερικές έντυπώσεις από τη σημερινή Θεσσαλονίκη και κυρίως την πνευματική της ζωή.

Θά παρατηρήσουν ίσως πολλοί αναγνώσται, ότι λείπουν, σχεδόν όλότελα, από το σημείωμά μου πληροφορίες για την πλούσια και πολύπλευρη χριστιανική κίνηση της Θεσσαλονίκης που συνδέεται με το περιοδικό τούτο. Ακριβώς, όμως, αυτός ο ιδιαίτερος σύνδεσμος με κωλύει νά μιλήσω πλατειά για την κίνηση αυτή, σάν παράγοντα της πνευματικής Θεσσαλονίκης. Άς μιλήσουν καλύτερα τρίτοι επάνω σ' αυτό το θέμα.

*

Η Θεσσαλονίκη είναι πάντα μιὰ ωραία πόλις. Όταν κανείς την πλησιάζει από τον αεροσταθμό της που φθάνει τώρα σέ κίνηση ένα σιδηροδρομικό σταθμό-υποδέχεται τον επισκέπτη ένα απλόχωρο και ξεκούραστο τοπίο γεμάτο χάρι. Δεξιά, στο βάθος, ο Χορτιάτης-ο Τμηττός θά λέγαμε της Θεσσαλονίκης. Στα πόδια του, μέχρι τη θάλασσα, τὰ εὐφορα χωράφια με τὸ λιπαρὸ χῶμα. Ἐδῶ και κει, συστάδες υψηλόκορμων δένδρων δίνουν μιὰ χαρακτηρισμένη ποικιλία στη θέα. Κι' ἔτσι φτάνει κανείς στην ἀνατολική συνοικία της πόλεως, τὸ «Ντεπὸ» που πήρε τὸνομα αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀποθήκη τῶν τροχοδρόμων που ὑπάρχει ἐκεῖ.

Όταν πάλι προσεγγίξει τὸ βαπόρι στὸ

λιμάνι τῆς «νύφης τοῦ Θερμαϊκοῦ» τὸ ὑποδέχεται μιὰ ἄλλη ἔξοχη θέα. Εἶναι τὸ ἀμφιθέατρο που σχηματίζει ἡ πόλις, πίσω και πάνω ἀπὸ τὸ Λευκὸ Πύργο, ἀκουμπισμένη ἄνετα, στὰ ὑψώματα, ὡς ἐκεῖ που τὸ Ἐπταπύργιο κλείνει, σὰ μιὰ κορώνα, τὴν ἀρχαία γραμμὴ τοῦ τείχους. Ἐκεῖ τραβιέται ἡ παλιὰ Θεσσαλονίκη, τὰ πυκνοχτισμένα μικρὰ σπιτάκια με τοὺς «κιοσέδες» και τὶς ξυλοδεσιές. Κοντὰ στὴν προκυμαία, στὴν «πυρκαυστή ζώνη» ὀρθώνονται τὰ καινούργια κτίρια, με τὶς στοές, τὰ τόξα και τὶς κολῶνες τοῦ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ. Εὐρύχωροι λεωφόροι χαρακτηρίζουν τὸ σχέδιο τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς πόλεως. Ἄς σημειωθῆ ὅτι τὸ πολεοδομικὸ σχέδιο τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι τὸ πρῶτο ὑπόδειγματικὸ σχέδιο στὴν Ἑλλάδα. Τὸ ἐτοίμασε, μετὰ τὴν πυρκαϊὰ τοῦ 1917, εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν διαπρεπῆ γάλλο ἀρχιτέκτονα Ἐμπρὰρ, Ἕλληνας καθηγητὰς τοῦ Πολυτεχνείου και τὸν ἄγγλο πολεοδόμο Μόσσον. Ὁ Ἐμπρὰρ ὑπηρετοῦσε τότε ὡς λοχίας στὴ γαλλικὴ συμμαχικὴ στρατιὰ και ἐργάσθηκε τόσο καλὰ που παρεκλήθη ἔπειτα και ἔμεινε καθηγητὴς και στὸ δικὸ μας Πολυτεχνεῖο.

Τὶ κρίμα ὅμως που σ' αὐτὸ τὸ ὥραιο σύνολο, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ θάλασσα, τὸ σπουδαιότερο μνημεῖο τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ Ἅγιος Δημήτριος, κρύβεται πίσω ἀπὸ ἕνα πελώριο κτίριο. Νά ἔπαιξε ἀράγε τὸ ρόλο της και στὴ διαμόρφωσι αὐτῆ τοῦ ὥραϊου σχεδίου ἡ πολιτικὴ σκοπιμότης; Ἡ ἴδια ἔχει και μιὰ περιεργὴ ἐκδήλωσι στὴ Θεσσαλονίκη, ὅτι μετονομάζει κάθε τόσο και τοὺς δρόμους της σὲ σημείο που φέρνει σὲ ἀσυνεννοησία ἐκείνον που ἐπισκέπτεται μετὰ ἀπὸ κάθε ἀλλαγὴ τὴν πόλι.

Ἡ ἀνατολικὴ παραλιακὴ συνοικία δὲν κατεστράφη με τὴν πυρκαϊὰ. Ἐκεῖ διατηροῦνται οἱ παλαιῆς ἀρχοντικῆς ἐπαύλεις. Σὲ μιὰ

ἀπ' αὐτές, τὴν ἑπαυλὶ Ἀλατίνι, εἶχε μείνει καὶ ὁ Ἀβδουλ Χαμίτ, φυλακισμένος ἀπὸ τοὺς νεοτούρκους μετὰ τὴν ἐκθρόνισί του, καὶ ἔπειτα τὸ 1926 στεγάσθηκε ἐκεῖ γιὰ λίγο καιρὸ τὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Στὴ Θεσσαλονίκη, ὁ ἐπισκέπτης ποὺ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ Βυζαντινὴ τέχνη βρίσκει μοναδικὸ καὶ πλούσιο ὕλικὸ παλαιοχριστιανικῶν μνημείων. Ἀπὸ τὴ ρωμαϊκὴ τέχνη εἶναι λιγοστὰ τὰ μνημεῖα ποὺ σώζονται. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ, ἡ Ἀψὶς τοῦ Γαλερίου, θνῶνεται πάνω ἀπὸ τὴν κεντρικὴ Ἐγνατία ὁδὸ—τὴ ρωμαϊκὴ ὁδὸ ποὺ ἔφτανε ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολι ὡς τὸ Δυράχιο. Κάτω ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀψίδα περνοῦν κάθε τόσο—χαριτωμένη σύγκρουσις ἐποχῶν—τὰ τραῦμα, ποὺ ἔχουν ὁμοῦ καὶ αὐτὰ κάποια ἀρχαιολογικὴ ἀξία.

Σπουδαῖα μνημεῖα τῆς Βυζαντινῆς τέχνης εἶναι οἱ πολλὲς ἀρχαῖες ἐκκλησίαι τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ περιφημὴ Βασιλικὴ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, ὁ Ἅγιος Γεώργιος ποὺ ἀποτελεῖ διασκευὴ ἀρχαιότερου ρωμαϊκοῦ οἰκοδομήματος, τοῦ Γαλερίου ὅπως νομίζεται, ἡ Ἁγία Σοφία, ἡ Ἀχειροποίητος καὶ ἄλλες.

Στὸν Ἅγιο Δημήτριο ἡ κοινωμία τῆς Θεσσαλονίκης βλέπει πάντοτε τὸ σύμβολο ποὺ συνθέτει μιὰ περιλαμπρὴ ἱστορία καὶ πνευματικὴ κληρονομιά τῆς πόλεως, ποὺ φτάνει ὡς τὰ πρῶτα χριστιανικὰ χρόνια. Ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ χρόνια, φαίνεται καὶ διατηροῦν οἱ Θεσσαλονικεῖς τὴν καλωσύνη καὶ ἀπλότητα καρδιάς, ποὺ εἶναι πάντα τὸ κατάλληλο ἔδαφος γιὰ τὴν καλλιέργεια τέτοιων πνευματικῶν δεσμῶν. Εἶναι ὁ ἴδιος χαρακτήρας ποὺ εἶχε κατακτήσει τὴν καρδιά τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὅταν τοὺς ἔγραφε ὅτι «ἀγαπητοὶ ἡμῖν γεγέννησθε» (Α΄ Θεσ. β΄ 8). Ὅταν, πέρυσι, ἐτελείωσε ἡ ἀναστήλωσις τοῦ μνημείου, μιὰ ἱερὴ συγκίνησις ἀπλώθηκε πέρα ὡς πέρα στὴ Θεσσαλονίκη. Καὶ σὲ κείνους ἀκόμη ποὺ δὲν ἀφήνουν τὴν καρδιά τους νὰ ζεσταθῇ κοντὰ στὴ χριστιανικὴ πίστι, δὲν μπόρεσε νὰ μὴ ξυπνήσῃ τὸ μεγάλο γεγονός κατὰ ἀπὸ τίς πνευματικὲς καταβολὰς ποὺ ἔχει φυτέψει στὴν καρδιά τοῦ λαοῦ τῆς Θεσσαλονίκης ἡ παρουσία τοῦ Ἀγίου Δημητρίου

στὴν ἱστορία τῆς πόλεως ἐπὶ 1500 χρόνια. Τὸ 413, ὁ Λεόντιος, ἐπαρχὸς Ἰλλυρικοῦ, πρωτοέκτισε τὸν ναό, ποὺ κατεστράφη ἔπειτα ἀπὸ πυρκαϊὰ στὴν ἐποχὴ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου καὶ κατόπιν ἀπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς, τοὺς Νορμανδοὺς καὶ τοὺς Τούρκους. Ἡ τελευταία καταστροφὴ τοῦ γίνηκε ἀπὸ τὴν πυρκαϊὰ τοῦ 1917. Τὸ 1926 ἄρχισε ἡ ἀνοικοδόμησις καὶ κράτησε 22 χρόνια. Σήμερα, ὁ ναός, ἐκτός ἀπὸ τὸν παλιὸ ρυθμὸ καὶ τὸ σχέδιο, διατηρεῖ αὐτοῦσια κομμάτια τοῦ παλιοῦ κτιρίου καὶ ἀκόμα εἰκονογραφῆσεις καὶ μωσαϊκὰ.

Ὁ προσκυνητὴς, σὰν μπαίνει στὸν ἱερὸ χώρο, αἰσθάνεται τὸ δέος ποὺ προκαλεῖ ἡ ἀποτίπωσις στὸ ἄνυχο ὕλικὸ μιᾶς μακροαῖωνης ἱστορίας, μὲ τρομακτικὸς ἀγῶνες γιὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὰ βαρβαρικὰ φῦλα τὸ δεύτερο προπύργιο τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ ἀφθαστοὺς ἠρωϊσμοὺς ποὺ ἐνέπνεε στὸ λαὸ τῆς Μακεδονικῆς πρωτευούσης ἡ θερμὴ χριστιανικὴ πίστις.

Ἡ ἀναστήλωσις τῆς Βασιλικῆς τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, ἀποτελεῖ ἕναν ἄθλο. Εἶναι γεγονός ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ γνωστὸ σ' ὅλο τὸν κόσμον ἂν ἔξεραμε νὰ χρησιμοποιοῦμε καλὰ τὰ πνευματικὰ κεφάλαια τῆς ἱστορίας μας. Καὶ ὁ ἄθλος αὐτὸς ὀφείλεται σὲ εἰσφορὰς τοῦ Δήμου Θεσσαλονίκης, τῶν Ἐπιμελητηρίων ἄλλὰ καὶ κατὰ ἕνα ἀξιόλογο ποσοστὸ... σὲ ἕνα γραμματόσημο! Δηλαδή στὴν πρωτοβουλία ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ εἶχε τὴν ἰδέα νὰ θεσπισθῇ εἰδικὸ ἀναμνηστικὸ γραμματόσημο γιὰ κάθε ἐπιστολὴ ποὺ θὰ ἔπεφτε στὸ ταχυδρομεῖο τῆς Θεσσαλονίκης.

★

Ὁ ἐπισκέπτης ποὺ ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν σημερινὴ κοινωμία τῆς Θεσσαλονίκης—νομίζω πὼς δὲν εἶναι τοῦτο μεταπολεμικὸ μόνον φαινόμενο—διαπιστώνει ἕνα ζωηρὸ ἐνδιαφέρον γιὰ κάθε πνευματικὴ ἐκδήλωσι. Γιὰ νὰ φέρω ἕνα παράδειγμα, δὲν περνάει ἑβδομάδα ποὺ νὰ μὴν ἔχη τρεῖς-τέσσαρες διαλέξεις καὶ ὁμιλίες. Καὶ τὸ μορφωμένο κοινὸ τῆς Θεσσαλονίκης τίς παρακαλοῦθεὶ πάντοτε μὲ ἰδιαίτερο ἐνδια-

φέρων. Δείγμα πνευματικῆς ὑγείας εἶναι καὶ τὸ διῆ ντόπια κριτικὴ ζητᾶ ἀπὸ τοὺς ὁμιλητάς—ιδίως αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, μὲ θέματα καμμιά φορὰ ἔξω τόπου καὶ χρόνου—να προσαρμόζουν τὰς διαλέξεις τους στὴν ἀνάγκη νὰ τονωθῆ πνευματικὰ καὶ νὰ ὀδηγηθῆ στὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς ὁ δοκιμαζόμενος ἑλληνικὸς λαός.

Στὴν πνευματικὴ κίνησι τῆς Θεσσαλονίκης σημαντικὴ συμβολὴ προσφέρουν τὰ ἐπιστημονικὰ σωματεῖα τῆς. Τὴν ἀρχὴ εἶχε κάνει, παλαιότερα, τὸ ἀρχαιότερο ἂν δὲν κάνω λάθος, ἐπιστημονικὸ σωματεῖο τῆς πόλεως, ἡ «Ἱατρικὴ Ἐταιρεία», μὲ τὴν ὀργάνωσι ἐπιστημονικῶν συγκεντρώσεων καὶ τὴν ἔκδοσι ἱατρικοῦ περιοδικοῦ. Ὁ Δικηγορικὸς Σύλλογος Θεσσαλονίκης ὠργάνωσε ἀπὸ τὸν περασμένο χρόνον μιὰ σειρά ἐπιστημονικῶν διαλέξεων μὲ διακεκριμένους ὁμιλητάς. Ὁ Σύλλογος αὐτὸς ἐκδίδει καὶ ἓνα λαμπρὸ νομικὸ περιοδικὸ τὸν «Ἀρμενόπουλον».

Εἶναι καὶ ἄλλα ἐπιστημονικὰ σωματεῖα, ὅπως ἡ «Εὐξείνιος Λέσχη τῶν Ποντίων» ποὺ ὀργανώνουν διαλέξεις. Μιὰ σειρά ἀπὸ ἐπιστημονικὰς συνεδριάς μὲ πρωτότυπες ἀνακοινώσεις καὶ συζητήσι, ἐγκαινίασε ἡ ἔταιρία «Μακεδονικῶν Σπουδῶν». Ἡ ἴδια ἔταιρία ἐκδίδει τακτικὰ ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς κατοχῆς βιβλία μὲ ἐθνικὸ, ἱστορικὸ καὶ λαογραφικὸ περιεχόμενον. Τώρα ἡ Ἐταιρία οἰκοδομεῖ τὴν «Ἀριστοτέλειον Πνευματικὴ Ἔστις» γιὰ νὰ χρησιμεύσῃ σὰν ἓνα μακεδονικὸ πνευματικὸ κέντρον. Γιὰ τὴν ὀργάνωσι διαλέξεων ἐπεμελήθη καὶ τὸ περιοδικὸ «Μορφές», ποὺ μαζὺ μὲ τὰ «Μακεδονικὰ Γράμματα» εἶναι τὰ κυριώτερα τοπικὰ φιλολογικὰ περιοδικὰ.

Στὶς διαλέξεις καὶ ἀκόμη σὲ ἄλλες πνευματικὰς ἐκδηλώσεις, μὲ πολιτιομένη ἀντίληψιν τῆς ἀποστολῆς του, βοηθεῖ τὸ Ἐμπορικὸ καὶ Βιομηχανικὸ Ἐπιμελητήριον τῆς Θεσσαλονίκης. Στὴ συνεργασία αὐτῆ, ποὺ ὁ «κερδῶς Ἐρμῆς» προσφέρει στὸν ἐλόγῳ σπουδαία συμβολὴ ἀποτελεῖ ἡ πρόθυμη προσφορὰ γιὰ τὶς διαλέξεις μᾶς ὠραιότατης αἰθούσης ποὺ διαθέτει τὸ Ἐπιμελητήριον.

★

Φυσικὰ, ἀφ' ὅτου, τὸ 1926 ἰδρύθηκε καὶ τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, ἡ ἐπιστημονικὴ κίνησις πῆρε μιὰ ἄλλη ὄψιν. Τὸ Πανεπιστήμιον ἐγκτεστάθη στὴν Ἐπαυλὶ Ἀλλαντίνι μὲ μιὰ σχολή, τὴ Φιλοσοφικὴ, καὶ 40 περίπου φοιτητάς. Τὸ ἐπόμενον ἔτος προσετέθη ἡ Φυσικομαθηματικὴ, ἔπειτα ἡ Νομικὴ-Οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐλειτούργησε μὲ μόνον τὶς τρεῖς αὐτὰς σχολὰς μέχρι τὸ 1937. Στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς τὸ Πανεπιστήμιον ἀπέκτησε Θεολογικὴ καὶ Ἱατρικὴ σχολή. ἤδη διδάσκουν στὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης 83 καθηγηταὶ καὶ δεκαπέντε ὕφηγηταί. Σὲ πολλοὺς τομεῖς τῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι ἰδιαίτερα αἰσθητὴ ἡ συμβολὴ ἐκλεκτῶν ἐκπροσώπων τῶν πανεπιστημιακῶν τῆς διδασκάλων. Δὲν μποροῦμε νὰ μὴ θυμηθοῦμε ἐδῶ καὶ τὴν συμμετοχὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης στὴν «Δήλωσι τῶν Ἐπιστημόνων», καὶ Χριστούγεννα τοῦ 1946.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν, κατὰ τὸ πανεπιστημιακὸ ἔτος 1947-48 ποὺ θεωρεῖται καὶ τὸ καλύτερον σὲ σπουδαστικὸ ὕλικὸ ἔτος, ἔφτασε τὶς 2000. Οἱ μέχρι σήμερον πτυχιούχοι ὄλων τῶν σχολῶν μαζὺ, εἶναι 2803. Τῶν Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν 1083, γεωπόνου δασολόγοι 1035, φιλόλογοι 457, φυσικομαθηματικοὶ 160, Θεολόγοι 39 καὶ ἱατροὶ 29.

Ἐνα ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης εἶναι, ὅτι οἱ φοιτηταὶ του παρακολουθοῦν σὲ μεγαλύτερον ποσοστὸ καὶ τακτικώτερα ἀπὸ τοὺς συναδέλφους των τῶν Ἀθηνῶν τὶς παραδόσεις καὶ τὰ φροντιστήρια. Τὰ φροντιστήρια ὅμως ποὺ ἐγίνοντο χάριν τῶν ὑπερτελειοφοιτῶν κατηργήθησαν τώρα καὶ αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ χαρακτηρίζεται ὡς καταστρεπτικὸ γιὰ τὴν ἐκπαίδευσιν χιλιάδων σπουδαστῶν. Οἱ φοιτηταὶ ἔχουν καὶ μιὰ πολὺ καλὴ πανεπιστημιακὴ βιβλιοθήκη στὴ διάθεσιν τους.

★

Στὴν πνευματικὴ κίνησι τῆς Θεσσαλο-

νικής φαίνεται ότι εκπροσωπείται πολύ δραστήρια και ο γυναικείος κόσμος. Τρεις γυναικείοι σύλλογοι ενδιαφέρονται ειδικότερα για τα γράμματα. Ο Σύλλογος των «Ζαπτιδών», των αποφοίτων του Ζαπτείου Παρθεναγωγείου Κωνσταντινουπόλεως, και δύο ακόμη σύλλογοι αποφοίτων των Παρθεναγωγείων της Θεσσαλονίκης Σχινά και Βαλαγιάννη. Πέρυσι ο σύλλογος του Παρθεναγωγείου Σχινά παρουσίασε μια πολύ επιτυχημένη έκθεση του μακεδονικού βιβλίου αρχαίου και νεωτέρου. Άς σημειωθεί ότι και γενικότερα το βιβλίο, ελληνικό και ξένο, έχει καλή κίνησι στη Θεσσαλονίκη. Συντελούν σ' αυτό και τα πολύ περιποιημένα βιβλιοπωλεία της.

Τη μορφωμένη νέα της Θεσσαλονίκης την βλέπουν να διακρίνεται και σε άλλους τομείς της κοινωνικής ζωής, ιδιαίτερα στην άγωγή της νεολαίας και στα κοινωνικά έργα. Άλλά για το κεφάλαιο γενικότερα των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων και της σχετικής κοινωνικής προσπαθείας αξίζει να γίνη άλλοτε προσεκτικότερα έρευνα. Στην περίθαλψι και μόρφωσι των ανταρτοπληκτων παιδιών, είχα την ευκαιρία να ιδώ με τα μάτια μου τί θαύματα κάνει, ιδιαίτερα στην Παιδούπολι της Άγ. Τριάδος, μιá αθόρυβη και όχι ολιγάριθμη μερίς έθελοντιδων κοινωνικών εργατών, οι κατηγήτριες.

★

Στη μουσική κίνησι της πόλεως σοβαρή συμβολή προσφέρει τα Κρατικό Όδείο. Κατά καιρούς δίνει συναυλίες και ή «Συμφωνική ορχήστρα Θεσσαλονίκης». Η κοινωνία της Θεσσαλονίκης ενδιαφέρεται πολύ για τη μουσική. Ο τοπικός Ραδιοφωνικός Σταθμός συμβάλλει και αυτός στη μουσική μόρφωσι του κοινού—όχι όμως και με τη μετάδοσι κάποτε «χορών αγρίων», όπως μου είπαν—που έννευρίζουν τους ακροατάς των. Ο Ραδιοφωνικός Σταθμός Άθηνών όμως δέν ακούγεται καθαρά έξ αιτίας των παρασίτων.

★

Στις συναναστροφές, ακόμη και σ' εκείνες που παληότερα έδινε και έπερνε ή χαρ-

τοπαξία, τώρα αρχίζει να φουά ένα πνεύμα άνωτερότητος και να παρουσιάζονται και ευκαιρίες που κεντούν τα πνευματικά ενδιαφέροντα. Βοηθάει σ' αυτή τη μεταβολή το σταμάτημα των δημοσίων και των ιδιωτικών χορών, ή επιστράτευσις της κοινωνίας της Θεσσαλονίκης σε έργα κοινωνικά, επίσης το ότι τα καλά ξενοδοχεία, με την επίπλωσι στρατατσαρισμένη από τις άλλες πόλεις επιτάξεις και τις άλλες ζημιές που έπαθαν, έχουν πάψει πια να είναι ή στέγη της κοσμικής κινήσεως και ακόμη το ότι, κάθε σχεδόν σπίτι κάποιον έχει στο μέτωπο για να τον σκέπτεται.

Οι πολεμικοί αυτοί παράγοντες, που σε πολλούς «κοσμικούς» φάνηκαν στην αρχή άφρόητοι, τώρα άνοιγουν και σ' αυτούς ένα νέο όριζοντα για πραγματική ψυχαγωγία, την πνευματική καλλιέργεια που μπορεί να κάνει το σπίτι κέντρο πνευματικής ζωής, αυτό που εκφράζουν οι άγγλοι με τη λέξι «home».

★

Ένα πλήθος ιδρυμάτων και οργανώσεων άνδρικών και γυναικείων κινείται σήμερα στη Θεσσαλονίκη. Για την περίθαλψι των οικογενειών των μαχομένων—σε 8000 τέτοιες οικογένειες κάνει μιá ειδική προσπάθεια ή Έπισκοπή—για τα ανταρτοπληκτα παιδιά, που φτάνουν στίς παιδουπόλεις τις δύομισυ χιλιάδες, για τα άπορα και όρφανά παιδιά.

Και στην μεγάλη αυτή κοινωνική προσπάθεια, όπως άκουσα από πολλά υπεύθυνα πρόσωπα να το τονίζουν, διαπιστώνεται εκείνο που τόσες φορές γράφεται στο περιοδικό αυτό: Η βασική ανάγκη άνωτέρων ανθρώπων, πραγματικά πνευματικών προσωπικοτήτων, για να καταπιαστούν με αυτά τα έργα, από τον προιστάμενο του έργου ως την καθαριστρία. Η Θεσσαλονίκη όμως έχει στο θέμα αυτό δύο ιδιαίτερα πλεονεκτήματα. Το ένα είναι ή χωρίς εξαίρεσι ήγετική θέσι της Εκκλησίας σε όλα αυτά τα έργα. Δέν μωρωθ παρα να κάνω στο σημείο αυτό μιá μοναδική εξαίρεσι για να αναφέρω ένα πρόσωπο από τη ζωή της Θεσσαλονίκης. Είναι ή μορφή του Μητρο-

πολίτου Γενναδίου, πού αποτελεί θρησκευτική και έθνική κορυφή τής κοινωνίας τής Θεσσαλονίκης. Το δεύτερο πλεονέκτημα είναι μιὰ ζωντανή και έκτεταμένη χριστιανική κίνησι, ιδιαίτερα μέσα στη νεολαία. Αν θυμηθούμε την ιστορία τών ευαγών ιδρυμάτων, πού τὰ ίδρυσε και τὰ έμψυχώνει μόνον τὸ χριστιανικό πνεῦμα τής αὐταπαρνήσεως και τής θαθειᾶς ἀγάπης γιὰ τὸν ἄνθρωπο, (1) μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐλπίζει ὅτι τὰ παραπάνω θὰ δώσουν στὴν πρόθυμη σὲ καλὰ ἔργα ἐπιστροφή τής κοινωνίας τής Θεσσαλονίκης, τὴν δύναμι και τὴν ἀνωτερότητα πού χρειάζεται ὁ πόλεμος κατὰ τής δυστυχίας και τής ἀπαθλιώσεως.

*

Στὸν τομέα τής ἀγωγῆς ἡ Θεσσαλονίκη ἔχει νὰ δείξει μιὰ ζωντανή και καλὴ κίνησι, τόσο στὴ σχολικὴ ὅσο και στὴν ἐξωσχολικὴ ἀγωγή. Λειτουργεῖ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία και ἔνδεκα γυμνάσια δημόσια (τὰ ἑπτὰ ἀρρένων) μὲ πέντε ἀκόμη ἰδιωτικὲς σχολές. Ἐξω ἀπὸ τὴν Θεσσαλονικὴ σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς καλύτερες ἐξοχές, στὸ Ἀρσακλή, εἶναι ἐγκατεστημένο και τὸ Ἀμερικανικὸ Κολλέγιο Θεσσαλονίκης «Ἀνατόλια». Εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολούθησω ἕνα πραγματικὰ πολιτισμένο πνευματικὸ μέρος τοῦ προγράμματός του.

Στὴν ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσι πρέπει νὰ σημειωθῇ μιὰ εὐχάριστη ἐκπληξίς· εἶναι ἡ δουλειὰ πού γίνεται στὴν Ἀμερικανικὴ Γεωργικὴ Σχολή. Κοντὰ σὲ μιὰ ἄρτια τεχνικὴ ἐκπαίδευσι δίδονται και ἐδῶ στοὺς σπουδαστὰς τῆς ἰδιαίτερες εὐκαιρίες γιὰ μιὰ χριστιανικὴ καλλιέργεια τοῦ χαρακτῆρος. Νὰ καὶ πού μπορεῖ ν' ἀποτελέσει ὑπόδειγμα γιὰ τὶς ἐπαγγελματικὲς σχολές ἀλλὰ και γιὰ ἄλλα σχολεῖα.

Στὴν ἐξωσχολικὴ ἀγωγή χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ζωντανή και πλούσια συμμετοχὴ τής νεολαίας τής μακεδονικῆς πρωτεύουσῆς.

Στὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα φοιτοῦν πάνω ἀπὸ εἴκοσι χιλιάδες παιδιὰ, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμε ἐδῶ τὴν πλουσιωτάτη χριστιανικὴ φοιτητικὴ κίνησι πού προήλθε ἀπὸ τὰ Κατηχητικὰ και ἀριθμεῖ πολλὰς ἑκατοντάδες νέων. Περισσότεροι ἀπὸ τέσσαρες χιλιάδες νέοι και νέες μετέχουν στὴ Προσκοπικὴ κίνησι.

Ἄλλὰ και ἡ κοινωνία τής Θεσσαλονίκης αἰσθάνεται βαθειὰ τί σημασία ἔχει ἡ ἐθνικὴ και χριστιανικὴ ἀγωγή τών παιδιῶν τῆς. Σχετικὰ μὲ τὸ θέμα αὐτὸ εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσω ἀπὸ κοντὰ μιὰ λαμπρὴ δρᾶσι ἐκλεκτῆς μερίδος γονέων, τῆς Ἐνώσεως Γονέων ἡ «Χριστιανικὴ Ἀγωγή», πού σὲ μιὰ ἀλυσίδα ἔργων και ιδρυμάτων συμπαρίσταται στὴν προσπάθεια τής ἐξωσχολικῆς κυρίως ἀγωγῆς τής νεολαίας.

*

Κάτι πού χαρακτηρίζει τὴν μεταπολεμικὴ Θεσσαλονικὴ εἶναι και ἡ καταπληκτικὴ εὐκολία ἐπικοινωνίας μὲ τὴν Ἀθήνα και τὴν ὑπόλοιπὴ Ἑλλάδα. Μὲ τὸ ἀεροπλάνο σὲ μιὰ ὥρα και δέκα λεπτὰ φθάνει κανεὶς ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ στὸ μακεδονικὸ ἔδαφος. Πολλὰς φορὲς τὴν ἡμέρα γίνεται αὐτὸ τὸ δρομολόγιο, ἔτσι πού μπορεῖς νὰ φύγῃς τὸ πρωὶ ἀπὸ τὴ Θεσσαλονικὴ νὰ τελειώσῃς μιὰ βιαστικὴ δουλειὰ σου στὴν Ἀθήνα και τὸ ἴδιο βράδυ νὰ γυρίσῃς νὰ ξεκουραστῆς στὸ κρεβάτι σου στὴ Θεσσαλονικὴ. Ὁ ἀθηναϊκὸς τύπος πρωῖνὸς και ἀπογευματινὸς φθάνει αὐθήμερόν στὴ Θεσσαλονικὴ. Τὸ ἴδιο και ὁ τύπος τῆς Θεσσαλονίκης-πού εἶναι καθ' ὅλα ἐφάμιλλος τοῦ ἀθηναϊκοῦ-ἔρχεται και διαβάζεται αὐθήμερόν στὴν Ἀθήνα. Στὴ Θεσσαλονικὴ ἐκδίδονται τρεῖς πρωῖνὲς καθημερινὲς ἐφημερίδες, ὁ «Ἑλληνικὸς Βορρᾶς» ἡ «Μακεδονία» και τὸ «Φῶς», μιὰ ἀπογευματινὴ ἡ ἀρχαία «Νέα Ἀλήθεια», και ἀκόμη οἱ ἑβδομαδιαῖες «Ἐργαζόμενος Κόσμος» και «Πρωῖνὴ ὥρα τῆς Δευτέρας». Ἡ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία συνδέει τὴ Θεσσαλονικὴ ἀπ' εὐθείας και μὲ τὴ Λάρισα, τὸν Βόλο, τὴν Κοζάνη, τὴν Καβάλλα, τὴν Ἀλεξανδρούπολι και τὴν Κομοτινὴ και μέρη μὲ τὴν ἡμέρα τὸ δίκτυο πυκνώνεται.

(1) Σχετικὰ τὰ ἄρθρα τοῦ Γ. Βερίτη: «Ἐνας ἀθηναῖος κοινωνιστῆς και τὸ κοινωνικὸ ἔργο τοῦ Χρυσσοστόμου. «Ἀκτίνες» 1940 σελ. 70 ἐκ. και 163 ἐκ.

*

Γιὰ τίς διοικητικὲς ἐλλείψεις τῆς Θεσσαλονίκης οἱ «εἰδότες» φρονοῦν ὅτι μιὰ μόνο ὑπάρχει λύσις: ἡ ἀποκέντρωσις καὶ ἀκόμη ἡ πλαισίωσις τῆς Γενικῆς Διοικήσεως μὲ συμβούλια προσωπικοτήτων, ἐιδικῶν γιὰ κάθε βασικὴ κρατικὴ ἐπιδίωξι. Κάθε βελτίωσις στὸ θέμα αὐτὸ θὰ ἔχη τὸν ἀντίκτυπό της σὲ ὅλη τὴ Βόρειο Ἑλλάδα. Γιατί ἡ Θεσσαλονίκη δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ μεγαλύτερη μετὰ τὴν Ἀθήνα πόλις τῆς Ἑλλάδος, εἶναι ἡ συμπρωτεύουσα. Ἐνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἀναφέρεται, ποὺ δικαιολογεῖ τὸ μαράζι τῆς ἀποπνικτικῆς ἐξαρθήσεως τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὴν Ἀθήνα: Κατάφερε ἡ Θεσσαλονίκη νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπάρχεια τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ της μὲ πλωτὰ ἐργοστάσια ἠλεκτροπαραγωγῆς. Τὸ Κράτος ὁμως κρατάει ἕνα στὸν Πειραιᾶ. Ἐνα ἄλλο καράβι βάζει πλώρη γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ «ἐν πλῆ»... παίρνει τηλεγραφικὴ διαταγὴ νὰ γυρίσῃ κι' αὐτό, γιὰ νὰ ἠλεκτροφωτίσῃ τὴν Παλαιὰ Ἑλλάδα. Μὲ χίλια βάσανα ἔπειτα τὰ ξεγαντζώσε ἡ Θεσσαλονίκη.

Κλείνομε, τώρα, τὸ σημεῖωμα αὐτὸ μὲ

τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ δίδεται ἡ εὐκαιρία καὶ εἰς τὸ μέλλον, νὰ γράψωμε καὶ ἄλλα γιὰ τὴ ζωὴ τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ μένουں ἀκόμη πολλὰ χαρακτηριστικὰ ἀπὸ τὴ σημερινὴ Θεσσαλονίκη, ὅπως ἡ πολεμικὴ τῆς ἀτμόσφαιρα μὲ τὴ θαυμαστὴ ψυχραιμία καὶ τὸ ἀκμαιότατο ἠθικὸ τῆς κοινωνίας της καὶ ἄλλες ἐνδιαφέρουσες πλευρὲς τῆς ζωῆς της. Ἀλλὰ τὸ σημεῖωμα αὐτὸ μιὰ ἀρχὴ κάνει καὶ ξέρω ὅτι θὰ ἔχη καὶ παραλείψει ἀξιοσημείωτων προσπαθειῶν ποὺ δὲν τίς πρόσεξα. Ἀλλ' αὐτὸ εὐκόλα ἐπανορθώνεται...

Ἄς καταλήξω λοιπὸν μὲ μιὰ θεομὴ εὐχὴ: νὰ αὐξάνεται ὁ πνευματικὸς σύνδεσμος μὲ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Καί, ἀσφαλῶς, ὅσο θὰ προάγεται ὁ σύνδεσμος αὐτὸς στὸ πολιτιστικὸ πεδίο, τόσο καὶ θὰ προσεγγίζωμε καὶ στὴν κατανόησι τῶν ποικίλων ἀναγκῶν κάθε τιμήματος τῆς ἑλληνικῆς γῆς. Γιατί ἡ κατανόησις αὐτὴ εἶναι δίψα καὶ ἡ ἔλλειψις της τὸ παράπονο ποὺ κατὰ κανὸνα συναντᾷ ὅποιος ἔρχεται σὲ στενώτερη ἐπαφὴ μὲ τὰ κάτω μακρονὰ κομμάτια τῆς χώρας μας, ἔστω κι' ἂν ὅπως ἡ Θεσσαλονίκη ἔχουν τόσο κεντρικὴ σπουδαιότητα γιὰ ὁλόκληρο τὸ ἔθνος.

Δ. ΠΕΥΚΙΩΤΗΣ

VENI, VIDI, VICI . . .

ΗΡΘΑ κάποια νύχτα μὲ
κρῦο καὶ βροχὴ κι' ὀδύνη,
στά νερά σου, Ποταμέ,
νὰ ψαρέψω τὴ γαλήνη.

ΕΙΔΑ τότε τί θὰ πεῖ
τ' ὄνομά σου, Ἀγαπημένε,
πὼς δὲν εἶναι δὰ ντροπὴ
«φίλο τοῦ Χριστοῦ» ἂν μὲ λένε.

ΝΙΚΗΣΑ μὲ τὴ στροφὴ
τοῦ καινούριου τώρα δρόμου,
δίνοντας σκληρὴ, κρυφὴ
μάχη μὲ τὸν ἑαυτό μου.

ΙΩΣΗΦ ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ

ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΜΑΪΟΥΜΑ

I

Ὁ Κοσμάς ὁ Ἐπίσκοπος Μαΐουμᾶ ἔγραψε 7 κανόνες στίς δεσποτικές ἐορτές: «Εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν», «Εἰς τὰ Θεοφάνεια», «Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν», «Εἰς τὰ Βαΐα», «Εἰς τὴν Πεντηκοστήν», «Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν», «Εἰς τὴν Ὑψωσιν τοῦ Σταυροῦ».

Τοὺς κανόνες αὐτοὺς τοὺς ἀπομονώνουμε ἀπὸ τὸ ἄλλο ποιητικὸ ἔργο του καὶ τοὺς ἐξετάζουμε στὴ μελέτη μας αὐτή. Ἐβῶ ἐπίσης ἔχουν θέση καὶ οἱ κανόνες τοῦ Ὁρθρου τῆς Μεγ. Ἑβδομάδας, ἀπὸ τὴ Μεγ. Δευτέρα ἕως τὴ Μεγ. Παρασκευή, πού εἶναι ἔργο τοῦ Κοσμά ἐξ ὀλοκλήρου, ὅπως ἀκόμα καὶ οἱ 4 τελευταῖες ὠδὲς τοῦ κανόνος τοῦ Μεγ. Σαββάτου. Οἱ κανόνες αὐτοὶ ὑπῆρξαν ἀντικείμενο ἐξετάσεως στὴ μελέτη μας «Τὰ κείμενα στὸν Ὁρθρο τῶν Παθῶν καὶ τῆς Ἀναστάσεως». Ἔτσι, ἀπὸ τὸν κανόνα «Εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν» ἕως τὸν κανόνα «Εἰς τὴν Ὑψωσιν τοῦ σταυροῦ», ἀφοῦ θεωρήσουμε καὶ τοὺς κανόνες τῶν Παθῶν τμῆμα τῶν ἄλλων δεσποτικῶν κανόνων, ὑπάρχει μιὰ συνέχεια, μιὰ πλήρης ἐνότητα.

Ἡ ποίηση τῶν δεσποτικῶν κανόνων τοῦ Κοσμά, καθὼς ρητορεύει μὲ ὄλη τῆς τῆ σεμνοπρέπεια τὸ μεγαλεῖο ἐνὸς Θεοῦ, εὐρύνει ὅπως ὀδηγοῦν τὸν κύκλο τῆς ἐκκλησιαστικῆς λατρείας. Ὅχι στατιστικὴ περιέργεια ὡθεὶ τὴ μελέτη αὐτή, ἀλλ' ἀκριβῶς ἢ προσπάθεια γιὰ τὴ σύλληψη τῆς ἀναγωγῆς τῆς ψυχῆς τοῦ ὕμνογράφου πρὸς τὸν οὐρανὸν.

II

Τὸ ἀρχισμα τῶν δεσποτικῶν κανόνων τοῦ Κοσμά βρῖσκει τρόπο νὰ συνδέεται λεκτικὰ κάπως μὲ τὴν ἐορτὴ πού ἐξυμνεῖ ὁ κα-

θένας τοὺς. Τὸ διαπιστώνουμε αὐτὸ σὲ ὄλους τοὺς κανόνες.

Ὁ εἰρμὸς τῆς α' ὠδῆς τοῦ κανόνος «Εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν» εἶναι αὐτούσια παρμένος ἀπὸ τὸ κεφ. α' τοῦ Λόγου ΛΗ' «Εἰς τὰ Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος» τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (Πατρολογία Μίσιγε, τόμ. 36, σελ. 312). Δὲν παραλλάζει διόλου τὸ κείμενο τοῦ Γρηγορίου, πού κι' ἐκεῖνος δανεῖζεται πάλι ἀπὸ τὰ εὐαγγελικὰ κείμενα τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Λουκᾶ γιὰ τὴ Γέννηση, τὰ ὁποῖα ἐνέπνευσαν ὄχι μόνον ρήτορες ἐκκλησιαστικοὺς ἀλλὰ ὑπῆρξαν καὶ ἀστέρευτη πηγὴ γιὰ τοὺς ἀγιογράφους καὶ τοὺς ὕμνογράφους, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸν Κοσμά:

Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε Ἄριστος ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε Ἄριστος ἐπὶ γῆς ὑψώθητε ἕσατε τῷ Κυρίῳ πασα ἡ γῆ....

Καὶ οἱ ἄλλοι εἰρμοὶ τοῦ α' κανόνος τῶν ὠδῶν τοῦ Κοσμά ἔχουν ἓνα ὑποβλητικὸ προανάκρουσμα, ἀποτελοῦν μιὰ προεξαγγελτικὴ εἰσαγωγή, ἓνα ἐπικὸ προοίμιο στὸ ἐορταζόμενον γεγονός.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ εἰρμοῦ τῆς α' ὠδῆς «Εἰς τὰ Θεοφάνεια»:

Βυθὸ ἀνεκάλυψε πυθμένα

εἶναι ἄμεσα χαρακτηριστικὴ τῆς θέας τῆς κοσμογονικῆς πράξεως τοῦ θείου βαπτίσματος, ἔτσι καθὼς συνάπτεται τοῦτο πρὸς τὸ θέμα τῆς α' ὠδῆς. Μέγας ἀναλωτῆς ὁ Θεός, μὲ τὴν ἐνέργεια μεγάλης ὁράσεως, «βυθὸ ἀνεκάλυψε πυθμένα».

Στὸν εἰρμὸ τῆς α' ὠδῆς τῆς Ὑπαπαντῆς ἡ φράση:

ἥλιος ἐπιπόλευσε ποτε

μήπως δὲν εἶναι μακρυνὴ ἀπήχηση τῆς ἐπιφανίσεως τοῦ Χριστοῦ 40 ἡμέρες μετὰ τὴν ἐνανθρώπησή του στὸ ἱερό;

Στὸν εἰρμὸ τῆς α' ὁδῆς τῶν Βαῖων οἱ λέξεις:

“Ὁφθησαν αἱ πηγαὶ τῆς ἀθύσου...
ἀνεκαλύφθη θαλάσσης κυμαινούσης
τὰ θεμέλια... περιούσιον λαὸν διέσω-
σας ἄδοντα ἐπινίκιον ὕμνον

μήπως δὲν ἀντικατοπτρίζουν τὴν ἀποθεω-
τικὴ παράσταση τῶν Βαῖων;

Ἐπίσης δύο λέξεις στὸν εἰρμὸ τῆς α' ὁδῆς τῆς Πεντηκοστῆς:

ἐν ὑψηλῷ βραχίονι

μήπως δὲν εἶναι κάπως δηλωτικὴ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στοὺς μαθητὲς στὸ «ὑπερῶς»;

Καὶ ἡ ἔννοια τῆς Μεταμορφώσεως ὡς ἀλλαγῆς μορφῆς βρῖσκει τρόπο νὰ ἐκφραστεῖ μὲ ὄσα ἀφοροῦν τῇ διάθαση τῶν Ἰσραηλιτῶν στὸν εἰρμὸ τῆς α' ὁδῆς τοῦ κανόνος τῆς Μεταμορφώσεως:

Χοροὶ Ἰσραὴλ ἀνίκμοις ποσὶ πόντον
ἐρυθρὸν καὶ ὕγρον βυθὸν διελάσαντες..

Καὶ ὁ εἰρμὸς τῆς α' ὁδῆς τοῦ κανόνος «Εἰς τὴν Ὑψωσιν τοῦ Σταυροῦ» ἔχει ἀφετηρία του ἀκριβῶς τῇ λέξει «Σταυρός», συναπτόμενος πρὸς τὸ ἴδιο γεγονός:

Σταυρὸν χαράξας Μωσῆς ἐπ' εὐθείας
ράβδῳ τὴν Ἐρυθρὰν διέτεμε τῷ Ἰσραὴλ
πεζεύσαντι.

III

Ἐνα βιαστικὸ βλέμμα στοὺς κανόνες αὐτοὺς τοῦ Κοσμᾶ θὰ μᾶς πείσει γιὰ τὸ πόσο τὰ δάνεια εἶναι παρμένα μὲ τὸ μαγνητισμὸ ἐκεῖνο, πού ξέρει ν' ἀσπάζεται τὸ ὕφος, τὸ τόσο ἱερά εἰδυλλιακὸ καὶ μαζὶ ἀρχαιοπρεπές, τῶν πατριαρχικῶν χρόνων. Δὲν μπορούμε βέβαια νὰ σταθοῦμε σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ δανείσματα ἀλλὰ θ' ἀναφερθοῦμε

σὲ δύο παραδείγματα ἀπὸ κάθε κανόνα.

Στὸν κανόνα τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, στὸν εἰρμὸ τῆς ὁδῆς ε':

Θεὸς ὢν εἰρήνης, πατὴρ οἰκτιρμῶν,
τῆς μεγάλης βουλῆς σου τὸν Ἄγγελον

ἀνακαλύπτουμε ἀμεσώτατες ἀπηχήσεις:

Θεὸς εἰρήνης
(πρὸς Φιλιππησίους, δ' 9),
πατὴρ οἰκτιρμῶν
(πρὸς Κορινθίους Β', α' 3),
μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος
(Ἡσαΐας, θ' 6).

Ἐπίσης στὸν εἰρμὸ τῆς ὁδῆς γ':

Τῷ πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ Πατρὸς γεννηθέντι ἀρρεούτως Υἱῷ καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐκ Παρθένου σαρκωθέντι ἀσπόρως

οἱ ποιητικοὶ αὐτοὶ στίχοι εἶναι παρμένοι ἀπὸ τὸ κεφ. ιγ' τοῦ Λόγου τοῦ Γρηγορίου «Εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ»:

ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ὁ προαιώνιος... κυ-
ηθεὶς ἐκ Παρθένου... προκαθαρθείσης
τῷ πνεύματι...

Στὸν κανόνα τῶν Θεοφανείων, στὸν εἰρμὸ τῆς ὁδῆς στ':

Ἡ φωνὴ τοῦ Λόγου, ὁ λύχνος τοῦ φω-
τός, ὁ ἑωσφόρος, ὁ τοῦ Ἁλίου Πρό-
δρομος, ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετανοεῖτε πᾶσι
βοᾷ τοῖς λαοῖς

οἱ ἐπιδράσεις εἶναι ἀπὸ τὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη (α', 1 καὶ 9), ἀπὸ τὸν Ματθαῖο (γ', 1-2) καὶ ἀπὸ τὸν Λόγο τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου «Εἰς Ἁγία Φῶτα». Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἀναπαράθεση τῶν παρομοιώσεων στὶς λίγες αὐτὲς λέξεις τοῦ εἰρμοῦ. Ἔτσι, ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος εἶναι ἡ φωνή, ὁ λύχνος, ὁ ἑωσφόρος, ἐνῶ ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Λόγος, τὸ φῶς, ὁ Ἁλῖος. Ἐπίσης στὸ τροπάριο 2 τῆς ὁδῆς ε':

Καθαρτήριον δὲ πτόον χειρισάμενος,
τὴν παγκόσμιον ἄλωνα πανσόφως δι-
ίστησι, τὴν ἀκαρπίαν φλέγων, εὐκαρ-
ποῦσιν αἰώνιον ζῶην χαριζόμενος

κάποιες λέξεις τοῦ εὐαγγελικοῦ κειμένου,
ἐνῶ μένουσι οἱ ἴδιες, παίρνουν στὸ τροπά-
ριο αὐτὸ ἕνα λυρικό βάθος, ποῦ ἐπιτρέπει
ἕνα εἶδος διασαφήσεων στὴν ἴδια τὴν ὀρι-
στικότητα καὶ ποῦ συμπληρώνει ὡς ἄσμα
τὴν εὐαγγελικὴ σαφήνεια τοῦ Λουκᾶ
(γ' 17):

οὐδὲ τὸ πτόον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ δια-
καθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συν-
άξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐ-
τοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαῶσει πυρὶ
ἀσθέστω.

Στὸν κανόνα τῆς Ὑπαπαντῆς, ὁ εἰρμός
τῆς ὠδῆς δ', στὴν ἀρχὴ καὶ στὸ τέλος του:

Ἐκάλυπεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ σου....
καὶ ἐπληρώθη τὰ πάντα τῆς σῆς αἰ-
νέσεως

πλέκεται μὲ τὸ ὑπόλοιπο περιεχόμενο
τῆς ἑορτῆς ἀπὸ τὸν ποιητὴ ἀνάμεσα στὶς
λέξεις τοῦ Ἀθθακούμ (γ' 3), ποῦ ἐκεῖνος
τὶς ἔχει σὲ συνέχεια:

ἐκάλυπεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ καὶ
αἰνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ.

Ἐπίσης στὸ τροπάριο 1 τῆς ὠδῆς θ':

Τοῖς πρὶν νεογνῶν τρυγόνων ζευγος
δυάς τε ἦν νεοσσῶν, ἀνθ' ὧν ὀθειός
πρέσθους καὶ σώφρων Ἄννα προφήτις
τῷ ἐκ Παρθένου τεχθέντι....

τὸ σύμβολο τῶν τρυγόνων μὲ τὴ σημασί-
α τῆς σωφροσύνης καὶ τῶν περιστερῶν μὲ
τὴν ἀπλότητα, ποῦ πρόσφεραν οἱ Ἰουδαῖοι
στὸ ναὸ μαζὶ μὲ τὸ παιδί, ἀφορᾶ ἐδῶ τὸν
Συμεῶνα καὶ τὴν Ἄννα, καθὼς ἔρχεται
ἀπὸ τὸ Λευϊτικόν (ιβ' 8):

καὶ λήψεται δύο τρυγόνας ἡ δύο νεοσ-

σοὺς περιστερῶν.

Στὸν κανόνα τῶν Βαΐων, τὸ τροπάριο
1 τῆς ὠδῆς δ':

Ρηξάτω εὐφροσύνην κραταῖαν ἐπ' ἔ-
λεον ὄρη, καὶ πάντες βουνοί, καὶ ξύ-
λα δρυμοῦ ἐπικροτήσάτω....

αμίγει τόσο ἁρμονικὰ τὰ δύο αὐτὰ ἀπο-
σπάσματα τοῦ Ἡσαΐα:

Ρηξάτωσαν τὰ ὄρη εὐφροσύνην, δι-
ήλθησε Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ (μβ' 13):

καί:

τὰ γὰρ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ ἐξαλοῦνται,
προσδεχόμενοι ὑμᾶς ἐν χαρᾷ, καὶ πάν-
τα τὰ ξύλα τοῦ ἀγροῦ ἐπικροτήσῃ
τοῖς κλάδοις (νε' 12).

Ἐπίσης στὸ τροπάριο 2 τῆς ὠδῆς στ':

Λελυμένους σοὺς δεσμίους, Σιών, ἐξ-
ἀπόστειλον, καὶ ἐκ λάκκου ἀγνωσίας
ἀνύδρου ἐξάγαγε....

ἡ ἀποστροφή αὐτὴ τοῦ Κοσμᾶ πρὸς τὴ
Σιών ἔχει τὴν πηγὴ τῆς ἀπὸ τὴν ἀντιστοι-
χῆ ἀποστροφῆ τοῦ Ζαχαρία (θ' 11) πρὸς
τὴ Σιών:

Καὶ σὺ ἐν αἵματι Διαθήκης σου ἐξα-
πέστειλας δεσμίους σου ἐκ λάκκου
οὐκ ἔχοντος ὕδωρ.

Στὸν κανόνα τῆς Πεντηκοστῆς, ὁ εἰρ-
μός τῆς ὠδῆς ε', ἀναφερόμενος στὸ Ἅγιο
Πνεῦμα, μεταξύ ἄλλων, λέει κι' αὐτό:

ἀποστολικὰς καρδίας κτίζει καθαρὰς,
ἐν τοῖς πιστοῖς εὐθὲς ἐγκαινίζεται.

Εἶν' ἕνας ἐξαιρετὸς μετασχηματισμὸς
ἀπὸ τὸν ψαλμὸ ν' 12 τοῦ Δαβὶδ:

καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ

Θεός, καὶ Πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν ματῖκός:

τοῖς ἐγκάτοις μου.

Ἐπίσης, ἡ ἀνασύνθεση αὐτὴ φαίνεται καὶ στὸ τροπάριο 1 τῆς ὁδῆς η΄:

Ζωτικῆς ἐξ ὀφους βιαίας φερομένης ἠχητικῶς τοῦ Πνεύματος τοῦ παναγίου ἀλιεῦσι πνοῆς, πυρίνων εἶδει γλωσσῶν, τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ ἐρηγόρευον....

πού στὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (β΄ 2) τὸ συναντᾶμε ἔτσι:

Καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὡσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὄλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι.

Στὸν κανόνα τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, τὸ τροπάριο 2 τῆς ὁδῆς α΄:

Ἰσχύν τῶν ἔθνῶν κατέδεσθε, φίλοι μαθηταί, θαυμασθήσεσθε δὲ τοῦ πλοῦτου αὐτῶν, ὅτι δόξης πληροῦσθε, ὡς ὀφθῆσμαι λαμπρότερον ἡλίου ἑξαστράπτων, ἐν ἀγαλλιάσει μέλποντες

προεκτείνει τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα τοῦ Ἡσαΐα (ξα΄ 6), καθὼς ξεκινᾷ ἀπὸ αὐτό:

Ἰσχύν ἔθνῶν κατέδεσθε καὶ ἐν τῷ πλούτῳ αὐτῶν θαυμασθήσεσθε.

Ἐπίσης, στὸ τροπάριο 5 τῆς ὁδῆς η΄:

Ἐκ φωτογενοῦς νεφέλης Χριστὸν οἱ μαθηταὶ ἀμπεχόμενον ὀρώντες ἐν Θαβῶρ, καὶ πρηνεῖς ἐπὶ γῆν κατανεύσαντες, τὸν νοῦν ἐλλαφθέντες σὺν Πατρὶ τοῦτον ὕμνου καὶ Πνεύματι

εἶναι θεοπέσια ἢ εἰκόνα πού μᾶς δίνει ὁ ποιητὴς καὶ πού θέλει νὰ παραστήσει τὴν ἀντίθεση «πρηνεῖς ἐπὶ γῆν» καὶ «τὸν νοῦν ἐλλαφθέντες», πού εἶναι ἀντίθεση σώματος καὶ ψυχῆς. Μάλιστα, ἐνῶ ὁ Ματθαῖος ιζ΄ 5) κατὰ τὸ πρῶτο σημεῖο εἶναι ἀφηγη-

Ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς,

ὁ Κοσμᾶς μᾶς παρέχει στὸ τροπάριο αὐτὸ τὴν ἰδέα τῆς ἀνυψώσεως καὶ τῆς ἐκλάμψεως τῆς ψυχῆς.

Στὸν κανόνα τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ, τὸ τροπάριο 2 τῆς ὁδῆς α΄:

Ἀνέθηκε Μωσῆς ἐπὶ στήλης ἄκος φθοροποιοῦ λυτήριον καὶ Ἰσθόλου δήγματος, καὶ ἐύλω τύπω Σταυροῦ τὸν πρὸς γῆν συρόμενον ὄφιν προσέδησεν ἐγκάρσιον, ἐν τούτῳ θριαμβεύσας τὸ πῆμα....

συνδυάζει θαυμαστά τὸν Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ μὲ τὰ ὄσα ἀφοροῦν τὴν σταυροειδῆ παράσταση τοῦ Μωϋσέως πού ἔκανε μὲ τὸ ὄρθιο ξύλο, καθὼς πλάγια ἔστησε τὸ χάλκινο φίδι, γιὰ νὰ σώσει τὸν λαὸ ἀπὸ τὴν τιμωρία τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἀφορμὴ τοῦ ποιητῆ ὑπῆρξαν οἱ λέξεις αὐτῆς τῶν Ἀριθμῶν (κα΄ 9):

ἐποίησε Μωϋσῆς ὄφιν χαλκοῦν καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ σημείου.

Ἐπίσης, στὸ τροπάριο 4 τῆς ὁδῆς δ΄:

Θαυμαστῶς ἐφαπλούμενος, τὰς ἡλιακὰς βολὰς ἐξηκόντισεν ὁ Σταυρὸς, καὶ διηγῆσαντο οὐρανοὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν

ἕνας ἰσχυρισμὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως συνταιριάζεται ἀπὸ τὸν ποιητὴ μὲ τὸν ψαλμὸ ἰη΄ 1 τοῦ Δαβὶδ:

οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ.

Γιὰ ν' ἀνεθεῖ λοιπὸν ὁ ὕμνογράφος κάθε φορά στὸ αἰθέριο ὕψος τοῦ ἐξυμνούμενου μεγάλου γεγονότος, ἐμπνέεται ἀπὸ προγενέστερα ἱερά κείμενα, πού τοῦ ἐξασφαλίζουν τὴ θρησκευτικὴ ἀuthenticότητα. Ἡ κάθε φράση ἔτσι γίνεται ἀπλή, καθόλου

φορτική, καθόλου επιτηδευμένη, και τὸ θέλητρό της εἶναι ἀκριβῶς στὴν ἀπέριττη ἐκείνη διακόσμηση ποὺ κάνει ὁ ποιητής. Στὴν ἐξασφαλισμένη διαύγεια τοῦ ποιήματος γίνεται προβολὴ σ' ἓνα εὐρύτερο πλαίσιο ἐμπνεύσεως, ποὺ ἀφήνεται ὁ ἀναγνώστης τῶν κανόνων αὐτῶν νὰ τὸ στοχαστεῖ καὶ ὁ ἀκροατὴς νὰ τὸ διακρίνει.

IV

Ὁ Κοσμάς ἔζησε τὸν δὸν αἰῶνα μ. Χ. Ἐὰν λάθουμε ὑπ' ὄψη ὅτι ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ, ποὺ πιθανολογεῖται ὅτι γεννήθηκε στὰ 645 καὶ πέθανε στὰ 749, καὶ μὲ τὸν ὁποῖο συνοδοιπόρησαν πνευματικὰ ἀπὸ τὴν πρώτην ἡλικία καὶ κατόπι στὸ μοναχικὸ στάδιο, ἔχουμε κατὰ ἓνα τρόπο τοὺς χρόνους ποὺ ἤκμασε ὡς ποιητὴς ὁ Κοσμάς. Πάντως, ἀναφέρεται ὅτι ὁ Κοσμάς ἐξέλεγε Ἐπίσκοπος Μαΐουμα στὰ 743 καὶ ἀρχιεράτευσε μιὰ δεκαετία.

Στὰ Μηναῖα, καθὼς καὶ σὲ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ὅπως στὸ Τριῶδιο καὶ στὸ Πεντηκοστάριο, εἰν' ἐγκατεσπαρμένοι οἱ κανόνες τοῦ Κοσμά. Καὶ ἡ Πατρολογία Migne, τόμ. 98, σελ. 459-524, ἔχει τοὺς κανόνες ποὺ ἐξετάζουμε στὴ μελέτη μας αὐτή, καὶ μὲγα μέρος τοῦ δλου ὑμνογραφικοῦ ἔργου του μὲ τὸν τίτλο «Κοσμά Ἱεροσολυμίτου Ὑμνοί». Ἐπίσης στὴν Anthologia Graeca Carminum Christianorum τοῦ Christ καὶ Παρὰνικα, ἔκδοσις 1871, σελ. 106-207 περιέχεται ἡ ποιητικὴ παραγωγή τοῦ Κοσμά. Ὑπάρχουν κάποιες διαφορὲς στὰ κείμενα καὶ χρειάζεται μιὰ ἰδιαίτερη μελέτη γιὰ τὴν ἀποκατάστασή τους, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ γιὰ τοὺς περισσότερους ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικὸς ποιητὲς μας.

Οἱ ἀρχαιότεροι κώδικες ποὺ περιέχουν κανόνες τοῦ Κοσμά, ἀνάγονται στὸν 11ον αἰῶνα, δηλαδὴ 3 αἰῶνες ὕστερα ἀπὸ τὸν 8ο, ποὺ ἤκμασε ὁ ποιητής. Αὐτὸ δείχνει εὐθὺς ἀμέσως πόσο γνήσιοι εἶναι οἱ κανόνες οἱ ἀποδιδόμενοι στὸν Κοσμά.

Ἔτσι, στὸν β' τόμο τῶν χειρογράφων τῆς Μονῆς Λαύρας Σάββα τοῦ Ἁγιασμέ-

νου, ποὺ περιέχονται ἐξ ὀλοκλήρου στὴν «Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη», ποὺ ἐπεμελήθη ὁ Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, ὁ ἀριθ. 83 ἀναφέρεται σὲ τεῦχος μεμβράνινο τῆς 11ης μᾶλλον ἑκατονταετηρίδας καὶ περιέχει μεταξύ ἄλλων καὶ ποιήσεις τοῦ Κοσμά. Ἐπίσης ὁ ἀριθ. 705 τῶν χειρογράφων τῆς Ἰβίας Μονῆς, ὅπου ἐμόνασε ὁ Κοσμάς, τοῦ β' τόμου, σὲ τεῦχος μεμβράνινο τοῦ 11ου αἰῶνος, περιέχει τὸν Κανόνα «Εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου» τοῦ Κοσμά. Ἀλλὰ καὶ στὸν Α' τόμο τῆς Ἰβίας «Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης», ὁ ἀριθ. 20, χειρόγραφο περγαμινὸ, περιέχει τὸν ἀσματικὸ κανόνα τοῦ Κοσμά «Εἰς τὴν Ὑψωσιν τοῦ Σταυροῦ» καὶ εἶναι τοῦ 11ου αἰῶνος.

Τοῦ 12ου αἰ. εἶναι ὁ ἀρ. 2 τοῦ κώδικος ἐν τῷ Ἀρχιεῖ τοῦ ἐν Ρώμῃ ἑλλην. Γυμνασίου», ὅπου βρίσκονται κανόνες τοῦ Κοσμά καὶ τοῦ Δαμασκηνοῦ «μεθ' ἐρμηνείας». Στὰ τέλη τοῦ ἴδιου αἰ. εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος ἔγραψε ἐξήγησις στοὺς κανόνες τοῦ Κοσμά.

Πολλοὶ εἶναι οἱ κώδικες, ποὺ περιέχουν κανόνες τοῦ Κοσμά, ἀλλὰ στεκόμαστε ἐκεῖ μόνο ποὺ ἐπιτρέπει τὸ θέμα μας. Δίνουμε μιὰν ἰδέα μονάχα γιὰ τὸ πῶς σὲ δλους τοὺς τόπους τῆς Ὀρθοδοξίας ἐτιμήθη ἡ θρησκευτικὴ ποίηση τοῦ Ἱεροσολυμίτη αὐτοῦ ὑμνογράφου.

Οἱ ἀριθμοὶ τῶν χειρογράφων τῆς Μονῆς Σάββα 324 (16ος αἰ.), 443 (18ος αἰ.), 452 (ἀχρονολ.), 468 (18ος αἰ.), 479 (18ος αἰ.), 485 (18ος αἰ.), περιέχουν μαζί μὲ ἄλλους ποιητὲς καὶ ἀσματικούς κανόνες τοῦ Κοσμά. Μάλιστα ὁ 443 ἔχει καὶ παραφράσεις τῶν ἀσματικῶν του κανόνων. Ὁ ἀριθ. 697, ποὺ εἶναι τεῦχος ἀπὸ φύλλα χάρτου βαμβακίνο (τοῦ 13ου αἰ.) ἔχει μεταξύ ἄλλων νοθεσιῶν καὶ γλωσσικὰ τοῦ Κοσμά.

Ὁ «Κατάλογος τῶν Χειρογράφων τοῦ Ἁγίου Ὁρους» τοῦ Σ. Λάμπρου, στὸν κώδικα ἀριθ. 2690 τοῦ 14ου αἰ. τῆς Μονῆς Δοχειαρίου, περιέχει πολλοὺς κανόνες τοῦ Κοσμά. Μάλιστα ὁ ἀριθ. 5393, φ. 1, κοσμεῖται μὲ εἰκόνες τοῦ Κοσμά καὶ τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὕδατογραφία. Τὸ χειρόγραφο ἐπιγράφεται «Σημάδια τῆς ψαλτικῆς τέχνης κλπ.».

Στους κώδικες τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας, στὸν ἀριθ. 260, τοῦ 15ου αἰ., ἀναφέρονται κανόνες τοῦ Κοσμᾶ, καὶ προηγεῖται ὁ χαρακτηρισμὸς σὲ κάθε κανόνα: «ποίημα τοῦ μεγάλου ποιητοῦ κυροῦ Κοσμᾶ».

Τοῦ 15ου αἰ. εἶναι καὶ ὁ Παρισινὸς κώδικις Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, πού στὸν ἀριθ. 343 συναντᾶμε κανόνες τοῦ Κοσμᾶ.

Στὸν Κατάλογο κωδίκων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς, στὸν ἀριθμὸ 116, πού εἶναι τοῦ 16ου αἰ., εἶναι ἀξιοπρόσεχτο τὸ πῶς ὁ Κοσμᾶς σὲ διαφόρους κανόνες μὲ τὴ σειρά ἐπονομάζεται μὲ διαφορετικὸ κάθε φορά ἐπίθετο. Στους κανόνες «Εἰς τὰ Γενέθλια τοῦ Χριστοῦ» καὶ «Εἰς τὰ Φῶτα» ἀπλῶς ἀναφέρεται τὸ ὄνομά του, ἀλλὰ στοὺς ἄλλους κανόνες συνοδεύεται ἀπὸ ἕνα ἐπίθετο ξεχωριστὸ σὲ κάθε περίπτωση. Στὸν κανόνα τῆς Πεντηκοστῆς ὀνομάζεται «Κοσμᾶς ὁ Μέγας». Στὸν κανόνα τῆς Μεταμορφώσεως «ὁ Μελωδός». Στὸν κανόνα τῆς Κομῆσεως τῆς Θεοτόκου «ὁ Μοναχός». Στὸν κανόνα τῆς Ὑπαπαντῆς «ὁ Ποιητής». Στὸν κανόνα τῶν Βαῶν «ὁ Ἅγιος».

Καὶ στὴ Μαυρογορδάτειο Βιβλιοθήκη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ χειρόγραφο ἀριθ. 74, πού ἐγράφη στὰ 1783, περιέχει κανόνες τοῦ Κοσμᾶ καὶ τοῦ Δαμασκηνοῦ.

Ἐννοεῖται ὅτι σὲ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς καταλόγους τῶν κωδίκων, πού ἀναφέραμε, ὑπάρχουν κι' ἄλλοι ἀριθμοὶ πού περιέχουν ποιήματα τοῦ Κοσμᾶ, ἀλλ' ἐμεῖς σταθήκαμε σ' αὐτοὺς πού ἀφοροῦν κανόνες πού γράφηκαν σὲ παλιότερη σχετικῶς ἐποχῇ ἢ πού ἔχουν κάτι τὸ χαρακτηριστικὸ πού ἐνδιαφέρει τὴ μελέτη μας αὐτή. Ἐπίσης, πολλοὶ εἶναι οἱ κώδικες ἄλλων Μονῶν κλπ. κάθε ἑλληνικοῦ καὶ χριστιανικοῦ τόπου, πού περιέχουν ποιήματα τοῦ Κοσμᾶ, ἀλλὰ πού δὲν τοὺς ἀναγράφουμε γιατί δὲν ἀφοροῦν τὴ μελέτη μας αὐτή.

V

Γιὰ τὴν ἀξία τῶν ἁσματικῶν κανόνων τοῦ Κοσμᾶ ἐξεφράσθη πάντοτε ἀνεπιφύλαχτος ὁ ἔπαινος καὶ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς ἐξο-

χώτερους ὑμνογράφους ὁ Ἱεροσολυμίτης αὐτὸς Μοναχός.

Στὸ «Λεξικόν» τοῦ βυζαντινοῦ λεξικογράφου τοῦ 10ου αἰ. Σουΐδα, τόμ. α', ἐκδ. Bernhardt, στὴ σελ. 1029, θεωρεῖται ὁ Κοσμᾶς «ἀπὴρ εὐφύεστατος καὶ πνέων μουσικὴν ὅλως τὴν ἐναρμόνιον» καὶ ὅτι οἱ ἁσματικοὶ τοῦ κανόνες ὅπως καὶ τοῦ Δαμασκηνοῦ «σύγκρισιν οὐκ ἐδέξαντο, οὐδὲ δέξαιντο».

Ὁ Βυζαντινὸς χρονογράφος τοῦ 11ου αἰ. Γεώργιος Κεδρηνὸς στὴ «Σύνοψιν Ἱστοριῶν», τόμ. α', ἐκδ. Βόννης, στὴ σελ. 799 ἀναφέρει τὸν Κοσμᾶ ὡς «μελωδόν» μαζί μὲ τὸν Δαμασκηνὸ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Γραπτοὺς «διὰ τὸ αὐτοὺς μελωδῆσαι τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς τῶν Χριστιανῶν τετυπωμένα ψάλλεσθαι».

Ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος, στὸν 12ο αἰῶνα, ὑπῆρξε συγγραφέας ὑπομνημάτων στὰ ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια τοῦ Κοσμᾶ. Στὸ προοίμιο σχετικῆς μελέτης του στὴν Πατρολογία Migne (τόμ. 133, σελ. 1229-1238) τονίζει γιὰ τὸν Κοσμᾶ: «πολλὴν δὲ καὶ τῷ ποιητικῷ τῆς λέξεως ἐνυποκαθημένην ἔχει δεινότητα».

Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἰωάννης Μερκουρόπουλος, στὴ μελέτη του «Βίος καὶ Πολιτεία τῶν ἀταδέλφων καὶ μελισσῶν τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ Κοσμᾶ» (βλ. «Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας» Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, τόμ. 8', σελ. 303-350), μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐπαίνων πού ἀφιερώνει στὸν Κοσμᾶ, γράφει ὅτι ἐτὸ ἠρωϊκὸν τῆς λέξεως καὶ εὐσύνθετον ὁμοίως ἀσύγκριτον». Ἀξιοσημειωθεὶς εἶναι αὐτὴ ἡ σύγκριση γιὰ τὸν κανόνα τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κοσμᾶ: «τὴν κατὰ τὸ Θεῶν ἀστραπὴν ὡς ὅσον ἐξῆν ἰδεῖν οἱ μαθηταὶ τεθεάκασιν, οὕτω καὶ οὗτος ὅσον ἐξῆν εἰπεῖν παρεστήσατο».

Καὶ στὴν Πατρολογία Migne, τόμ. 94, ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Πατριάρχην Ἱεροσολύμων ἀπακαλεῖται ὁ Κοσμᾶς στὴ σελ. 445: «κατὰ τὸ πνεῦμα ἀδελφός καὶ συμμύστης τοῦ Δαμασκηνοῦ, ναὺς ἦν ἰστίοις πτερουσομένη».

Ὁ Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ὁ ὁποῖος

ἐρμηνεύει στὸν Α' καὶ Β' τόμο τοῦ «Ἐορτοδρομίου» του τοὺς κανόνες τοῦ Κοσμά, στὸ «Προοίμιον τοῖς ἐντευξομένοις», στὸν τόμο Α' (ἔκδ. 1836), στή σελ. κε', μιλώντας γιὰ τὸν Δαμασκηνὸ καὶ τὸν Κοσμά, σημειώνει: «τὸ ἱερὸν ζευγὸς τῶν ἁσματογράφων, ἡ παμφιλτάτη καὶ δόμτροπος ξυνωρὶς τῶν ἐνθεαστικῶν ὕμνων» καὶ «δόμοφρων δυὰς τῶν πνευματοκινήτων μουσικῶν».

Τοὺς κανόνες τοῦ Κοσμά ἐρμήνευσε ἐπίσης ὁ Κορίνθου Γρηγόριος, καὶ ὑπομνήματα στὰ ποιήματά του ἔγραψε ὁ Νικήτας ἐκ Μαρωνείας Θράκης.

Ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ἐξ Οἰκονόμων στὸ «Περὶ τῶν Ὁ' ἐρμηνευτῶν τῆς Παλαιᾶς Θείας Γραφῆς», στὸν τόμο δ', στή σελ. 742, προσθέτει γιὰ τοὺς δυὸ ὕμνογράφους, τὸν Δαμασκηνὸ καὶ τὸν Κοσμά: «ἀμφοτέροι πνευματέμφοροι καὶ ἀπαράμιλλοι μελωδοὶ τῶν μεγαλείων τοῦ Θεοῦ».

Ὁ Krumbacher στὴν «Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας» (μετάφρ. Γ. Σωτηριάδης), στὸν τόμο β', σελ. 559, ἀποκαλεῖ τοὺς δύο αὐτοὺς ποιητὲς τῆς Ἐκκλησίας: «τοὺς σημαντικωτέρους συγγραφεῖς τῶν κανόνων».

Ἀνέκδοτα σχετικὰ μὲ τὴν ἀφοσίωση τοῦ Κοσμά στὴν ποίηση καὶ στή μουσική, μέσα σὲ μιὰ βαθύτατη χριστιανικὴ πίστη, εἶναι ἐγκατεσπαρμένα σὲ μελετήματα διαφόρων μελετητῶν. Μερικὰ τέτοια ἀνέκδοτα καταγράφονται στὸ βιβλίον «Ἱστορία τῆς παρ' ἡμῖν Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς» τοῦ Γ. Ἱ. Παπαδοπούλου, στή σελ. 60 καὶ ἄλλοι.

Ὁ Ἄ. Διομήδης-Κυριακὸς στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία του, τόμο Α', στή σελ. 417, ἐξάγει τὸν Κοσμά ὡς «εὐφανταστότατον καὶ ποιητικώτατον».

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, στὸ βιβλίον του «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων» (ἔκδοσ. 1910), στή σελ. 288, τονίζει: «Ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς καὶ Κοσμάς ὁ Ἱεροσολυμίτης, ἀνήκοντες εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως, ἦν ἐμόρφωσεν ὁ Ρωμανὸς Μελωδὸς, καὶ ἦς τὰς ἀρχὰς εἰσηγάγεν εἰς Παλαιστίνην πρῶτος ὁ Ἀνδρέας ὁ Κρήτης, κατέλαθον τὴν διαπρεπεστέραν

θέσιν ἐν τῇ Ἱεροσολυμιτικῇ ὕμνογραφικῇ φιλολογίᾳ, ὡς ἀντιπρόσωποι διαπρεπέστατοι τῆς ποιήσεως τῶν κανόνων».

Ὁ Ἱ. Φωκυλίδης στὴ μονογραφία του «Κοσμάς Ἐπίσκοπος Μαίουμᾶ», στὸ περιοδικὸ «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος», τόμο 22, 1923, σελ. 117-124, διακρίνει στὸν ποιητὴ «λεπτότητα, ποικιλίαν καὶ τεχνικὴν τῶν στίχων κατασκευῆν».

Ὁ Δημ. Σ. Μπαλᾶνος στὸν «Λόγον ἐναρκτήριον εἰς τὸ Μάθημα τῆς Πατρολογίας» (Ἐπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τόμο α', 1924), στή σελ. 90, ἀναφερόμενος στὴν περίοδο μεταξύ 5ου καὶ 8ου αἰ., παρατηρεῖ: «Τὸ περιεργον εἶναι ὅτι παρὰ τὸ συνήθως παρατηρούμενον, καθ' ὃ ἡ ἀκμὴ τῆς ποιήσεως συμπίπτει πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς ἐν γένει φιλολογίας, ἡ ρυθμικὴ ὕμνολογία κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς παρακμῆς παρήγαγεν ἀγλαοὺς καρποὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ». Καὶ μετὰ τῶν ποιητῶν τῆς πρώτης σειρᾶς ἀναφέρει τὸν Κοσμά.

Σελίδες στὰ μετρικὰ φαινόμενα, πού παρατηροῦνται στοὺς κανόνες τοῦ Κοσμά, ἀφιέρωσε ὁ Ε. Α. Πεζόπουλος στὰ «Ποικίλα προσωδιακὰ μέτρα ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ποιήσει» («Ἐπετηρὶς Ἑταιρίας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τόμο 12', 1941). Στή σελ. 288 λ.χ. φρονεῖ ὅτι στὸ τροπ. 2 τῆς ὠδῆς δ' τοῦ κανόνος «Εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν» γίνεται χρῆση ἀπὸ τὸν Κοσμά τοῦ τύπου «νεηγενές» ἀντὶ τοῦ συνήθους «νεογενές» ἐπειδὴ «θέλει νὰ ἔχη μακρὰν τὴν προπαραλήγουσαν τῆς λέξεως ἵνα σχηματίσῃ τὴν θέσιν τοῦ πρώτου ἰαμβικοῦ τριμέτρου ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ τροπαρίου». Καὶ ἄλλα μετρικὰ σημεῖα στὴν ποίηση τοῦ Κοσμά ἀπασχολοῦν τὴ μελέτη του αὐτῆ.

Ἐπίσης, ὁ Ἄ. Παπαδόπουλος-Κεραμεὺς στὸν 14ο τόμο, 1905, τοῦ περιοδ. *Byzantinische Zeitschrift*, παρουσιάζοντας «Ἀνέκδοτον ᾠσμα τοῦ Μελωδοῦ Κοσμά» διαπιστώνει ὅτι ὁ Κοσμάς «τηρεῖ ἐν τῇ συνθέσει τῶν κανόνων ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τῆς τριαύτης μονοτονίας», δηλ. σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ τροπάρια κάθε ὠδῆς.

(Συνεχίζεται)

ΚΥΡΙΑΚΕΣ ΧΩΡΙΣ ΗΛΙΟ

Πῶς ἀδερφέ μου ἄφησες καὶ πέρασαν
τόσες Κυριακὲς!
Ξανθὲς θάπρεπε νᾶταν, νᾶχαν ἥλιο-
Φῶς.
Ὅμως δὲν εἶχαν
Τίποτε δὲν εἶχαν.
Σ' ὁμίχλη μέσα πέρασαν τόσες Κυριακὲς.

Χωρὶς τραγούδι, χαρωπὸ, καμπάνας·
πέρασαν κι' ἔφυγαν
χωρὶς ἀγάπη. Χάθηκαν
ἄχρωμες,
κρῦες:
χωρὶς τὴ ζεστασιὰ τῆ Θεϊκῆ.

Τρίτη ἢ Τετάρτη-Πέμπτη ἢ Κυριακὴ
καθημερινὲς ὄλες.

Ὅμοια ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη:
ὄ λ ε ς ὀ μ ο ι ε ς.
Σάμπως σειρὰ νεκρῶν τοπίων σὲ παλὸ
-ἀπὸ καιροὺς λησιμονημένο-ἄλιπτουμ νᾶ-
ταν σάμπως ξέθωρες εἰκόνες
Τόσες καὶ τόσες Κυριακὲς.

Πῶς ἔχασες τόσες εὐλογημένες μέρες
ἀδελφέ μου,
πῶς;

Ἄν εἶχες σκύψει στὴν καρδιά σου
θάβρισκες Φῶς
νὰ τίς φωτίσης.
Ἄνθῶν ἀμάραντων ἀπέραντο βασίλειο
θάβρισκες μέσα στὴν καρδιά σου.
Μὰ σὺ δὲν ἔσκυψες,
ἔσὺ
τίς ἄφησες καὶ χάθηκαν
δίχως καμπάνας κάλεσμα,
δίχως ἀντίδωρο ἀγάπης,
δίχως ἥλιο

Πῶς ἄφησες νὰ φύγουν, ἀδελφοῦλη, τόσες Κυριακὲς;

ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ (*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄.

ΕΝΑ ΚΑΡΦΙ ΣΤΟΝ ΤΟΙΧΟ

Ἡ Ἀνθούλα σταμάτησε τὸ σκούπισμα καὶ ἀκούμησε στὸν τοῖχο, ἀνασαίνοντας βαθιά. Φαινόταν κουρασμένη.

«Ἀπὸ τώρα;» συλλογίστηκε. «Πρωί-πρωί;» Κι ἔριξε τὴ ματιά της ἔξω, στὸ δρόμο, μέσα ἀπὸ τὸ παράθυρο μὲ τὰ σιδερένια κάγκελα.

Ἔβλεπε τὰ πόδια τῶν περαστικῶν, μερικὰ ὡς τὸν ἀστράγαλο, ἄλλα ὡς τὸ γόνατο, ἄλλα πῶ πάνω, ἀνάλογα μὲ τὴ θέση ποὺ κρατοῦσαν στὸ πλάτος τοῦ δρόμου....

Ἔμεινε νὰ κοιτάζει αὐτὰ τὰ πόδια. Τέτοια ὦρα, ἄλλοτε, περνοῦσαν βιαστικά, γρήγορα, πατοῦσαν γερά καὶ δυνατά, ἔκαναν τὸ δρόμο νὰ βουίξει χαρούμενα στὸ κάθε τους βῆμα.

Εἶχε μάθει νὰ τὰ ξεχωρίζει, νὰ καταλαβαίνει ἀπὸ τὰ πατήματα ποῖαν ἦταν, καὶ χωρὶς νὰ τὰ βλέπει: Τὰ γρήγορα καὶ ἄλαφριά τοῦ τότε «κὺρ» καὶ τώρα «κυρίου» Ἡλία, ποὺ δὲν ἐμπιστευόταν σὲ κανένα τὸ κλειδί τῆς ταβέρνας του· τὰ βαριά καὶ σταθερά τοῦ Βασίλη, ποὺ πήγαινε στὸ μικροσκοπικὸ του καρβουνιάρικο· τὰ γερά καὶ δυνατά τοῦ κ. «εταγματορῆ», ὅπως ἔλεγαν τὸν κ. Ἀκριδὸ καὶ διὰν ἀκόμα εἶχε γίνει συνταγματορῆς· τὰ σοβαρὰ καὶ μετρημένα τοῦ κ. Ζήση καὶ τοῦ Πυθαγόρα (ποὺ εἶχαν χάσει καὶ οἱ δυὸ τὰ ὀνόματά τους καὶ λέγονταν ἀπ' ὄλους «ὁ σοφὸς καθηγητῆς» καὶ «τὸ παιδί θαῦμα»), ἴδια κι' ἀπαράλλαχτα καὶ τῶν δυὸ, σὰ νὰ μὴν ἦταν βῆματα, παρὰ γεωμετρικὰ σχήματα, ποὺ ἀναζητοῦσαν τὴ λύση κάποιου προβλήματος· τὰ βιαστικά καὶ σβέλτα τοῦ Δημή-

τη, ποὺ ἔτρεχε μὲ τὰ βιβλία στὸ χέρι. (Ἄλλης δὲν ἔβγαине ποτὲ τέτοια ὦρα, τεμπέλιαζε).

Ἀκόμα καὶ τῶν ἀγνωστων. Θυμόταν τὸν ψιλό καὶ διαπεραστικὸ ἦχο τῶν τακουνιῶν τῆς γυναίκας, ποὺ περνοῦσε πρώτη, στίς πέντε τὸ πρωί, βιαστικῆ. (Θὰ ἦταν, φαίνεται, καθαρίστρα σὲ κανένα μαγαζὶ καὶ βιαζόταν νὰ κάμει τὴ δουλειά της στὴν ὥρα της). Ὅσοτερα τοῦ ἄλλου, πού, πάντα καθυστερημένος, περπατοῦσε μὲ νευρικές καὶ μεγάλες δρασκελιές...

Τώρα κανεὶς δὲ βιαζόταν. Τὰ βῆματα ἦταν ἀργά, δύσκολα, συλλογισμένα. Τὰ πόδια φαίνονταν μουδιασμένα, διαταχτικά. Νόμιζε κανεὶς πὼς δὲν πατοῦσαν πιά μὲ ὄλο τὸ πλέμα, παρὰ περπατοῦσαν μὲ τὰ δάχτυλα, σιγά, ἑλαφριά, νὰ μὴν ἀκουστεῖ τὸ πέραςμα τους.

Γι' αὐτὸ καὶ ὁ δρόμος δὲ βουίξει πιά χαρούμενα, μόνο ἀναστενάξε καὶ βογκοῦσε συγkraτημένα. Κάποια ξυλένια πέδιλα, ποὺ τ' ἄκουε πρωί-πρωί (νὰ ἔτανε τάχα ἡ ἴδια ἢ καθαρίστρα;) δὲν ἔβγαζαν πιά τὸν ἴδιο ψιλό, τραγουδιστὸν ἦχο, παρὰ ἕναν ἀλλιότιχο, περιεργο κρότο, ποὺ σ' ἔκανε νὰ νομίζεις πὼς ἔμπτηγαν μικρὲς τρομαγμένες κρουγές.

Καὶ διὰν ἔσαν γέλιγο ἄκουες τὸ βαρὺ καὶ βουερό «τάκ-τοῦκ» ἀπὸ τίς μπότες τοῦ Ἄλτεν, τοῦ πανύψηλου Γερμανοῦ λοχαγοῦ, ποὺ κατέβαινε ἀπὸ τὴν πολυκατοικία καὶ περνοῦσε τὸ δρόμο μὲ βία, πεισματικὰ πατήματα, ποὺ φαίνονταν σὰ νὰ κλωτσούσαν πῶ πολὺ παρὰ νὰ πατοῦσαν τὴ γῆ, καταλάβαινες γιατί τὰ ἄλλα πόδια περπατοῦσαν μὲ τίς μύτες, γιατί ἔφρευγαν κυνηγημένα τὰ πνιγμένα βογκητά τῶν βηματῶν τους....

Θυμόταν ἀκόμα ἡ Ἀνθούλα—ἄχ! πὼς νὰ τὰ ξεχάσει;—καὶ τὰ βῆματα ποὺ σὴν

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

πασαν, πὺν πέρασαν καὶ χάθησαν γιὰ πάντα... Ἄς μὴν τ' ἀντιλαλεῖ πιά ὁ δρόμος· αὐτὴ τ' ἀκούει μέσα στὴ σιωπὴ πὺν ἀφήκαν πίσω τους, τὰ ξεχωρίζει ἀνάμεσα σ' ὄλους τοὺς ἤχους τοῦ δρόμου, σὰν ἀπαλὲς ἀπηχῆσεις ἀπὸ γλυκιὰ καὶ ἀγαπημένη ἀρμονία, πὺν ἔφυγε μακριά, μὰ δὲν ἔσθησε κ' οὔτε θὰ σβῆσει ποτὲ—ὦ, τὰ χαρούμενα, τ' ἀγαπημένα βήματα τοῦ πατέρα, πὺν δὲ θὰ τὸν ξαναφέρουνε πιά...

* Ἀκουσε τὴ φωνὴ τῆς Νίνας νὰ γκριναίξει στὸ μέσα δωμάτιο: «Πόση ὥρα; Πάλι τὰ ἴδια;»

«Ἐ, ὅπου νὰ 'ναὶ θὰ 'ρθεῖς, ἀποκρίθηκε ἡ φωνὴ τῆς μητέρας.

«Καὶ νὰ δεῖς πὺς δὲ θὰ φέρει πάλι τὸ παραπάνισιο κομμάτι», ξαναἔτε ἡ Νίνα.

«Δὲ δίνουν καὶ κάθε μέρα. Ἄν χρειαστεῖ στὸ ζύγισμα», ἐξήγησε ἡ μάνα.

«Πάντα δίνουν», ξανακούστηκε πεισμαμένη ἡ φωνὴ τῆς Νίνας. Καὶ μεμιάς πετάχτηκε ἔξω, πέρασε βιαστικὰ τὸ δωμάτιο, ἀνέβηκε τὰ λίγα σκαλοπάτια τῆς πόρτας. «Θὰ τὴν τσακώσω ἐγὼ! Ποῦ θὰ μοῦ πάει;» μουμούρισε βγαίνοντας.

Σὲ λίγο γύρισε βιαστικῶς, σέρνοντας ἀπὸ τὸ χέρι τὴ μικρὴ Μαρίτσα, πὺν κρατοῦσε μισὸ καρβέλι ψωμί.

—Θὰ σοῦ δείξω ἐγὼ! Τί ἔκανες τόση ὥρα;

—Ἀφοῦ εἶχε οὐρά; Τί ἤθελες νὰ κάμω;

—Ποῦ εἶναι τὸ κομμάτι;

—Δὲ μοῦ 'δωκαν.

—Τό 'φαγες!

—Δὲ μοῦ 'δωκαν, σοῦ λέω!

Ἡ Νίνα τράβηξε ἀπότομα τὸ ψωμί ἀπὸ τὸ χέρι τῆς μικρῆς.

—Θὰ τὸ ζυγίσω!

Κι' ἔκαμε νὰ βγεῖ, μὰ μετάνιωσε καὶ ἄρπαξε τὴ μικρὴ ἀπὸ τὰ μαλλιά.

—Ἄνοιξε τὸ στόμα σου!

Κι' ἐπειδὴ ἐκείνη δὲν τὸ ἀνοίγε, ἄρχισε νὰ τῆς τραβᾷ τὰ μαλλιά καὶ νὰ τῆς κουνᾷ δυνατὰ τὸ κεφάλι.

—Θὰ τὸ ἀνοίξεις; Γιὰ θὰ σοῦ τὰ ξεριζώσω;

Ἡ Ἀνθούλα πῆγε νὰ μπεῖ στὴ μέση, μὰ ἡ Νίνα ἀγρίευε ὀλοένα. Καὶ κρατώντας

μὲ τὸ ἓνα χέρι τὸ κεφάλι τῆς μικρῆς ἀπὸ τὰ μαλλιά, προσπαθοῦσε μὲ τὸ ἄλλο νὰ τῆς ἀνοίξει τὸ στόμα.

Ἡ κυρὰ-Εἰρήνη φάνηκε στὴ μεσόπορτα.

—Ἀφησέ την, Νίνα, εἶπε μὲ σιγανὴ καὶ μαλακῆ φωνή. Κι' ἂν τὸ 'φαγε, παιδί εἶναι.

Τότε ἡ Μαρίτσα, ἀνοίγοντας τὸ στόμα, φύσηξε κατὰμυτρα στὴ Νίνα.

—Ἐλα, μωρή! Μύρισε!

—Τὰ βλέπεις; Τό 'φαγε! Ἔχει καὶ ψιχουλά ἀκόμα!

Καὶ ἄρχισε νὰ τὴ χτυπᾷ στὸ κεφάλι, στὰ μούτρα. Ἡ μικρὴ τσίριζε φριχτά.

—Ἀφησέ την, παρακαλοῦσε ἡ Ἀνθούλα. Θὰ σοῦ δώσω ἐγὼ ἀπὸ τὸ δικό μου.

Καὶ προσπαθοῦσε νὰ τὴς χωρίσει.

Στὸ τέλος ἡ Νίνα ἀποτραβήχτηκε καὶ πῆγε κ' ἔπεσε μπρούμυτα στὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δυὸ κρεβάτια—καὶ τὰ δυὸ ἄστροφα ἀκόμα, μὲ τὰ σκεπάσματα ἀνακατωμένα, στὸ ἓνα μιὰ σκούρα κουρτελοῦ, στὸ ἄλλο ἓνα ξεφτισμένο παλιὸ πάπλωμα. Ἡ κυρὰ-Εἰρήνη κάθησε σὲ μιὰ καρέκλα, μὲ τὴ Μαρίτσα νὰ κλαίει καὶ νὰ βρίζει, καθισμένη κοντὰ τῆς γάμου, μὲ τὸ πρόσωπο ἀκουμπισμένο στὰ γόνατά τῆς. Ἡ Ἀνθούλα ξανάρχισε τὸ σκούπισμα, σιγά.

Ξαφνικὰ ἡ Νίνα ἀνασηκώθηκε ἀπότομα.

—Δὲ θὰ τὸ πιούμεε καμμιά φορὰ κεῖνο τὸ μαυροζοῦμι; Γιὰ πρέπει πρῶτα νὰ λιγοθυμήσουμε;

Ἡ μάνα σηκώθηκε, πῆρε τὸ ψωμί καὶ μπῆκε στὸ μέσα δωμάτιο. Οἱ ἄλλες τὴν ἀκολούθησαν.

Τὸ μέσα δωμάτιο ἦταν ἡ τραπεζαρία. Εἶχε ὅμως κ' ἓνα ντιάνι, πὺν χρησίμευε γιὰ κρεβάτι. Στὴ μέση ἓνα στρογγυλὸ τραπέζι. Κοντὰ στὸ παράθυρο μιὰ ραπτομηχανή, σκεπασμένη μὲ τὸ καπάκι τῆς.

Ἡ κυρὰ-Εἰρήνη ἀκούμπησε τὸ καρβέλι στὸ τραπέζι, πῆρε ἓνα μαχαίρι καὶ χάραξε προσεχτικὰ τὸ ψωμί μὲ ἀνάλαφρες γραμμές, ὑπολογίζοντας νὰ τὸ κόψει κανονικὰ σὲ τέσσερα ἴσα κομμάτια. Τό 'κοψε, ξεχώρισε τὰ κομμάτια, τὰ ζύγισε μὲ τὸ μάτι, ἔκοψε ἀπὸ τὸ ἓνα κ' ἔβαλε στὸ ἄλλο, τὰ ξανακοίταξε.

—'Εγὼ τὸ θέλω αὐτό! εἶπε ἡ Μαρίτσα, δείχνοντας ἕνα κομμάτι, πού τῆς φάνηκε μεγαλύτερο.

—Αὐτὸ εἶναι τῆς Νίνας, εἶπε ἡ μάνα. Καί τῆς τὸ 'δωσε.

—Πάντα τὸ μικρότερο μοῦ δίνετε ἐμένα, παραπονέθηκε ἡ Μαρίτσα.

Ἡ Ἀνθούλα ἔκοψε ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ δικό της καὶ τὸ 'βαλε κρυφὰ στὸ χέρι τῆς μικρῆς.

Ἡ μάνα σερβίρισε τὸ «μιαυροζούμι»— ἕνα περιεργό σκούρο τσάι, καμωμένο ἀπὸ χόρτα τοῦ βουνοῦ—ἔριξε ἀπὸ μιὰ ζαχαρίνη στὸ κάθε φλυτζάνι, καὶ ἄρχισαν ὄλες νὰ τὸ πίνουν σιωπηλές, βουτώντας καὶ τρώγοντας καθεμιά ἀπὸ τὸ ψωμί της.

Ἡ Ἀνθούλα τὶς κοίταζε μὲ κρυφές ματιές.

Πόσο εἶχε μαραθεῖ ἡ καημένη ἡ μητέρα! Τὶ κουρασμένο πού φαινόταν τὸ γλωμό της πρόσωπο! Τὰ μάτια της ἄτονα, σὰ νυσταγμένα. Τὰ χεῖλια της στεγνά, χαλαρά, σὰ νὰ μὴν εἶχαν πιά τὴ δύναμη ἢ τὴν ἐπιθυμία νὰ κινηθοῦν, γιὰ νὰ ποῦν ἕνα λόγο, νὰ σχηματίσουν ἕνα χαμόγελο. Ὁλη ἡ ἔκφρασή της ταπεινὴ καὶ ὑποταγμένη, μιὰ ἔκφραση πού δὲν ἀποροῦσε πιά γιὰ τίποτε, πού δὲν ἔλπιζε πιά σὲ τίποτε. Καημένη μανούλα!

Κι' ἡ Νίνα... Ἄχ! Γιατί νὰ εἶναι πάντα ἐκεῖ, σὰ σταγόνες πίκρας πεσμένες ἀπὸ τὰ χεῖλια της, ἐκεῖνες οἱ σκούρες γραμμὲς στὸ δεξιὸ μέρος τοῦ πηγουνιοῦ της; Ὅταν τὶς εἶχε δεῖ γιὰ πρώτη φορὰ ἡ Ἀνθούλα, ἄπλωσε τὸ χέρι της καὶ σκούπισε ἀπαλὰ τὸ πηγούνι τῆς ἀδελφῆς της. «Τί εἶναι;» ρώτησε ἡ Νίνα. «Τίποτε· θὰ 'βαλες πούντρα πρὶν νὰ τὸ στεγνώσεις ἐδῶ καλὰ· μιὰ ἔφυγε κι' ὄλας, πάει». Ὅμως δὲν εἶχε φύγει, δὲν μποροῦσε νὰ εἶχε φύγει, γιατί δὲν ἦταν λεγές ἀπὸ πούντρα, παρὰ μιὰ ραβδωτὴ σκιά ἀπὸ ἀνάλαφρες πικνές ζάρες. Καὶ νὰ μὴν εἶναι ἀκόμα οὔτε εἰκοσιεφτά χρονῶν!

Νά τες καὶ τώρα ἐκεῖ τὶς σκούρες γραμμὲς, κάθε μέρα καὶ πιο σκούρες, σὰ σαρκία κολλημένα στὸ δέρμα της, πού ἀπομυζοῦσαν καὶ κατάρρωγαν τὸ γλυκὸ μελαχρινό της πρόσωπο. Σβῆσε τες, Θεέ μου, ἀπὸ

τὴν πονεμένη της μορφή. Ἡ, τουλάχιστο, κάμε νὰ μὴν τὶς προσέξει.

Καὶ κάμε ἀκόμα νὰ δυναμώσουν λιγάκι αὐτὰ τὰ μαρμαίρια χερῶν τῆς μικρῆς, νὰ σκεπαστοῦν κάπως αὐτὰ τὰ λακάρια κάτω ἀπὸ τὸ λαϊμό της. Εἶναι τόσο ἀταίριαστα μὲ τὸ παιδικὸ της προσώπακι, τόσο θλιβερά!

—Δὲν μπορῶ πιά! Δὲν εἶναι ζωὴ αὐτή! ἔσπασε ξαφνικὰ ἡ Νίνα.

Καὶ σηκώθηκε.

—Ποῦ εἶναι τὰ παπούτσια σου; εἶπε στὴν Ἀνθούλα. Θὰ τὶς πάρω ἀράδα σήμερα, ὄλες. Πρέπει νὰ βρῶ δουλειά!

Πῆρε τὰ παπούτσια πού τῆς ἔφερε ἡ Ἀνθούλα καὶ τὰ κοίταξε μὲ ἀπογοήτευση.

—Πᾶνε κι' αὐτὰ! εἶπε. Δὲ φοριοῦνται! Πῶς νὰ πάω μ' αὐτὰ σὲ σπῆττα;

Γύρισε στὴ Μαρίτσα.

—Πετάξου ἀπάνω καὶ ζήτησε ἀπὸ τὴ Λευκή. Γιὰ μιὰ ὥρα, πές της.

—Ντρέπομαι, εἶπε ἡ Μαρίτσα. Πήγαινε ἐσύ.

—Τρέχα, σοῦ εἶπα! Καὶ μὴ μὲ κάμεις νὰ σοῦ τὶς ξαναβρέξω!

—Πήγαινε, Μαρίτσα, παρακάλεσε κι' ἡ Ἀνθούλα.

Ἡ Μαρίτσα βγήκε. Οἱ δυὸ ἀδερφές πέρασαν στὸ ἔξω δωμάτιο. Ἡ Νίνα ἄρχισε νὰ ντύνεται, ἡ Ἀνθούλα νὰ στρώνει τὰ κρεβάτια (ἄχ! ἄς μὴν τὸ προσέξει στὸν καθρέφτη! παρακαλοῦσε ὀλοένα μυστικά).

—Θὰ πεταχῶ κι' ἐγὼ ὡς τὴν πολυκατοικία, εἶπε μπαίνοντας ἡ μάνα. Θὰ πάρω καὶ τὴν κυρία Χαρίκλεια. Μπορεῖ κάτι νὰ βρεθεῖ.

—Σωθήκαμε! εἶπε εἰρωνικὰ ἡ Νίνα. Ἄν περιμέναμε ἀπ' αὐτές, θὰ 'χαμε κίβλας ψοφήσει ἀπὸ τὴν πείνα. Αὐτές δὲν καταδέχονται νὰ πᾶνε ἀπάνω, σὲ μιὰ μονίστρα σὰν τὴν κυρία Οὐρανία, καὶ θὰ 'ρθοῦν σὲ μένα;

—'Εγὼ θὰ πάω, εἶπε ἡσυχα ἡ κυρὰ-Ειρήνη.

Ἡ Ἀνθούλα πῆγε κοντὰ της, τῆς ἔσιαξε τὰ μαλλιά, τῆς ἴσωσε τὴ ζώνη, ταχτοποιήσε τὸ μαῦρο κακοβαμμένο φόρεμά της καὶ τὴν προσόδισε ὡς τὴν πόρτα.

Σὲ λίγο μῆξε τρέχοντας ἡ Μαρίτσα, κρατώντας ἕνα ζευγάρι παπούτσια.

—Ἦ τελευταία φορὰ! εἶπε. Μὴ μοῦ ξαναπῆτε! Μοῦ 'καμε καὶ μοῦτρα ὁ γέρος!

Ἡ Νίνα καὶ πῆγε νὰ πεῖ, μὰ κρατήθηκε. Φόρεσε τὰ παπούτσια καὶ βγῆκε. Σὲ λίγο βγῆκε καὶ ἡ μικρή.

Ἡ Ἀνθούλα ἔπιασε νὰ συγυρίζει τὸ σπίτι. Πῆγε στὸ παράθυρο καὶ τὸ ξεσκόνισε. Ὅσοτερά ἔμεινε νὰ κοιτάζει δίπλα, τὸν ἀδειανὸ τοῖχο.

«Νά! Ἐδῶ ἦταν ἡ ντουλάπα τῆς Νίνας, τὸ πρῶτο πράμα ποῦ εἶχε πάρει ἀπὸ τὴ δουλειά της. Μικρὴ, χωρὶς καθρέφτη, μὰ τόσο καλοφτιαγμένη, τόσο ὁμορφὴ! Τὸ εἶχε κρύψει ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Νὰ τοὺς κάμει ἐκπληξη. Μόνο σὲ μένα τὸ εἶχε πεῖ. Καὶ τί χαρές, τί χαρές, ὅταν μᾶς τὴν ἔφεραν τὸ βράδυ, τὴν ὥρα ποῦ ἤμαστε ὅλοι μαζεμένοι. Ἡ Μαρίτσα νὰ χοροπηδᾷ καὶ νὰ ξεφωνίζει, ὁ πατέρας νὰ πιάνει καὶ νὰ κρατᾷ σφιχτὰ τὸ χερί της μητέρας; ἐκεῖνη νὰ χαμογελᾷ, κ' ἐγὼ νὰ κλαίω ἀπὸ χαρά. «Τί κλαῖς; μοῦ λέει ἡ Νίνα. Νὰ δεῖς, εἶναι ἡ ἀρχὴ ἀκόμα. Θὰ τὸ σιάξουμε καλὰ τὸ σπίτι...» Ἄχ! Ποῦ εἶναι ἡ ντουλάπα;»

Κι' ἔμεινε νὰ κοιτάζει τὸν ἀδειο χῶρο, σὰ νὰ κοίταζε ἕνα μνήμα...

«Κι' ἐδῶ ἡ χρυσὴ ἑταξερτίτσα μὲ τὸν καθρέφτη. Τὴν εἶχε βρεῖ «ὀκαζιόν» καὶ μᾶς τὴν κουνάλησε μ' ἕνα καμάρι! Καὶ δός του νὰ τὴ βρῶμε μὲ χρυσαλοψή, νὰ τὴν κάμουμε νὰ λάμπει ὀλόχρυση. Σὰ νὰ εἶχε φωτιστεῖ τὸ σπίτι. Μὰ τώρα—πάει κ' αὐτὸ—ξανασκοτείνιασε...»

Ἐπεσε σὲ μιὰ καρέκλα κουρασμένη.

«Καὶ τὸ ἕνα κορβάκι... Καὶ τὸ μάλινο στρώμα... Καὶ οἱ τέσσερις καρέκλες μὲ τὸ πράσινο βελουδο. «Ἀργότερα θὰ φέρουμε κ' ἄλλες δύο», εἶχε πεῖ ἡ Νίνα, «νὰ τὶς κάμουμε ἔξιν. Μὰ ἔφυγαν κ' οἱ τέσσερις.»

Καὶ γυρνώντας γύρω τὴ ματιὰ, σὰ νὰ κοίταζε γιὰ πρώτη φορὰ τοὺς γυμνοὺς τοίχους, τὸν ἀδειο χῶρο, ἀναστέναξε βαθιά. «Πῶς ἄδειασε! Πῶς ἄδειασε!»

Ξαφνικά, ἀπὸ κεῖ ποῦ καθόταν, εἶδε στὸ μέσα δωμάτιο ἕνα γυμνὸ καρφί στὸν τοῖχο.

Ἐμεινε νὰ τὸ κοιτάζει, καὶ τὰ μάτια της,

ἐκπληκτα στὴν ἀρχή—σὰ νὰ εἶχαν προσέξει καὶ γιὰ πρώτη φορὰ—, συλλογισμένα ἔπειτα γιὰ λίγες στιγμὲς, γέμισαν ἀπὸτομα ἀπὸ ἀνησυχία καὶ πόνο.

—Χριστέ μου! εἶπε φωναχτὰ.

Καὶ κοίταζε ὀλοένα τὸ καρφί.

Τὰ μάτια της θόλωσαν ἀπὸ δάκρυα, καὶ ὁ τοίχος θάμπωσε, τρεμούλιασε. Καί, σὰν καὶ νὰ 'βγαине σὲ κείνο τὸ σημεῖο μέσα ἀπὸ τὸ ντουβάρι, καὶ νὰ σχηματιζόταν κάτω ἀπὸ τὸ καρφί—ἕνα τετράγωνο μακρουλὸ σχῆμα, ποῦ ἔπαιρνε ὀλοένα φῶς καὶ λάμψη—, πρόβαλε στὸ τέλος, κρεμασμένο ἀπὸ τὸ καρφί, ἕνα γυάλινο κουτί, μ' ἕναν χρυσοστόλιστο Σταυρὸ πίσω ἀπὸ τὸ τζάμι.

—Χριστέ μου! ξαναἔπε κλαίοντας.

Ἐτρεξε μέσα κ' ἔπεσε στὰ γόνατα ἐκεῖ ἀπὸ κάτω.

—Συγώρεσέ μας! Συγώρεσέ μας! Δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ κάμουμε. Χίλιες φορὲς προτιμότερο νὰ τὰ πουλούσαμε ὀλα, ὀλα, παρὰ νὰ δώσουμε τὸ Σταυρὸ σου. Ὅμως ἤμαστε τόσο πονεμένες, τόσο δυστυχισμένες, ποῦ δὲν ξέραμε τί κάναμε! Συγώρεσέ μας!

Ἀνάγειρε τὸ κορμί καὶ κάθησε κατὰ χαμα, μὲ τὴν πλάτη ἀκουμπισμένη στὸν τοῖχο, κουρασμένη κ' ἄπονη...

Θυμῆθηκε ποῦ εἶχε πάει στὴν κυρία Χαρίκλεια καὶ τῆς τὰ εἶπε ἀνήσυχη καὶ ταραγμένη.

Ἡ Νίνα δὲν ἐννοοῦσε νὰ πουληθεῖ ἡ μηχανή. Πῶς νὰ δουλέψει—ἔλεγε—ὅταν θὰ ῥόγταν ἡ δουλειά; Πῶς νὰ βγάσουν τὸ ψωμὶ τους; Ἐνῶ μὲ τὸ μάλιαμα τοῦ Σταυροῦ... Καλὰ, πατρογονικὸς ἦταν, θὰ λυπότανταν βέβαια, μὰ στὸ κάτω-κάτω δὲν ἦταν καὶ καὶ ἀπαραίτητο. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς δὲ θὰ τὸ 'θελε νὰ πεθάνουν ἀπὸ τὴν πείνα, γιὰ νὰ κρατήσουν τὸ Σταυρὸ.

Ἡ μητέρα ἀπὸ τὴν ἄλλη δὲν ἤθελε νὰ πουληθεῖ ὁ Σταυρὸς, ποῦ εἶχε ἀκούσει τὶς προσευχὰς τῶν προγόνων της καὶ τὶς δικές της, δὲν ἤθελε ὅμως νὰ πουληθεῖ κ' ἡ μηχανή. Ἦταν τόσο λογικὰ αὐτὰ ποῦ ἔλεγε ἡ Νίνα...

«Τί νὰ κάμουμε, κυρία Χαρίκλεια, τί νὰ κάμουμε;»

Ἐκείνη ἔμεινε νὰ τὴν κοιτάζει σιωπηλῆ καὶ συλλογισμένη.

«Ἐκεῖνο πὸν φοβοῦμαι δὲν εἶναι ἂν θὰ φύγει ὁ Σταυρός, εἴτε στὸ τέλος. Εἶναι ἂν θὰ φύγει ἡ πίστη ἀπὸ τὸ σπίτι σας».

«Ὅχι, κυρία Χαρίκλεια! Δὲ θὰ φύγει ἡ πίστη—τῆς εἶχε ἀποκριθεῖ. Γιατί νὰ φύγει; Ποῦ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς θὰ μᾶς σώσει μὲ τὸ Σταυρό του; Πιὸ πολὺ θὰ τὸν λατρεύουμε. Δὲ θὰ τὸν ἔχουμε μέσα μας; Δὲ θὰ τὸν βλέπουμε στὴν προσευχὴ μας;»

«Κι' ὁμως...»

Χτύπησε τώρα τὰ χέρια μὲ ἀγωνία καὶ κοίταξε γύρω φοβισμένη.

«Ὅμως, ἂν αὐτὸ ἴσα-ἴσα ἔχει γίνεῖ—Θεέ μου!—, αὐτὸ πὸν φοβόταν ἡ κυρία Χαρίκλεια; Ἄν ἔφυγε ἡ πίστη;... Γιατί ἡ μητέρα δὲν προσεύχεται πιά; Εἶναι πὸν ἔλειψε ὁ Σταυρός, ἢ πὸν ἔλειψε ἡ πίστη; Γιατί καμμιά ἀπὸ μᾶς δὲν ἦρθε οὔτε μιὰ φορὰ ἐδῶ ἀπὸ κάτω, νὰ γεμίσει μὲ τὴν ψυχὴ τῆς τὸν ἄδειο χῶρο, νὰ ζητήσῃ συ-

χῶρηση, νὰ πεῖ δυὸ λόγια λατρείας καὶ προσευχῆς; Εἶναι πὸν ἔλειψε ἡ πίστη;»

Ἔσφιξε τὸ κεφάλι μέσα στὶς χούφτες τῆς μὲ ἀπελπισία.

«Γι' αὐτὸ λοιπὸν ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι κι' ἡ γαλήνη; Γι' αὐτὸ φεύγει κι' ἡ ἀγάπη ὁλοένα; Γι' αὐτὸ ἡ Νίνα δέρονει τὴ Μαρίτσα γιὰ τὸ κομμάτι τὸ ψωμί, γι' αὐτὸ ἡ μικρὴ τὸ τρώει κρυφὰ κι' ὀρκίζεται ψεύτικα, γι' αὐτὸ ἡ μητέρα τὸ μετράει μὲ τόση προσοχή, νὰ μὴν περάσει οὔτε ἓνα δράμι ἀπὸ τὸν ἓνα στὸν ἄλλο, γι' αὐτὸ τὸ φυλάμε καὶ τὸ τρώμε ἢ καθεμὰ χωριστά, μὴν τύχει καὶ μᾶς πάρει κανένα ψίχουλο ἢ ἄλλη; Γι' αὐτό; Πὸν ἔλειψε ἡ πίστη;»

Σήκωσε τὰ δακρυσμένα τῆς μάτια καὶ κοίταξε τὸ γυμνὸ καρφί. Καὶ μεμιάς ἔφερε τὸ χέρι στὸ στήθος, σὰ νὰ νοιώθε ἐκεῖ μπηγμένο τὸ καρφί, καὶ νὰ ποנוῦσε....

(Συνεχίζεται)

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΟΙ ΟΓΚΟΠΑΓΟΙ

Ἦτανε φίλοι παλαιοί,
ἀπὸ μικροὶ
ἀχώριστοι, παντοῦ μαζύ,
καὶ στὸ σχολεῖο,
καὶ στὶς σπουδές.
Τῆς ἴδιες ζῆσαν ἀναμνήσεις
ὁμοιες θαρρεῖς χαρὲς
πὼς εἶχανε καὶ θλίψεις.

Μὰ ξαφνικά,
μεγάλοι πιά,
ψυχράθησαν μιὰ μέρα,
—σὰν παγερὸ
ὑψώθηκε βουνό,
ἀνάμεσὸ τους τὸ «ἐγώ»—
καὶ χωριστῆκαν πέρα,
ὁ ἓνας ἀπ' τὸν ἄλλον,
δίχως κακία ἢ θυμὸ...

Τὸ χρόνο μόνον μιὰ φορὰ,
δυὸ τυπικὲς ἀντάλλαξαν εὐχές,
«Χρόνια πολλά»,
κι' ὁ ἄλλος ἀπαντοῦσε:
«Εὐχαριστῶ»
τίποτε ἄλλο ἀπ' αὐτό.
Κι' ὦ, πὼς χτυποῦσαν
τότε οἱ καρδιές τους δυνατά!
Τοὺς οἰκοπάγους τοῦ ἐγὼ
μάταια λές, νὰ σπάσουνε ζητοῦσαν...
Καὶ δὲν γνωρίζαν οἱ φτωχοί,
ὅτι θυσίας, φλόγα τόση δά,
νὰ ζωντανέψῃ πάλι τὴν ἀγάπη
θὰ ἦταν ἀρκετὴ,
καὶ τὰ βουνὰ
τῶν πάγων νὰ διαλύσῃ.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

ΣΤΙΣ 3 ΕΧΕΙ ΡΥΘΜΙΚΗ...

Ἡ στενή ἀσφαλτοστρωμένη πάροδος εἶναι ἀντίστροφα ἀνάλογη μὲ τὸ ὕψος τῶν πολυκατοικιῶν ποὺ ὀρθώνονται στὶς δύο ὄχθες τῆς. Περίεργη καὶ χαριτωμένη ἀντίθεσις τῆς νεωτέρας ἀρχιτεκτονικῆς, μὲ τὸ ἥσυχο σοκάκι ποὺ θυμίζει παλιὰ Ἀθήνα, βασιλικὸς στὰ παράθυρα καὶ βαρύτερους μανάβηδες. Καὶ κάτω στὸ δρομάκι, ἄλλη ἀντίθεσις: ἓνας ρωμαλέος γκριζὸς γαϊδαρᾶκος μὲ πλουμιστὰ φάλαρα, μιλᾷ χάντρες καὶ φυλαχτὰ στὸ ὑπομονητικὸ του μέτωπο, φορτωμένος δροσερὰ ἀτλάζινα τριαντάφυλλα, δαντελωτὰ ἀσπροκόκκινα γαρύφαλα, ὑπερήφανες ντάλιες καὶ συντροφικὲς μεγάλες μαργαρίτες μὲ τὸ κίτρινο μπουστο καὶ τὸ λευκὸ πικεδένιο κρινολίνου τους. Μὲ τὰ δυὸ μπροστινὰ πόδια ἀνεβασμένα στὸ χαμηλὸ πεζοδρόμιο, τὰ πίσω στηριγμένα στὴν ἀσφαλτο, τὸ ζωντανὸ ἀνθοπωλεῖο περιμένει κυριακάτικους πελάτες.

—Γαρύ-ύ-φαλα.... Δροσερὰ τριαντάφυλλα... Ὁραῖες ντά-ά-λιε-ε-ς καὶ μαργαρί-ι-τες! Ὁ στιβαρὸς περιβολάρης κρατώντας μὲ συντροφικὴ οἰκειότητα τὴν ἄκρη τῆς οὐρᾶς τοῦ συνεταίρου του στὸ ἓνα χέρι, ἀφήνει τὴ βαρειά, χρωματισμένη μὲ πλούσια ποικιλία ἤχων φωνὴ του νὰ ξεδιπλώνεται, ἀκμαία, σὰν νὰ βρῖσκεται ἔξω στὸ περιβόλι του, στὶς Τρεῖς Γέφυρες. Καὶ μέσα στὸν στενὸ χῶρο τοῦ δρομίσκου, πολλαπλασιάζεται ἡ φωνή, φθάνει ὡς τὸ «ρετιρέ» καὶ κάνει τὰ τζάμια νὰ τριέζουν. Ἄν θέλουν οἱ κυρίες, μέσα στὰ διαμερίσματα, ἄς μὴ θυμηθοῦν νὰ γεμίσουν τὰ βάζα τους μὲ λουλούδια.

Καὶ στὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο τοῦ δευτέρου ὀρόφου τῆς πολυκατοικίας παρουσιάσθηκε ἡ κυρία Ρόζα. Ἔχει στείλει τὴ Μαρία κάτω, νὰ πάρῃ λουλούδια καὶ βγαίνει τώρα νὰ ἐποπτεύσῃ, ἀπὸ ψηλά, στὸ διάλεγμα.

Ἀπέναντι στὴ γειτονικὴ πολυκατοικία, ἡ κυρία τοῦ «μεσαίου» ποτίζει μὲ μιὰ γυάλινη κανάτα τὰ πολυτρίχια καὶ τὶς μπαμπακοῦλες ποὺ ξεχειλίζουν ἀπὸ τὸν ἔξωσθη.

—Καλημέρα σας! Τὴν χαιρέτησε φιλικὰ ἡ κυρία Ρόζα.

—Καλημέρα σας! χαμογελᾷ μὲ ἐγκαρδιότητα ἡ κυρία Ἀγγέλα, ἀπὸ ἀπέναντι, καὶ συνεχίζει τὸ πότισμα.

Ἡ κυρία Ρόζα ἔσκυψε, τώρα, ἀπὸ τὸ παράθυρο καὶ κουνώντας τὸ δεξὶ τῆς χέρι ἔξω δίνει ὀδηγίες στὸ κορίτσι ποὺ διαλέγει κάτω τὰ λουλούδια:

—Μαρία, τὰ τριαντάφυλλα νὰ μὴν εἶναι καλοανοιγμένα, γιὰ νὰ διατηρηθοῦν... Πάρε καὶ λίγη ψιλὴ πρασινάδα γιὰ τὰ γαρύφαλα...

Καὶ ἔως ὅτου ἐκτελεστοῦν πιστὰ οἱ παραγγελίες τῆς σηκώνει πάλι τὸ κεφάλι πρὸς τὸ ἀπέναντι σπίτι.

Ἐκεῖ, μέσα ἀπὸ τὸ σαλόνι, ἀκούγεται μιὰ κοριτσιίστικη φωνή. Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ πιάνου δοκιμάζει τὴ φωνὴ τῆς στὶς ψηλὲς νότες ἐνὸς γλυκῆχου χριστιανικοῦ ἔμμου: «Τὸ μέ-ε-γα ὀ-νομά-α Σου... τ' ἄ-α-γιο κι' ἰ-ερό...»

—Ποῦ καλὸ κορίτσι τραγουδαίει ἔτσι γλυκά; φώναξε ἡ κυρία Ρόζα δυνατὰ, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσῃ ἀπὸ ἀπέναντι ἡ Ἄννα ἡ δεκάχρονη κόρη τῆς γειτόνισσάς τῆς.

Ἡ παιδικὴ μελωδία σταμάτησε ἀπότομα καὶ σὲ λίγο ἓνα ἔξυπνο προσωπάκι μὲ μακρὲς καστανὲς μποῦκλες καὶ γελαστὰ ἀμυγδαλωτὰ μάτια ξεφύτρωσε μέσα ἀπὸ τὶς ἀνοικτοχώματες πράσινες ὀμπρελλίστσες τῶν πελαργονιών.

—Εἶναι τραγουδι τοῦ Κατηχητικοῦ μας! Ἀπαντᾷ μὲ χαριτωμένο καμάρι ἡ Ἄννα.

Ἡ μητέρα τῆς ἀκούμπησε τὴν γυάλινη κανάτα μέσα στὴ ζαρντινιέρα καὶ ἔσφιξε μὲ τρυφερότητα στὸ πλευρὸ τῆς τὸ κοριτσιίστικο κεφαλάκι.

—Ἡ Λιλή σας... γιατί δὲν ἔρχεται στὸ Κατηχητικὸ μας, φώναξε τώρα πρὸς τὸ ἀπέναντι παράθυρο ἡ Ἄννα, μὲ τὴν ψιλὴ συρτή φωνίτσα τῆς.

—Ἔχει μαθήματα ἡ Λιλή, ἀπαντᾷ ἡ κυρία Ρόζα, στὸν ἴδιο τόνο μὲ τὴν κοριτσι-

στικη φωνή.

—Μιμ!... Κάνει ἡ Ἄννα καὶ σουρώνει τὰ χεῖλια τῆς με ἔμφασι. Καὶ ἐγὼ ἔχω μαθήματα....

—Τώρα κάνει καὶ γαλλικὰ προσθέτει ἡ κυρία Ρόζα, λίγο δυσανεκτικὴ μετὰ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ ἀδῶου ἐλέγχου.

—Κι' ἐγὼ κάνω γαλλικά, φωνάζει ἡ Ἄννα καὶ σιωπᾷνε.

Μετὰ τὴν παιδικὴ διαίσθησι κατάλαβε ὅτι τὸ ἔδαφος, ἀπέναντι, δὲν εἶναι πρόσφορο γι' αὐτὴ τὴ συζήτησι. Σκύβει τώρα πάνω ἀπὸ τὶς πρασινάδες καὶ φωνάζει στὸν περιβολάρη, ποὺ ἔχει φιλιές μαζί του.

—Κύριε Γιάγκο! Νὰ σᾶς ρίξω ἕνα σπάγγο μου δένετε λίγα γαρύφαλα;

Καὶ πετάγεται μέσα νὰ φέρῃ τὸ σπάγγο.

—Ἐχει ὠφεληθῆ πάρα πολὺ ἡ Ἄννα ἀπὸ τὸ σχολεῖο αὐτό, λέει τότε ἡ μητέρα τῆς στὴν κυρία Ρόζα. Εἶναι ἀγνώριστη... Ἄλλοτε ἦταν ἕνα βάσανο αὐτὸ τὸ παιδί. Θᾶπρεπε νὰ στείλετε καὶ τὴν κόρη σας...

—Νὰ σᾶς πῶ, ἀπαντᾷ ἡ κυρία Ρόζα, ὁ ἄντρας μου θέλει νὰ δώσῃ μόνος του κατευθύνσεις στὴν ἀνατροφή τῆς Λιλῆς. Δὲν ἐμπιστεύεται σὲ κανέναν ἄλλο. Ἄλλωστε τὴν Κυριακὴ, στίς τρεῖς ἡ Λιλῆ μας ἔχει ρυθμική....

Καὶ ἡ κυρία Ρόζα γύρισε τὸ κεφάλι καὶ ἐκύταξε μέσα, στὸ δωμάτιο μετὰ τὴν κόκκινη ταπετσαρία.

—Ἄ, ἦλθες Μαρία; Βάλε νερὸ στὰ βάζα... Καὶ πρόσεξε, νὰ μὴ κόψῃς κοντὰ τὰ κοτσάνια...

Ἐπειτα ἀνασηκώθηκε καὶ ἐτοιμάσθηκε νὰ μῆ μεσα.

—Ὁ-ρεβουάρ κυρία Ἀγγέλα...

Καὶ τὰ δυὸ ἀπέναντι παράθυρα ἔμειναν πάλι ἄδεια.

—Δροσερὰ τριαντάφυλλα καὶ γαρύφαλα καὶ φρέσκες μαργαρίτες!...

Ἀνέθηκε, πάλι, ρωμαλέα καὶ μεταλλικὴ ἡ φωνὴ τοῦ περιβολάρη.

★

Τὸ ἀπομεσήμερο, στίς 3 παρὰ τέταρτο ἐβγῆκε ἡ κυρία Ἀγγέλα στὸ παράθυρο.

Κάτω, ἀκούστηκε τὸ τριξίμο τῆς σιδερένιας βαρειᾶς πόρτας τῆς πολυκατοικίας.

Ἐπειτα ἡ πόρτα ἔκλεισε πάλι, καὶ φάνηκε ἡ κόρη τῆς ποὺ ἐπήδηξε στὸ πεζοδρόμιο μετέπειτα καὶ προχωρεῖ, μετὰ μεγάλα βήματα, λίγο ἀστεία γιὰ τὴν ἡλικία τῆς βιαστικὴ νὰ φτάσῃ στὴν ὄρα τῆς στὸ Κατηχητικό. Ὅταν ἔφθασε στὴ γωνία, σὴν νὰ τὴν ἔχη μαγνητίσῃ ἡ στοργὴ τῶν μητρικῶν βλέμμάτων, ποὺ τὴν παρακολουθοῦν ἀπὸ τὸ παράθυρο, γυρίζει τὸ κεφάλι μετὰ τὶς καστανὲς μακρυνὲς μποῦκλες, κοντοστέκεται, χαμογελάει, σηκώνει ἔπειτα τὸ δεξί τῆς χέρι ὡς τὸ στόμα, μετὰ τὶς ἄκρες τῶν δακτύλων ἐνωμένες, καὶ φυσάει μετὰ χάρι στὴν παλάμη γιὰ νὰ φθάσῃ τὸ μακρυνὸ φίλημα ὡς τὸ παράθυρο....

★

Τὴν ἴδια ὄρα, ἀπέναντι, στὸ μεσαῖο τῆς κυρίας Ρόζας, ἀκούγεται θυμωμένη ἡ φωνὴ τῆς μικρῆς Λιλῆς.

—Μὰ σοῦ λέω, κλαψιαρίζεις, μοῦ τσαλάκωσε ἡ Μαρία τίς νταντέλλες... Κουβάρι σοῦ λέω τίς ἔκανε... Νὰ μοῦ τὸ σιδερώσῃς πάλι ἐπὶ τὸ φουστάνι...

—Παιδί μου, εἶσαι ὑπερβολικὴ, τὴν παρακαλεῖ ἡ μητέρα τῆς, δὲν ἔχουν τίποτα οἱ πιέτες σου, ἄλλως τε μετὰ τὶς ἀπότομες κινήσεις πάλι θὰ τσαλακωθῇ ἡ φούστα σου.

—Ἐ, δὲν πάω τότε, δὲν πάω! Πεισματῶνει ἡ Λιλῆ καὶ χτυπᾷ τὰ πόδια τῆς.... Ὅχι σὴν τὴν πεταλούδα... ποὺ πρέπει νὰ παραστήσω, ἀλλὰ σὴν σκαντζόχοιρος θὰ μοιάζω....

Καὶ οἱ ἀντεγκλήσεις συνεχίζονται ἕως ὅτου ἕνας ἠχηρὸς μπάτσος ἀκούστηκε ἐπάνω στὰ φουσκωτὰ μάγουλα τῆς Λιλῆς.

—Πλάφ!

—Πλάφ!...

Ὁ «σκαντζόχοιρος» ἀπαντᾷ ἀμέσως στὸ μητρικὸ χτύπημα. Καὶ συνεχίζεται ἡ ἀνταλλαγὴ χτυπημάτων. Καὶ φυσικὰ ἡ δωδεκάχρονη καὶ ἐκδημητὴ κόρη ὑπερέχει σ' αὐτὴν τὴν ρυθμικὴ ἄσκησι....

—Κώστα! Ζητᾷ, μετὰ ἀπόγνωσι, ἐνισχύσεις ἡ κυρία Ρόζα.

Ὁ ἄντρας τῆς ἔφθασε χωρὶς πολλὴ βία.

Ἄλλὰ ἐν τῷ μεταξύ ἡ Λιλῆ μετὰ δυὸ τεχνικὰ πηδήματα εἶχε χωθῆ στὸ ἄλλο δωμάτιο ὅπου καὶ κλειδώνεται λαχανιασμένη.

—Κώστα, κύτταξε τί μοῦ ἔκανε τὸ παληοκόριτσο...

Καὶ σηκώνει τὸ μανίκι τῆς ρόμπας της. Στὸ μπράτσο της κοκκινίζει πρόσφατο ἀποτύπωμα τῆς παλάμης τῆς κόρης της.

Ὁ παιδαγωγὸς ἐκύτταξε μὲ προσοχὴ τὰ σημάδια καὶ ἀναστέναξε βαθεῖά...

—Ἠσύχασε, ἡσύχασε, τὴν παρηγόρησε, μὴ ξέροντας τί νὰ κάνη.

Ἐκείνη τὴν ὥρα τὸ ρολόι τοῦ τοίχου χτύπησε μὲ ἀρμονικὸ ἦχο μίᾳ, δύο, τρεῖς,

τρισημίσις...

Ἡ κυρία Ρόζα σήκωσε τὰ μάτια, εἶδε τὴν ὥρα καὶ ἡ ἀγανάκτησίς της κορυφώθηκε.

—Τὸ παληοκόριτσο, φώναξε μὲ θυμὸ, πάει ἔχασε καὶ τὴ ρυθμική του!

—Βρὲ τὸ παληοκόριτσο! Θύμωσε τώρα καὶ ὁ ἄντρας της, ὁ παιδαγωγὸς ποὺ θέλει νὰ δώσῃ μόνος του, ἐλεύθερη... ἀγωγὴ στὸ κορίτσι του!

ΟΥΤΙΣ

ΓΑΛΗΝΙΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

«Ὁδὸ φοβηθῆσομαι ἀπὸ μυριάδων λαοῦ τῶν κύκλω συνπεπιθεμένων μοι» (Ψαλμ. γ' 7).

Ἄπ' τὸν καιρὸ ποὺ ἡ νιότη μου σὰ ροδανθὸς τοῦ Ἀπριλίου
τὰ πέταλά της ἄνοιξε στοῦ ἡλιοῦ τὴ θαλπωρή,
μᾶς βρῆκαν χρόνια βάρυπνα, μᾶς ζῶσαν πόνοι χίλιοι,
—τῆς Ἀρνησιῆς ἀνέλπιδοι καιροί.

Πληθαίνουν ὄλο οἱ ἄνομοι, οἱ ἀδάκρυτοι, κί' οἱ πλάνοι
κί' ἀπλώνουν στὴ δροσάτη μου ζωὴ τίς συννεφιεῖς,
μοχθοῦν νὰ σκίσουν τ' ἄνθινο τῆς νιότης μου στεφάνι,
τίς ρόδινες αὐγές, τίς ὁμορφιεῖς,

Καὶ σὰν κουρσάροι ἀνάλητοι, ὄρμουσιν τοῦ δλέθρου οἱ γινῶμες
νὰ πνίξουν τὸν τρισάγιο τῆς Ἀρμονίας ρυθμὸ,
γεμάτες πάθος μοιάζουσε σὰν ξέφρενες Σαλῶμες,
ποὺ κάποιου ἀθῶου ποθοῦν ἀφανισμό.

Μὰ ἐγὼ γαλήνιος, Κύριε τῶν Δυνάμεων, καὶ πρῶος
ἀνθρώπους δὲ στοχάζομαι ποτὲ νὰ φοβηθῶ.
Στὸ κάθε χαροπάλημα, στὸ μίσος καὶ στὸ χάος,
Ἐσένα πλαῖί μου ἔχω γιὰ βοηθό...

—Κύριε, πηγὴ πολύφωνη, ἀνέσπερη αἰθρία,
τὸ μέγα Σου ἔλεος σκόρπισε στὴν κάθε μιὰ καρδιά,
καὶ χάρισε στοὺς δούλους Σου περίσσια καρτερία,
ὡσότου πάλι νὰ ῥθῆ ἡ Ἰαστεριά.

ΝΙΚΟΣ Β. ΤΥΠΑΛΛΟΣ

ΩΔΗ ΠΟΝΟΥ ΚΑΙ ΕΛΠΙΔΑΣ

Γιὰ τὰ Ἑλληνόπουλα ποὺ μᾶς
ἄρπαξαν μὲ τὸ παιδομάζωμα.

Ἔνας λαὸς στενάζει καὶ θρηνεῖ
κι' ὁ πόνος του εἶναι τρισευχαριστὸς σὰ χάος.
Γύρω οἱ πλαγιές κι' οἱ λόγγοι ἀχολογοῦν
καὶ χύνουν μαῦρο δάκρυ.

...Τώρα, γυμνὴ ἢ ζωὴ σας κι' ὄραφην,
χωρὶς τὰ χρυσαστέρια τ' οὐρανοῦ μας.
Κι' εἶναι κλειστὰ τὰ μάτια σας στὸ φῶς
τὸ αἰώνιο τῆς πατρίδας.

Πόσοι χαμοὶ καὶ θάνατοι ψυχῶν!...
—Παιδιά μου, ἀγνὰ παιδιά μου, ποῦ σᾶς
πῆγαν;—

—Σκλάβες ψυχές! Τῆς Πίνδου καὶ τοῦ
Ἰβάν
τ' ἀδάμαστο «Ὅχι» τῶρ' ἄς ἀντηχήση
στὰ νέα σας στήθια! Κι' ἄσβεστη ἢ πηγή
τῆς πίστεως σας νὰ μείνη!

Ἔνας λαὸς σπασμένες μυγδαλιές,
πουλιῶν φυλακισμένων,

Ἔνας λαὸς μὲ φλόγα μυστικὴ
στὸν Κύριο τώρα δέεται κι' ἱκετεύει.
Εἶν' ὁ Χριστὸς σιμὰ σας ἀδερφός.
—ἢ λευτεριά ζυγώνει.

ποῦ ἔχε γλυκιὰ γαλήνη καὶ στοργή
στ' ἀπλό, φτωχὸ σπιτάκι τοῦ πατέρα,
ποῦ ἔχε χαρὰ κι' ἄς ἔτρωγε ψωμί
μ' ἰδρώτα ποτισμένο.

Πόσοι χαμοὶ καὶ θάνατοι ψυχῶν!...
Στὶς ἄδειες πολιτείες τὶς ρημαγμένες
φόβος πλανιέται... φόβος καὶ φωτιά.
—Φύγαν, δῶμέ, τ' ἀηδόνια.

Ὅπου καὶ νᾶν' θὰ σπᾶσουν τὰ δεσμὰ
κι' οἱ νύχτες τῶν αἱμάτων θὰ σθηστοῦνε.
Ἄγγελοι ἀγάτης θὰ ἔρθουν καὶ λευκὰ
εἰρήνης περιστέρια.

Ἦρθαν οἱ ἐχθροὶ καὶ σπεῖραν χαλασμό,
ἀγνὰ Ἑλληνόπουλά μου, καὶ σᾶς πῆραν...
Κι' ἕνας λαὸς οἱ μάνες σας θρηνοῦν
οἱ μαυρομαντηλοῦσες.

Ἄγγελοι ἀγάτης θὰ ἔρθοῦν καὶ φτερά
θ' ἀπλώσουν νὰ σᾶς φέρουν στὴν πατρίδα.
Γύρω θὰ ἦχοῦν καμπάνες χαρωπές
γιὰ τὴν ἀνάστασή σας...

Ἔνας λαὸς στενάζει καὶ θρηνεῖ...
Μὰ κοίτα, κοίτα πέρα ἐκεῖ στὸ βάθος,
μῆνυμα ἐλπίδας, μῆνυμα χαρᾶς
κι' ἥλιος χρυσοῦς προβάλλει!

ΝΙΚΟΣ Β. ΤΥΠΑΛΛΟΣ

Η ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗ

Ἡ ἀγάπη ποὺ οὐσιαστικά πρέπει νὰ δώσω-
με στὴν κλῆσιν τοῦ ἐθνικοῦ συναγερμοῦ (ὅπως
λέει τὸ κῆρυξ ἄρθρο τοῦτου τοῦ τευχόσ, τῶν
«Ἀκτινῶν»), δὲν εἶναι μόνο μίᾳ προσταγῇ, ἀλλὰ
καὶ μίᾳ ὄλο καὶ πλατιότερῃ στὴν ἔκτασι· καὶ
βαθύτερῃ στὴν προσφορὰ ἀγωνιστικῆς πραγματι-
κότητος. Δὲν εἶναι κάτι ποὺ περιμένει μίᾳ ἔναρ-
ξι. Εἶναι καιρὸς ποὺ ἡ ἀνάγκη τῆς φάνης οὖν
ἀνάγκη ἐπιδιδώσεως μέσα στὰ πλαίσια τῆς ζωῆς
τοῦ φοιτητοῦ.

Ἡ ἀγάπη τοῦ φοιτητοῦ ἐπιτέλεσε καὶ ἐπιτε-
λεῖ τὸ ἔργο τῆς. Ἀθόρυβη, εὐλικρινὴς, χωρὶς
οὐζητήσεις, ποὺ εἶναι ἰσως περισσότερο εὐκαι-
ρίες νὰ φέρωμε στὸ προσκίτιο τὸν αὐτὸ μας,
παρὰ νὰ δουλέψωμε πραγματικά. Καὶ πόσα μέ-
χρι τώρα δὲν οὐκέρτηκε. Καὶ πόσα ἀκόμη δὲν
ὑπόσχεται ἀκούραστη, πολυμήχανη, θεμέλιο τῆς
νέας ἑλληνικῆς δημιουργίας «ἡ ἐπιστρατευμένη
ἀγάπη»!

Ν᾽ ἀρχίσῃ κανεὶς ἀπ' τὸ πρόθυμο—καὶ μὲ θυ-
σία μελέτης—δάνεια τῶν βιβλίων γιὰ τίς ἐξε-
τάσεις; Δὲν θὰ γνορίζῃ πρὸς τὰ ποὺ νὰ στρα-
φῇ. Διευκόλυνσι—ἀπ' τὸ ὑστέρημα—ἄλλων γιὰ
τὰ πανεπιστημιακὰ ἔξοδα. Μικροὶ ἀνώνημοι ἔ-
ρανοι γιὰ τὸν συνάδελφο, ποὺ ἔχει μόνο τρόπια
πακοῦτοια, γιὰ κείνον ποὺ χρειάζεται φάρμα-
κα, ποὺ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τῆ δυσκολοσύρτη
στραπτομυκίην. Νὰ βροῦμε δουλειὰ στὸν τάδε,
ἐπίσκεψι σ' ἐκεῖνον ποὺ ἀρρώστησε. Κι' ὁ ἄλ-
λος ὁ ἐπαρχιώτης μὲ πυρατὸ 40', μακριὰ ἀπ'
τὰ μητρικὰ χέρια, βρίσκει τὸν ἀδελφὸ—συμφοι-
τητὴ νὰ τὸν φροντίσῃ, ὥσποσι νὰ τὸν τακτοποιή-
σῃ στὴν κλινικῇ. Ἀκόμη καὶ γιὰ κείνον ποὺ
πρέπει νὰ κάμῃ μακρόχρονη καὶ δύσκολη θερα-
πεία, πάλι θὰ βρεθῶν πρόθυμοι συνάδελφοι τῆς
λατρικῆς νὰ τὸν βοηθήσουν.

Εἶναι μίᾳ ἀνώνημη κι' ἀθόρυβη, ἀλλὰ θετικῇ
ἐργασία. Τὸ πῶ οὐδαὶο θῆκος εἶναι, ὅτι συνο-
δεύεται ἀπὸ ἐκδηλώσεις ἀγάπης ἐκ μέρους οὐ-
δαστῶν καθηγητῶν μας. Καὶ εἶναι συγκινητικὸ
νὰ βλέπωμε τὸν πανεπιστημιακὸ διδάσκαλο νὰ
χαρίζῃ τὸ σύγγραμμά του στὸ φτωχὸ φοιτητῇ.
Νὰ παραχωρῇ στέγη καὶ ὀλικῇ βοήθεια πολύτι-
μη στὸ σπῆτι· του, σὲ φοιτητῇ ἀπελπισμέ-
νο πιά. Ἀκόμη νὰ φροντίζῃ καὶ γιὰ τὰ οπα-
σμένα γυαλιὰ τοῦ μαθητοῦ του ποὺ δὲν μπορεῖ
νὰ τ' ἀντικαταστήσῃ.

Καὶ γιὰ τοὺς στρατευθέντες συνάδελφους ἡ
ἀγάπη ἔχει τόσες ἐκδηλώσεις. Ἡ ἀλληλογρα-
φία, τὸ δέμα, ἡ φροντίδα γιὰ τὰ ἀκκρεμῇ πα-
νεπιστημιακὰ τους ζητήματα, ἡ ὑποδοχὴ ποὺ

τοὺς γίνεται στὰν μᾶς ἔρθουν μὲ μίᾳ «ἀδειοθ-
λα». Τὰ θαυρομένα μάτια τῶν φοιτητῶν, στὰν
τηροῦν, ὄρθιοι, αἰγὴ εἰς μνήμην τοῦ ἀδελφοῦ
τῶν ποὺ ἔπασε πρὶν λίγες μέρες «ἐκεῖ ἐπάνω»
μαρτυροῦν τὸ βάθος τῆς ἀγάπης αὐτῆς.

Ἐπάρχει λοιπὸν ἡ Ἀγάπη. Πρέπει ὅμως νὰ
τὴν ἀξήλωσε σὲ ἐκδηλώσεις, νὰ τὴν ὀψώσωμε
σὲ περιχόμενα—ὄσοι κι' ὄλας δὲν τόχωμε κά-
νει—νὰ τὴν ὀψώσωμε ἀπὸ παράδοσι, σὲ καρπὸ
μῆς ἀγωνιστικῆς πνευματικῆς ζωῆς, τῆς χρι-
στιανικῆς ζωῆς. Γιατὶ μόνο τότε θὰ ἀποκτήσῃ
τὸ μεγαλεῖο καὶ τίς ἀπερίοριστες θουατότητες,
ποὺ θὰ τὴν κάνουν τὸ μεγαλύτερο ὄλο τοῦ
λοοῦ μας στὸν ἀγῶνα του γιὰ τὴν καινούργια
του ζωῇ.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ

Τὸ αἷτημα τῆς εἰρήνης εἶναι πόρινο μέσα
στὴ νεανικῇ ψυχῇ. Γιατὶ πιστεύει στὴν εἰρήνην.
Δὲν παραδέχεται πὸς ἡ πολιτικὴ αἰματοχυσία
εἶναι κάτι τὸ φυσιολογικὸ μέσα στὸν ἀνθρώπι-
νο βίο. Κάτι, ποὺ πρέπει νὰ συμβαῖ νη πάντοτε
μὲ διαλείμματα γιὰ ποικιλία. Αὐτοὶ ποὺ θουαί-
ζονται γιὰ τοὺς πολλοὺς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ
ἀντιμετωπίζουσι τὸν πόλεμο μοιρολατρικά. Θέ-
λει, διψᾷ τὴν εἰρήνην ἡ νεολαία. Καὶ τὸ ζωτικὸ
αὐτὸ αἷτημα τῆς νεανικῆς καρδιάς συμπλέκεται
καὶ ἐνώνεται σὲ μίαν ἀρμονία μὲ τὴ βασικῇ
χριστιανικῇ γραμμῇ τῆς εἰρήνης. Ὁ Χριστιανὸς
μόνο ἔχει νὰ μὴν χρησιμοποιοῖ τὴν λέξι αὐτῇ
σὰν παραπέτασμα καὶ καμουφλάζ, γιὰ νὰ διαι-
ωνίζεταὶ ἡ ἀδικία ἢ γιὰ νὰ ἐπακτινώνεται συ-
στήματα πρωτοφανοῦς τυρανίας.

Τελευταία τόσος θέρυθος, ὀποτος πολλὰς
φορὰς ἡ γυμὰτος ρωμανικὸ ἰδωαλισμὸ, δημιουρ-
γεῖται γύρω ἀπὸ τὸ ἱερὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἡ εἰρήνη
ὄμως ζητεῖ πρώτα ἀπ' ὄλα τὴν ρεαλιστικὴν ἐκεί-
νην προεργασία, ποὺ θὰ τὴν φέρῃ στὴν ὕπαρξι.
Καὶ ἐργασία γυμὰτης εἰρημιστικοῦ ρεαλισμὸ εἶναι
ἡ προσπάθεια ποὺ γίνεται μέσα στὸν ἄστο
20ὸν αἰῶνα γιὰ τὴν πνευματικὴν μας ἀναδη-
μιουργία.

Ὅσο περισσότερο καὶ δυναμικώτεροι νέοι ἀ-
γνοῖται τῆς πρχηματικῆς εἰρήνης ἀναφαίνου-
ται, τόσο διαφωγότερα θὰ ξεχωρίζῃ τὸ φωταῖνο
δρῶμά της στὸν σκοτεινὸ δρίζοντα. Εἰρήνην ἀφοῦ
προηγῆθῇ ἡ νίκη. Νίκη ἐναντίον κάθε ἐχθροῦ
τῆς εἰρήνης.

ΑΠ' Ο.ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ

— Τὸ τέλος τῶν μαθημάτων, μᾶς ὀπανθυμί-
ζει τὸ κλεισιμο τῶν παραδόσεων τοῦ ὀεδα-
στοῦ Καθηγητοῦ καὶ Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας

κ. Ι. Πολίτη. 'Ο κ. καθηγητής αποτινόμενος πρὸς τοὺς φοιτητάς, ἀφοῦ τοὺς συναδούλους τὴν χρησιμοποίησι τοῦ χρόνου γιὰ τὶς ἐξετάσεις ἐτελείωσε μὲ τὴν εὐχὴ: «Σ' αὐτὰς τὶς ἡμέρας, ποῦ εἶναι ἰδιαίτερας σημασίας γιὰ καθὲν χριστιανό, νὰ ἀκολουθήσουν τὶς γραμμὰς Ἐκείνου ποῦ εἶπε «Ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς». (Ἰωάν. η' 12).

— «Ἡ ἐθνικοθηρασκευτικὴ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ» ἦταν τὸ θέμα μιᾶς ὀμιλίας ποῦ μᾶς ἔκαμε ὁ καθηγητὴς κ. Π. Τρῆμπελάς. 'Ο σεβαστὸς ὀμιλητὴς ἀνέπτυξε τὶς εὐκαιρίας ἀλλὰ καὶ τὶς εὐθύνες ποῦ συνδέονται μὲ τὴν ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ. Ἡ ὄρατια πραγματικὰ συγκέντρωσις ἔκλεισε μὲ τραγῳδία ἀπὸ νέους τῆς Δέσχης τοῦ Ἐργαζομένου Παιδιοῦ, ποῦ εἶναι καὶ μαθητὰ τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου.

— Οἱ νέοι καὶ ἡ ὄρατις τους δὲν ὑπῆρξαν πραγματικὰ οἱ μικρότεροι συντελεστὰ γιὰ τὴν εὐλογία τῆς χριστιανικῆς προσπαθείας στὴν Ἀχαΐα.

Τὰ παραρτήματα τῆς Χριστ. Φοιτητικῆς Ἐνώσεως καὶ Χριστ. Ἐνώσεως Ἐργαζομένης Νεολαίας Πατρῶν καὶ οἱ σπουδαστρίαι τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας ἀναπτύσσουν τὴν ὄρατις ἐριδιότητά τους στὸν τομέα τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, τῶν Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὀμιλῶν, τῆς Προνοίας τοῦ Στρατιώτου. Κάθε Κυριακὴ τὰ θεοφιλοῦσα οἰκήματα τῆς κινήσεως, γαμίζουν ἀπὸ πολλὰς ἑκατοντάδες νέους. Παρακολουθοῦν εἰδικὰ διαλέξεις καὶ συνεργάζονται γιὰ τὴν ὄρατι καὶ ζωηρανώτερη συμμετοχὴ τους, στὴν ἑμπρακτὴ ἐμφάνισι τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν.

— Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον προκαλοῦν οἱ ἱεραποστολικὰς ἐξορμήσεις στὴ γύρω περιφέρεια, στὴν Εὐρυτανία, στὰ νησιὰ τοῦ Ἰονίου καὶ στὴ Στρατιωτικὴ Βάσι τοῦ Ἀράβου.

Μεγάλῃ ἐπιτυχίᾳ εἶχε καὶ ἡ ἔκθεσις τοῦ χριστιανικοῦ βιβλίου, ποῦ ἔδειξε τὴν πλοοσία παραγωγή τοῦ χριστιανικοῦ ἐντύπου τῆς τελευταίας δεκαετίας.

Τέτοια παραγωγικὴ ἐργασία, νὰ τὸ κτίσιμο τῆς καλύτερης Ἑλλάδος.

— Τὰ πρακτικὰ μαθήματα βρεφοκομίας, μαγειρικῆς καὶ πλυντικῆς ποῦ ἔδωσαν οἱ σπουδαστρίαι τῆς «Ἀρσακείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας» σὲ μιὰ «ἐξόρμησι» τους ἐπὶ Καλύδια τῆς Ἀττικῆς, ἦσαν μιὰ ἀκόμη ἐνδείξις γιὰ τὸ πόσα μπορεῖ νὰ προσφέρῃ ἡ θαλάσσα στὴν πρόοδο τοῦ χωριοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ

ὄρατις μὲ τὴν ὁποία οἱ νέες χωρικὲς παρηκολούθησαν τὰ μαθήματα, δείχνει πόσο πρόσφορο εἶναι τὸ ἔδαφος στὸ χωριὸ γιὰ μιὰ ἐκπολιτικὴ προσπάθεια.

— Μετὰ τὸ βραδυνὸ ποῦ ὠργάνωσε τὸ Β' Τμήμα τῆς Χ.Φ.Ε. γιὰ τὶς φοιτητρίαι τῆς Ἰατρικῆς, ἐδείχθη καὶ τὶς σπουδαστρίαι τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κλάδου (Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, Θετικῶν Ἐπιστημῶν καὶ Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν).

Ἰδιαίτερος ἐντονηθὴς ἦ ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ εἶναι τότε μόνον ἐξησφαλισμένη ὅταν μιὰ στὴν νεότητι μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὸ παράδειγμα τῆς ἀκαρπείας ἠθικῆς προσωπικότητός του.

— Μέλη τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Γονέων «Ἡ Χριστιανικὴ ἀγωγή» μὲ φοιτητάς τῆς Χ.Φ.Ε. καὶ ἐργαζομένους νέους τῆς Χ.Ε.Ν. ἐπισκέφθησαν τὴν ἐβδομάδα τοῦ Πάσχα κέντρα στρατιωτικῶν μονάδων. «Τὸ πνευματικὸ νόημα τοῦ σημερινοῦ ἀγῶνος καὶ ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνοστρατιώτου μέσα σ' αὐτόν» ἦταν τὸ θέμα τῆς ὀμιλίας πλασιοῦ μὲ τραγῳδία καὶ ἀπαγγελίας.

— Φοιτητρίαι τῆς Χ.Φ.Ε. μὲ μέλη τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐργαζομένης Νεολαίας, ἐπισκέφθησαν Στρατιωτικὰ Νοσοκομεία καὶ ἔφεραν τὸ χαιρτισμὸ τῶν Χριστιανῶν νέων σὺς στρατιώτας μας μὲ τὸ «Χριστὸς Ἀνάστη».

— Παίδοπόλεις τῆς περιοχῆς Ἀθηνῶν δέχτηκαν μὲ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ Πάσχα ἐπισκεφθὲν φοιτητῶν μὲ μαθητὰς τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου καὶ μέλη τῶν Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὀμιλῶν καὶ φοιτητῶν μὲ μαθητῶν.

Ἡ χαρὰ τῶν παιδιῶν μὲ τὸ εὐχάριστο πρόγραμμα, μὲ τὰ τραγῳδία, τὰ οἰκέτις καὶ τὰ μικρὰ βιβλία ποῦ τοὺς δόθηκαν ἦταν φανερὴ καὶ ζωηρὴ.

— Μέλη τῆς Χ.Φ.Ε. ἐπισκέφθησαν πρὶν λίγας μέρας τὰ Ἀνώτερα Κατηχητικὰ Σχολεῖα Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς. Ἡ διαπίστωσις, ὅτι σήμερὰ τὰ νησιὰ ἔχῃ μόνον δουλεύον, ἀλλὰ καὶ πρέπει νὰ δουλέψουν γιὰ τὸ χτίσιμο τοῦ πύργου τῆς Χριστιανικῆς Ἑλλάδος ἦταν τὸ περιεχόμενον τοῦ χαιρτισμοῦ.

Σὰν συνέχεια αὐτῆς τῆς ἐπισκέψεως ἔγινε καὶ δεξιῶσις τῶν τελειοφῶτων μαθητῶν καὶ ἀντιστοίχως τῶν μαθητῶν τῶν Ἀνωτέρων Κατηχητικῶν Σχολείων ἐπὶ ἐντυκτῆρια τῆς Χ.Φ.Ε.

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ JACQUES MARITAIN • ΕΛΕΥΘΕΡΩΣΤΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΙΔΟΜΑΖΩΜΑ • ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ • ΑΦΑΝΕΙΣ ΗΡΩΕΣ • ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ ΑΓΑΠΗΣ • ΤΟ ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ • ΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ • Η ΥΛΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ • ΠΡΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΣ

«Έλαβα προσφάτως γνώσιν τῆς δηλώσεως τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, πού ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Περιοδικὸν «Ἀκτίνες». Αἱ ἀρχαὶ πού διατυποῦνται εἰς τὸ ἔγγραφον αὐτὸ εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μου θεμελιώδεις διὰ τὸ μέλλον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ εὐχομαι μὲ ὅλη μου τὴν καρδίαν ἢ δηλώσῃς νὰ εὐση εὐρεθῆν ἀπὸ τὴν δημοσίαν γνώμην».

Ἐκείνος πού τὴν γράφει αὐτὰ (βλ. τὴν παρακλήρωσιν φωτοτυπίας) δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Jacques Maritain. Τὸ ἀνίστημα εἰς τὸν σύγχρονον πνευματικὸν κόσμον εἶναι ὁ Jacques Maritain δὲν χρειάζεται ν' ἀναπτυχθῇ ἀπὸ τὴν στήλην αὐτὴν. Οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτίνων» ἔχουν λάβει: πολλάκις εὐκαιρίαν νὰ ἐκτιμῆσιν τὴν πολῦτιμον συμβολὴν τοῦ μεγάλου Γάλλου διανοουμένου εἰς τὸν πολιτισμὸν μας. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀθηναϊκὸς τόπος, καθημερινὸς καὶ περιοδικός, παρουσιάζει κίθις τόσον τὴν μορφήν, πού κατέχει μίαν θέσιν ὅπως δι' ὅλον χωριστὴν εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὸν φιλοσοφικὸν στοχασμὸν. Ἐχομεν, βεβαίως ἕνα ὁλοκληρωμένον πλέον κύκλον θερμῶν ἐκδηλώσεων ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, αὐτὸ τοῦτο ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, σχετικὸν μὲ τὴν δῆλωσιν τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ἐπαύσαμεν νὰ συγκινοῦμεθα καθὲς πού βλέπομεν νὰ ἐπεκτείνεται ἢ συμμετοχὴ αὐτῆ τῶν ξένων διανοουμένων εἰς τὴν δῆλωσιν πού προήλθε ἐκ μέρους τῆς χριστιανικῆς Ἑλλάδος.

Ὅπως ἰδιαιτέρως, τὸ μήνυμα τοῦ Jacques

Maritain ἀποτελεῖ μίαν ἐθάρρυνσιν καὶ ἕνα θαύτην καὶ μίαν πηγὴν χαρᾶς καὶ διὰ τὴν χριστιανικὴν ὁμοφωνίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀναγνώρισιν ἢ ὅποια γίνεται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὴ τὴν Ἑλλάδα περὶ τῆς ὁποίας τόσον ἀποκαρδιωτικὴν εἰκόνα εἴχαμε κατορθώσῃ νὰ δώσωμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνας!

Ἄλλ' εἶναι ἀκόμη ἕνα ἐπὶ πλέον μάθημα δι' ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι, ἀπερροφημένοι ἀπὸ τὰ μικρὰ καὶ ἀπὸ τὰς μικρολογίας καὶ ἀπὸ τὰς ψυχικὰς μικρότητας, δὲν θέλομεν νὰ προσέξωμεν κατὰ τὸ ὅποιον ὅλος ὁ κόσμος πλέον ὅπου τὸ συναντᾷ τὸ χαιρετίζει μὲ ἀγάπην καὶ μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ μὲ ἐκδηλώσεις πού τιμῶν τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἐπανορθώσωμεν ζῆμίας, πού ὀλίγον ἔλειψεν νὰ μᾶς στοιχίσωμεν τὴν ζωὴν τοῦ Ἔθνους!

Je viens de recevoir connaissance de la Déclaration de l'Union Chrétienne des Intellectuels publiée dans la revue AKTINES. Les principes énoncés dans ce document sont à mon avis fondamentaux pour l'avenir de la culture et je souhaite de tout coeur que la Déclaration trouve un large écho dans l'opinion publique.

Jacques Maritain

λόκληρα τῆσχη μᾶλλον, τῶν «Ἀκτίνων» νὰ ἀφιερωθῶν εἰς τὸ μεγάλο θέμα τοῦ παίδωματος. Ἀπὸ ὅλα τὰ θεινὰ ἀπὸ τὰ ὅποια υποφέρωμεν, δεκάδες χρόνια τώρα, ἐκείνο πού κάνει τὴν ἑλληνικὴν, ἢ μᾶλλον γενικῶς τὴν ἀνθρώπινην καρδίαν νὰ πονῇ περισσότερο, εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ φοβερὸν, τὸ ἀποτρόπαιον ἐγκλημα πού λέγεται παίδωμα. Δὲν θὰ τὸ ἐπίστευσε κανεὶς ὅτι, εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα θὰ εἶχμε τὴν γενεταρχία εἰς μίαν πολὺ χειρότεραν μορφήν. Καὶ δὲν θὰ τὸ ἐπίστευσε κανεὶς ὅτι ἕνα τέτοιο ἐγκλημα θὰ συνεχίσει τόσον ὀλίγον καὶ τὴν διεθνή κοινὴν γνώμην, ἀλλὰ —

Θὰ ἔπρεπε, ὅχι ὀλίγα: λέξεις ἀλλὰ ὁλόκληρον τεύχος, ὁ-

ας τό ποῦμα κατ' εὐθείαν — καί ἡμᾶς τοὺς ἰδιούς.

Βεβαίως, ἔχουν καταβληθῆ ἀξίεπαίνοι προσημαίνονται πρὸς διαφώτισιν τῆς κοινῆς γνώμης καί εἰς τὴν Ἑλλάδα καί εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἄλλὰ ἔκείνο ποῦ ἐχρησίζετο ἤτο ἕνας πανελληνίως, ἢ μάλλον ἕνας πανανθρώπιнос, συναγεμῶς, ὄχι μόνον διὰ τὰ ἐκδηλωθῆ ἢ ἀγανάκτησις ἀλλὰ καί διὰ τὰ ἐπέλθῃ ἀπανορθωσις. Ἐπρεπε, λοιπόν, νὰ μᾶς ἀπασχολοῦν τωρα θέματα ἀπὸ ἑκείνα τὰ ἀνάξια λόγου μικροζητήματα, ποῦ μᾶς ἀπασχολοῦν, ὅταν εἴκοι πάντες τόσας χιλιάδας παιδιῶν μας εἶναι ἀρπαγμένα ἀπὸ τίς μητέρας τους καί ἀπὸ τὴν μάνα πατριδα καί ἔχουν μεταφερθῆ στὴν ξηνησιὰ διὰ τὰ γίνουιν ὄργανα ἀφύχα τοῦ ὀλέθρου καί τοῦ ἀφανισμοῦ... ὅσα ἐπιζήσῃσι ἐνοεῖται; Εἶναι νὰ τρώμε ἡσυχοί τὸ φραγητό μας, νὰ κοιμάμαστε ἡσυχοί στὸ κρεββάτι μας, ὅταν βλέπομεν, ὅτι ἀκριθῶς εἰς τὰς ἡμέρας μας, ἀκριθῶς τὴν στιγμὴν ποῦ γράφεται αὐτὸ τὸ σημεῖωμα καί τὴν στιγμὴν ποῦ θὰ τὸ διαδόσῃ ὁ ἀναγνώστης, μυριάδας ἑλληνοπόικα εἶναι αἰχμάλωτα εἰς ζοιγκλας; Ὅτι τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀνασταναζοῦν καί ζητοῦν τὴν μητέρα τους θρηνοῦν καί φωνάζουιν τὰ σπῖτια τους καί ἀντιγὰ τῆς μάνας τὴν ἀγκάλῃ συναντοῦν τὴν φοβερὴ μορφή ἑκείνου ποῦ πρόκειται νὰ τὰ βιομηχανοποιήσῃ εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ ὀλέθρου;

Μὲ τὴν πρωτοδοῦσιν τοῦ Σώματος Ἑλλήνων Προσκόπων καί τὴν συνεργασίαν καί ἄλλων Ὀργανώσεων γίνεται αὐτῆς τὰς ἡμέρας, ὡς συνέχεια ἐργασίας ποῦ ἔγινε στὸ παρελθόν, μιά ἐξόρμησις διὰ τὰ πάρωμα πίσω τὰ παιδιὰ μας καί διὰ τὰ νοιώσῃμα τὴν ψυχικὴν μας ἐνότητητα μὲ τὰς οἰκογενεῖας ποῦ θρηνοῦν τὸν χωρισμόν τους. Κάθε ἐλληνικὴ ψυχὴ πρέπει νὰ στραφῆ πρὸς τὰς μυριάδας τὰ ἀδέσφια μας, τὰ παιδιὰ μας καί τὰς οἰκογενεῖας των.

Καί κάθε ἀναγνώστης τῶν «Ἀκτίνων» θὰ ἔπρεπε νὰ πάρῃ καί νὰ διαδόσῃ, ἢ μάλλον νὰ μελετήσῃ μὲ κάθε προσοχὴν, τὸ εἰδικόν τεῦχος ποῦ ἐξεδόθη καί κυκλοφορεῖ μὲ τὸν τίτλον «Ἐλευθερωστε τὰ παιδιὰ μας ἀπὸ τὸ παιδομαζωμα» ἕνα τεῦχος ποῦ πρέπει νὰ εἶναι εἰς κάθε ἑλληνικόν σπῖτι. Εὐχαρίστως ἀναγγέλλομεν ὅτι τὸ τεῦχος αὐτὸ μεταφράζεται καί εἰς τὰ ἀγγλικὰ καί κυκλοφορεῖ καί εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διὰ νὰ μᾶς τὸ τέλος πάντων καί οἱ ξῆνοι, καί ἰδίως οἱ ὑπερσυνθιθητοὶ κύκλοι τῶν δῆθεν ἀνθρωπιστῶν, ζωοφίλων καί ἄλλων προμοίων, νὰ συγκινηθοῦν κάπως καί δι' ἑκείνο ποῦ κάνει καί τίς πέτρας νὰ ραγίζουιν ἀπὸ τὸν πόνον!

Καί μὲ τὴν ευκαιρίαν αὐτὴν ποῦ γίνονται λόγος περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ φυλλαδίου, θὰ ἤθελα νὰ ὑπενθυμίσω καί ὅτι, τὰ δύο ἄρθρα τοῦ Π. Μαλίτη: «Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἑθνοῦς» καί «Γιὰ μιά καινοσύνη» ἔχουν ἐκδοθῆ εἰς ἕνα μικρὸν τεῦχος, ποῦ θὰ ἔπρεπε πράγματι νὰ ἀποκτηθῆ

ἀπὸ ὅλους διὰ νὰ ἀποτελῆ ἕνα κύκλον σκέψεων ποῦ θὰ χρησιμεύουιν ὡς βοήθημα διὰ τὴν πνευματικὴν συμμετοχὴν ὅλων μας εἰς τὸν ἱερὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα.

Εἰς τὸν ἴδιον αἵρμόν σκέψεων, δηλαδὴ σχετικῶς μὲ τὴν ἀνάγκην νὰ βάλωμεν τέλος πάντων κάποιαν ἱεραρχίαν εἰς τὴν προσοχὴν μας καί νὰ ἀρχώμεν νὰ συγκινοῦμεθα περισσότερο ἀπὸ τὰ θέματα ποῦ πρέπει πρῆγματι νὰ μᾶς συγκινοῦν, ἀντὶ νὰ κατατριβώμεθα εἰς διαφόρους ἄλλας μικρολογίας, θα ἤθελαμεν νὰ τονίσωμεν τοῦτο: ἄν προσερχομεν ὅσον πρέπει τοὺς μεγαλύτερους ἡρωϊσμοὺς τῶν «μικρῶν» καί ἀφανῶν ἀνθρώπων, ἡρωϊσμοὺς ποῦ ἐκδηλοῦνται μὲ κατορθώματα, ποῦ ἀνεβαίνουιν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ χεῖρον μιά ἑκείνου τοῦ φύλακος τῆς Διωρυγος τῆς Κορίνθου, ὁ ὁποῖος τὴν τροισθῆν ποῦ τὸ ἐδόθη, ἀμοιβὴν εἴκοι ἐκατομμυρίων δραχμῶν, διὰ πρῆξιν ὑπερβαίνουσαν τὴν ἀπλὴν ἐκτέλεσιν καθήκοντος, ἀμοιβὴν ποῦ θὰ ἀπατελεῖ ἕνα ὄλων νέον περιουσιακὸν ἐκίνημα δι' αὐτόν, τὴν διέθεσιν ὑπὲρ σκοποῦν φιλανθρωπικῶν. Ἡ χειρονομία λοιπὸν αὐτὴ θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὰς διαφόρους δηλώσεις καί ἀντιδηλώσεις ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν βγαίνει τίποτε!

Τὸ ἴδιον πρέπει νὰ λεχθῆ καί διὰ τὰς φωτογραφίας τῶν στρατιωτῶν ποῦ σκοτώνονται εἰς τὴν μάχην. Θὰ ἔπρεπε νὰ δημοσιεῦνται εἰς ὅλας τὰς ἐφημερίδας καί ὄχι μόνον εἰς μερικὰς ἐξ αὐτῶν, καί νὰ καταλαμβάνουιν περισσότερο θέσιν Ἐπὶ τέλους, ἔχομεν καιρὸν νὰ παρακολουθήσωμεν ἀργότερα καί τὰς διαφόρους μικρότητας, ποῦ ἀκόμη γεμίζουιν τὴν δημοσίαν μας ζωὴν. Ἄς ἀρχίζωμεν τὸ διάδομα τῆς ἐφημερίδος μας μὲ μερικὰς ματιὰς εἰς τὰς μορφὰς ἑκείνων, ποῦ μεταβίβουιν γιὰ μᾶς καί μὲ τὴν παρακολούθησιν μερικῶν τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰς ἀπειροῦς πρῆξις ἡρωϊσμοῦ, αὐταπαρνήσεως καί ὑψίστης εὐγενείας, καί ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ, πρῆξις ποῦ γράφουιν καθὲς ἡμέραν τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ μας καί αἰ ὁποῖαι πρέπει νὰ γίνουιν καί διδάγμα καί ὑπόδειγμα καί κραυγὴ πρὸς συνεισῆσιν τῶν ξένων. Εἶναι μιά ἀνάγκη αὐτὸ, ἐθνικὴ ἀνάγκη καί ἀνάγκη τοῦ πολιτισμοῦ. Καί πρέπει καί νὰ γίνῃ.

Θὰ ἐπιστήσω ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνοστῶν μας ἐπὶ τοῦ ἄρθρου «ἐπιστράτευσις ἀγάπης» τοῦ συεργάτου μας κ. Γεωργίου Κωτσώνη, καί θὰ ὑπογράμμω κατὰ εἰδικώτερον, ἕνα σημεῖον ἀπὸ τὰ πολλά: Αὐτὴ ἡ δόξῃς τῶν ἐπιδομάτων εἰς τὰς οἰκογενεῖας τῶν ἐπέδρων, πρέπει τέλος πάντων νὰ μῆν εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος καί νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν γραφειοκρατίαν. Ἀκούομεν ὅτι διὰ λό-

γους μεταβολής του γραφειοκρατικού συστήματος σταματήσαν ή χορηγήσει το επίδοματος. Δεν αποκλείεται ή μεταβολή να είναι προς το καλύτερον σύστημα. 'Αλλ' ο τρόπος με τον οποίον έγινε, δεν ήτο επιτυχημένος. Πρέπει ή χορηγήσει των εφευρηκτών επιδομάτων να πάρη κάτι από το πνεύμα του αγωνιζομένου Έθνους. 'Όσοι από τους άναγνώστας των «Ακτίων» ήμποροῦν να συμβάλουν εις την κατεύθυνσιν αυτήν, πρέπει χωρίς άλλο να τό κάμουν. Είναι μία ήφιστη ἔθνικη ὑπηρεσία και μία ἀρίστη πράξις γνησίας χριστιανικῆς ἀγάπης και πολιτισμοῦ.

Ἐχω ἐμπρός μου τὴν ἐπιτηρίδα, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκε το Παγκόριον Γυμνάσιον διὰ τὸ ἔτος 1947 ἕως 1948. Γεμίτας ἔθνικόν παλμόν και ζῶναι αἱ σελίδες τῆς και κατάφορτοι ἀπὸ ἀπολογισμὸν δράσεως, ἔθνικῆς δράσεως, πού μᾶς χαροποιεῖ και — ἀς τὸ πῶμα και ἔτσι — μᾶς κάνει νὰ ζηλωθῶμεν. Εὐχαριστοῦμεν θερμότερα, Ἕλληνας και ὡς Χριστιανοὶ ὅλους τοὺς ἐργάτας τοῦ πνεύματος πού ἐργάζονται εις τὸ φυτῶριον τοῦ ἑλληνικοῦ και χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Συγγαίρομεν με ὅλην μας τὴν καρδίαν τὴν διέθουσιν, τοὺς διδάσκοντας ἄλλὰ και τοὺς μαθητάς και τὰς μαθητριάς. Καὶ εὐχόμεθα ὁλονέν και περισσότερον νὰ προσδεύσῃ τὸ Ἴρμα αὐτὸ και σύντομα νὰ γνῆ, ὅχι μόνον κατὰ τὴν οὐσίαν και κατὰ τὸ πνεῦμα ἄλλὰ και κατὰ τύπους, ἕνα Ἴρμα ἀνήκον εις τὴν Ἑλλάδα και ἐργαζόμενον διὰ τὴν γενεὴν ἢ ὁποία θὰ διέπῃ αὐριον τὰς τάχας τῆς Πατρίδος μας.

Μᾶς ἔχει σταλῆ μία πολὺ ὠραία ἀνταπόκρισις σχετικὴ με τὴν μάχην τῆς Φλωρίνης. Αὐπομέθα πάρα πολὺ διότι δὲν ήμπορεῖ νὰ δημοσιευῆ ἔδῳ. Συλλέγονται ὅμως τοιαῦτα γράμματα πού μᾶς στέλλονται ἀπὸ μαχῆ τὰς τοῦ Μετῆπου καὶ ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἐκδοθοῦν εις ἰδιαίτερον τεύχος. Ἐκαὶ θὰ διαδοθοῦν με περισσότεραν ἀνεσιν και θὰ εἶναι και προχειρότερα διὰ τοὺς μεταγενεστέρους πού θὰ πρέπει νὰ τὰ διαβάζουν συνεχῶς.

Και τώρα ὀλίγα διὰ τὴν ὕλην τοῦ τεύχους. Ἐμίλησα ἤδη ἀνωτέρω διὰ τὸ ἄρθρον «Ἐπιστράτευσις ἀγάπης». Σχετικὸν με αὐτὸ εἶναι και τὸ ἄρθρον τοῦ Κ Παντελικοῦ, «Γράμματα ἀπὸ τὸ Μέτῆπον». Τὰ δύο ἄρθρα μαζί με τὸ ἄρθρον τοῦ Δ. Πευκίωτης «Θεσσαλονίκη», ἀποτελοῦν μίαν τριλογίαν

ἀπὸ τὴν σύγχρονον ζῶν τοῦ ἔθνους μας. Ἐμποροῦν νὰ διαδοθοῦν με κάθε ἀνεσιν και πιστεύω ὅτι ὅλοι οἱ ἀναγνῶται θὰ τὰ διαβάσουν ἀμέσως και διὰ τὰς ἰδέας πού περιέχονται ἄλλὰ και διὰ τὰ στοιχεῖα πού προσφέρονται.

Ἀπὸ ἀπόψεις ἐπιστημονικῆς ὕλης θὰ ἤθελα νὰ ἐπιστήσω ἰδιαίτερος τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ ἄρθρου τοῦ Strömberg «Πραγματικὸς και φανταστικὸς κόσμος». Εἶναι εις τὴν σειράν «Οἱ Ἑρευνηταὶ» πού δημοσιεύεται τώρα ἐν συνεχείᾳ εις τὸ περιοδικόν μας. Εἰς τοῦτο τὸ ἄρθρον ἡ ἔρευνα εἰσέρχεται εις θέματα πού ἀνήκουν εις τὸν πυρῆνα πλέον τοῦ ὅλου προβλήματος τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως. Ἡ ἐκθεσις γίνεται με μορφήν διαλόγου και με τὴν προσπάθειαν νὰ διεκκοινοῦθῃ ὁ ἀναγνώστης. Πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι παρ' ὅλον τοῦτο θέλει κάποιαν ἐργασίαν ἢ παρακολούθησις τοῦ ἄρθρου. Ἄλλὰ περὶ τὸ τέλος αὐτοῦ ὁ ἀναγνώστης καταλαβαίνει ὅτι ἤξιζε τὸν κόπον ἢ μελέτην του!

Εἰς ἐντελῶς ἄλλον τοῖμα ἄλλὰ εις τὸν αὐτὸν πνευματικὸν κόσμον ἀνήκει τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Θεοδώρου Εὐδίου: «Κανὼνας δεσποτικῶν ἑορτῶν Κοσμά τοῦ Μαυροῦ». Εἶναι καταστάλαγμα πολλῆς μελέτης πού έγινε με ἀγάπην πρὸς τὸ θέμα και με ἐπιστήμην και με αἰσιθητήριον καλλιτεχνικόν. Διὰ τοὺς πολλοὺς, ἴσως αἱ διάφοροι λεπτομέρειαι νὰ ἔρχονται εις τὴν δευτέραν θέσιν τοῦ ἀνταξέροντος. Καὶ ὅμως αἱ λεπτομέρειαι ἀνάγονται εις ἕνα σύνολον πού εἶναι εις τὸ κέντρον τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ μας! Ἀπὸ τὴν λογοτεχνικὴν ὕλην θὰ παρουσιάσω πάλιν τὴν «Ἀποστασίαν», συνέχισαν τοῦ μυθιστορηματος τοῦ κ. Μελετή Νικολαΐδη, τὸ «Θεστρο τῆς ζωῆς» — ἀπάντησις και εις ἀναγνώστας μας πού τὸ εἶχαν ἀναζητήσει — και τὴν ποιητικὴν συνεργασίαν, ἢ ὁποία ὁμιλεῖ μόνη τῆς, ὥστε δὲν χρειάζεται νὰ τὴν παρουσιάσω ἐγὼ ἰδιαίτερος.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ, ἐντελῶς εις τὸ τέλος, σὲν δευτέρωγραφον, νὰ εἰπῶ κάτι πρὸς ἐκείνους πού μᾶς γράφουν ἄρθρα διὰ νὰ δημοσιευθοῦν εις τὰς «Ακτίνας».

Παρακαλοῦμεν θερμῶς, νὰ μᾶς ἀνακοινοῦται προηγουμένως τὸ θέμα και περίπου αἱ κεντρικαὶ γραμμαὶ τῆς ἀναπτύξεως πού θὰ γίνῃ διὰ νὰ πληροφρηθῶμεν τὸν μέλλοντα νὰ κάμῃ τὴν ἐργασίαν αὐτήν, ἂν κατ' ἀρχὴν μία τοιαύτη μελέτη θὰ ἔχῃ τὴν θέσιν τῆς εις τὸ περιοδικόν μας. Ἀποφεύγονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κόποι μάταιοι και δὲν εὐρισκόμεθα εις τὴν πολὺ λυπηρὰν θέσιν νὰ ἀπογοητεύσωμεν πρόσωπα τὰ ὁποία εἰργασθησαν με ἀρίστην προαίρεσιν, ἄλλὰ χωρὶς προηγουμένην ἐφοικέσθωμεν με τὸν τρόπον με τὸν ὁποῖον συντίθεται ἕνα τεύχος τῶν «Ακτίων».

Ο Κόσμος των Γραμμάτων

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

Δέν ἐπεριμέναμε βέβαια τὴν ἐπίτευσι τοῦ θανάτου τοῦ Γ. Βερίτη γιὰ τὸν φέρουμε στὴ μνήμη μας. Βαθύτατα καὶ ἀνεξάλειπτα τὸν κρατοῦμε πάντα στὴ σκέψῃ μας καὶ στὴν ψυχῇ μας. Ἡ σύγκλητικὴ καὶ φωτεινὴ φυσιογνωμία του βρισκται μόνιμα καὶ σταθερὰ μέσα στὴν καρδιά μας, ὄχι μόνο σὰν μιὰ δροσερὴ πηγὴ ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ σὰν μιὰ αὐστηρὴ παρόρμησι γιὰ μιὰν ἀνώτερη ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ. Γιατὶ ὁ Βερίτης, μὲ τὴν ἀγνὴ καὶ ἁραιὰ ψυχὴ του καὶ μὲ τὸ ἐξαιρετὸ δημιουργικὸ του ἔργο, δὲν ἠπῆρξε ἀπλῶς ἕνας γνήσιος πνευματικὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὠφέθηκα καὶ σπερσῆθηκα σ' ἕνα λαμπρὸ καὶ ἐπιδητικὸ πρότυπο, ποῦ δείχνει—ἐπί τῶσσι: μᾶλλον—καὶ φωτίζει τὸν δρόμο τῆς ἀληθινῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ καθήκοντος σὲ κάθε ἄνθρωπο, ποῦ θέλει νὰ λέγεται πνευματικὸς, τὸν δρόμο τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Στὰ στενὰ πλαίσια τῶν συντόμων αὐτῶν σημειωμάτων δέν εἶναι βέβαια δυνατὸν νὰ γινῇ ὁ πρέπων λόγος γιὰ τὴν πνευματικὴν προσωπικότητα καὶ τὸ πολὺμορφον ἔργο του. Δέν ἔχουμε παρὰ νὰ ξαναδιαβάσουμε τὴ φωτεινὴ καὶ χαρακτηριστικώτατη εἰκόνα ποῦ μᾶς ἔδωκε ὁ Σ. Καλησπέρης (*), γιὰ νὰ πάρουμε γι' αὐτὰ μιὰν πληρῆ καὶ σαφῆ ἰδέα. Ἄς ξαναδιαβάσουμε ἐπίσης—καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι ἀσφαλῶς τὸ ἠραιότερον καὶ γονιμώτερον μνημόσυνο, ποῦ θὰ μπορούσαμε ν' ἀφιερῶσουμε στὴν προσοχὴν τοῦ μνήμη—αὐτὸ τὸ ἴδιον ἔργο του. Μέσα ἀπ' αὐτὸ θὰ ἰδοῦμε ν' ἀναπηδᾷ καὶ νὰ στήνεται μπροστὰ μας, ζωντανὴ καὶ αὐτοῦσια, ἡ σεμνὴ μορφή του, ἡ ἀδολφὴ ψυχὴ του, ἡ φλογερὴ καὶ καλλιτεργημένη του σκέψῃ.

Δέν ἔχουν λοιπὸν αὐτὴ τὴ φιλοδοξία οἱ λίγες αὐτὲς γραμμῆς. Ζητοῦν μόνο τὴν ἄδεια νὰ φέρουν ἐδῶ, σ' αὐτὴ τὴ στίλβη, σὺν προσφορᾷ ἀγάπης καὶ τιμῆς, τὴν βαθύτατην συγκίνησιν καὶ τὸν ἀπερίοριστον θαυμασμὸν ἐνὸς ἀνθρώπου, ποῦ, ἔχοντας πρὶν ἀπὸ χρόνια τὴν εὐτυχία νὰ συνεργασθῇ σ' ἕναν ἄλλο τομέα μὲ τὸν Βερίτη, μπόρῃ νὰ τὸν γνωρίσῃ ἀπὸ κοντὰ καὶ νὰ συνδεθῇ μαζὶ τὸν ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ. Σήμερα θέλησε ὁ Θεός, ὁ ἴδιος αὐτὸς ἄνθρωπος νὰ ξανασυναντηθῇ, σ' αὐτὲς ἐδῶ εἰς στήλας, ὄχι πιά μὲ τὸν ἴδιον, ἀλλὰ μὲ τὸ πνεῦμα του καὶ τὴν ψυχὴν του,

καὶ νὰ λάβῃ τὴν ἐντολὴν ν' ἀκολουθῆται τὴν ἰσχύου. Μεγάλῃ καὶ ὀφηλῇ τιμῇ, βαρύτατη εὐθύνη. Ὅμως ὁ Βερίτης εἶχε βαθεῖαι τόσο γὰρ καὶ σταθερὰ τὸν δόσκολο καὶ ὀφηλὸ αὐτὸ δρόμο, ὥστε τ' ἀποτυπώματα τῶν πατημάτων του, χαραγμένα βαθειὰ καὶ ἀνεξάλειπτα, ν' ἀποτελοῦν γιὰ τὸν ἄνθρωπο αὐτὸ τὰ πῶ ἀλάθηστα σημάδια πορείας. Αὐτὰ τὰ σημάδια, μὲ ἐμπνευστὴ καὶ ὀδηγητὴ τὴν ἱερὴν ψυχὴν ἐκείνου, θὰ προσπαθῆσιν ν' ἀκολουθῆσιν μὲ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν. Καὶ ὁ Θεὸς νὰ τὸν βοηθῆσιν.

ΜΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΝΙΚΗ

Σεμνὴ καὶ ἐπιδητικὴ, ἀνταξία πρὸς τὸν ἐπιδικόμενον ἀνώτερον πνευματικὸν καὶ ἔθνικον σκοπὸν, ἦταν, χωρὶς ἀμαρτελλία, ἡ πρώτη δημοσία ἐμφάνισις τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός» στὸν «Παρνασσόν». Παρὰ τὸν ἀνακόσφωτο περιορισμὸν τῆς εἰσόδου διὰ προσωπικῶν προσκλήσεων, ἡ μεγάλῃ αἰθουσα εἶχε γεμίσει ἀπὸ κόσμον. Ἀλλὰ δέν ἦταν ὁ ἀριθμὸς ποῦ εἶχε σημασία. Σημασίαν εἶχε ἡ ποιότης τῆς συγκέντρωσως, ἡ πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ ὁρῆ τῆς, ἡ τόσο φανερὴ μέσα στὶς διάφορες ἐκδηλώσεις τῆς, βαθύτατη προακμωσὴ καὶ ἀναρμόνισις τῆς πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴς ἐπιδιώξεις τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός».

Ἡ θρησκευτικὴ προσοχὴ, ἡ κατανυκτικὴ προσήλωσις, ἡ σοβαρὴ ἔκφρασις κατανύξεως, ποῦ ἔδειξε ὅλο ἐκεῖνο τὸ ἀκροατήριον, παρακολουθώντας τὴν φωτεινὴν καὶ ἐμπνευσμένην ὁμιλίαν τοῦ σεβαστοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός» κ. Μ. Γεροῦλάνου, ποῦ μὲ τόση σαφήνεια καὶ μὲ δύναμιν λόγου διατύπωσε καὶ ἀνέπτυξε τὸ πνευματικὸν νόημα τοῦ ἔθνικου ἀγῶνος, ἀποτελοῦσαν ἀληθινὰ μιὰν ἄμωσιν καὶ βαθύτατην ἐπικοινωνίαν ἀνάμεσα στὸ «Ἑλληνικὸν Φῶς» καὶ στὴν πυκνὴν ἐκείνην ἐκπροσώπησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ ὅταν στὸ τέλος, παρὰ τὰ καθιερωμένα σὲ παρόμοιαις συγκέντρωσις, ἐξέσπασαν θερμὰ, ζωνηρὰ καὶ συνεχῆ τὰ χειροκροτήματα, ἔστωθε κανεῖς οἱ τὰ χειροκροτήματα ἐκεῖνα δέν ἦταν μιὰ συμβατικὴ ἐκδήλωσις, ἀλλὰ ἕνα πηγαῖον καὶ αὐθόρμητον ἀνάστρομα ἀποδοχῆς καὶ ἐπιδοκιμασίας ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν, ποῦ τόσο ἄξια καὶ μὲ τόση πληρότητα τὴν ἐκπροσωποῦσε καὶ τὴν ἐξέφραζε ἡ συγκέντρωσις ἐκείνην.

Μπορεῖ ἀδιστακτὰ νὰ πῆ κανεῖς ὅτι τὸ «Ἑλληνικὸν Φῶς» δέν εἶχε κάμει ἀπλῶς μιὰν πρώτην ἐμφάνισιν. Εἶχε κερδίσει τὴν πρώτην του νίκην.

(*) «Ἀκτινές», τεύχος Ἰουνίου 1948.

ΟΙ ΠΑΡΑΠΟΝΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

Ἐξκολληθῶν πάντα νὰ εἶναι πρόθυμοι καὶ πολλοὶ οἱ ἐπισκέπτες τῶν καλλιτεχνικῶν ἐκθέσεων, ἀλλὰ ἐξκολληθῶν, συγχρόνως ἀπρόθυμοι καὶ ἐλάχιστα οἱ ἀγορασταί. Καὶ οἱ καλλιτέχνες καὶ παραπονούνται καὶ ἀποροῦν.

Νομίζουμε ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀποροῦν. Ἰσχυρὰ ἀπὸ τὶς φοβερὰς ἐκείνας «μαγικὰς εἰκόνας», ποὺ ἀρκετοὶ ἀπ' αὐτοὺς παρουσιάζουν στὶς ἐκθέσεις, μὲ τὶς ἀπαίσιες διαστραμμένες μορφές, ποὺ δὲν ξέρεις ἂν εἶναι ἄνθρωποι, ζῶα ἢ φυτὰ, καὶ μὲ τὰ ἀθροισμὰ τέρατα, ποὺ ἔχουν ἕνα μᾶτι στό πόδι ἢ ποὺ δὲν ἔχουν κακόλου καφάλι (πρᾶγμα περιττόν, φαίνεται, προκειμένου γιὰ τέτοια τέχνη), ἐκείνο, γιὰ τὸ ὅποιον ἀπορεῖ κανεὶς, δὲν εἶναι ποῦ ἐλειψάν οἱ ἀγορασταί, ἀλλὰ ποὺ δὲν ἐλειψάν καὶ οἱ ἐπισκέπτες.

Ἄλλὰ τὸ ζήτημα, κατὰ τὴ γνώμη μας, εἶναι πιὸ πλατὺ ἀκόμα. Καὶ οἱ παραπονόμενοι καλλιτέχνες πρέπει νὰ τὸ προσέξουν. Μήπως ἡ ἀπροθυμία τῶν ἀγοραστῶν δὲν οφείλεται μόνο στὰ ἐξωφρενικὰ κατασκευάσματα τῶν δῆθεν «μοντέρνων», ἀλλὰ ἔχει καὶ βαθύτερη ἀρμονία καὶ σοβαρώτερη σημασία; Μήπως, γενικώτερα, ἡ ὄλη καλλιτεχνικὴ παραγωγή δὲν ἀντιπροκρίνεται στὶς ψυχικὰς ἀνυγίας τοῦ Κινοῦ μας; Μήπως ὁ Λαὸς μας — αὐτὸς ὁ θαυμάσιος Λαὸς, ποὺ, χρόνια τώρα, ἀγωνίζεται ἕναν ὑπέροχον ἀγῶνα γιὰ τὰ πιὸ ὑψηλὰ πνευματικὰ ἰδανικά — ζητᾷ καὶ ἀπὸ τὴν Τέχνην κατὰ ἀνώτερο ἢ ὁ μὴν ἀρμονικὴ σύνθεση χρωμάτων, κατὰ ὑψηλότερο ἀπὸ μιά διακοσμητικὴ ἐμφάνιση τοπίων καὶ μορφῶν, κατὰ πνευματικώτερο;

Ἄς προσέξουν τὸ σιωπηλὸ αὐτὸ μήνυμα τοῦ Λαοῦ οἱ καλλιτέχνες μας. Τοῦς ὀπνευθυμίζει πῶς, πάνω ἀπὸ τὸ καινίδι τῶν χρημάτων, εἶναι ὁ οὐσιαστικώτερος σκοπὸς τῆς Τέχνης, ἡ πνευματικὴ ἐξύψωση τοῦ Ἀνθρώπου, ἡ ψυχικὴ καὶ ἠθικὴ καλλιέργειά του, τὸ ὄρατο σὴν ὑπηρεσία τοῦ Ἀγαθῆς. Καὶ τοὺς καλεῖ — ὄσους ἑδεια ἐξέχασαν καὶ ἔφευγαν ἀπὸ τὸν προορισμὸν αὐτὸν — νὰ ξαναγυρῶσιν σ' αὐτόν. Τότε καὶ τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα δὲν θὰ ξαναγάρουν μόνο ἀγοραστικὴν ἀξία, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἀπλούστερο, μὰ καὶ ἀσυγκρίτως πολυτιμώτερο: ἀξία.

ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐχάριστη ἡ πληροφορία ὅτι, σ' ἕνα ὑπόγειο καλιθὸ σπιτιοῦ τῆς Ζακύνθου, βρέθηκαν σημαντικὰ χειρόγραφα ἐπιστολῶν καὶ στίχων τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ. Καὶ εἶναι ἐξίσου εὐχάριστη ἡ ἄλλη πληροφορία. Ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἔξέφρασε ἀμέσως τὴν ἐπιθυμία ν' ἀγορασθῶν τὰ χειρόγραφα ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Ἴδρυμα, γιὰ νὰ γίνων ἔτσι κτῆμα τοῦ Ἔθνους.

Κάθε τι ποὺ σχετίζεται μὲ τὸ ἔργο τοῦ ἐθνικοῦ μας Ποιητοῦ εἶναι ἀσφαλῶς πολῦτιμο πνευματικὸ στοιχεῖο, ποῦ, ἐνῶ ἀπὸ τὴ μιά συντελεῖ στὴν ὁσο τὸ δυνατόν καλύτερη καὶ πλατύτερη μελέτη καὶ συμπλήρωση τοῦ ἔργου του, πλουτίζει ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν πνευματικὴ κληρονομία

τοῦ Ἔθνους μας. Γι' αὐτὸ κάθε φροντίδα γιὰ τὴν ἀνάμνηση καὶ τὴν ἐξαοφάληση χειρογράφων τοῦ Ποιητοῦ ἀξίζει ἀσφαλῶς νὰ ἐνθαρρύνεται καὶ νὰ ἐνισχύεται.

Ο ΣΩΡΟΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Φαίνεται ὅτι οἱ λογοτέχνες, ποὺ ἐπρόσφεραν στὸν Βασιλεῖα τὰ βιβλία τους μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐπισκέψεώς του στὴ Στὴ ἡ Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν, ἐπροτίησαν ν' ἀφήσουν αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ βιβλία νὰ μιλήσουν σὸν Ἄνακτα γιὰ τὰ πνευματικὰ τους ἰδανικά, γιὰ τὶς ἠθικὰς ἐπιδιόξεις τους, γιὰ τὴν προσπάθεια συμβολῆς τους στὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ τοῦ τόπου. Διότι οἱ ἴδιοι δὲν ἔκαμαν λόγο γιὰ ὅλα αὐτὰ. Καὶ ἐκίς ἀπὸ διάφορα φλέγοντα οικονομικὰ ζητήματα, περιερίσθησαν — ὅπως ἐδημοσιεύθηκε — στὴν ἀνάπτυξη ἐνὸς ἐπιγίνοντος καὶ ζωτικωτάτου ζητήματός, ποῦ ζήτηματος τῆς πνευματικῆς κατακτήσεως τῆς... Ἀθροῦνιαν!

Θα εἶναι ὅμως ἀρεγε τόσο πιστικὴ ἡ γλῶσσα τοῦ σωροῦ τῶν μεταφερθέντων στὴ Ἄνακτορα βιβλίων, ὅσος ν' ἀναπλήρωση τὴν μετριόφρονα σιωπὴ τῶν συγγραφέων των; Μὰ πολὺ παραστατικὴ, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀνοηχητικὴ εἰκόνα, ποὺ ἀκούσαμε τελευταία σὲ μίαν ἄλλη περίσταση, ἔρχεται ἐπίμονα στὴ σκέψη μας: Ἄν στήψη καὶ εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ βιβλία, τί θὰ βγῆ, τί θ' ἀπομείνῃ; Πολὸ φοβόμαστε ὅτι τὸ ἀπόσταγμα θὰ εἶναι λίγος, τόσο λίγο δυστυχῶς...

Η ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

Ἄν εἶναι ἀληθινὴ ἡ πληροφορία, ὅτι πρόκειται νὰ ἐπιστραφῆ στὸ Ἴταλικὸ κράτος τὸ κτίριο τῆς Στέγης Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν (πρώην Κάζα ντ' Ἴταλία), θὰ γίνῃ, χωρὶς ἀμφιβολία, ἕνα σοβαρώτατο σφάλμα καὶ μιά μεγάλη ἀδικία.

Πρώτα πρώτα ἡ Κάζα ντ' Ἴταλία δὲν ἀνήκει στὸ Ἴταλικὸ κράτος, ὅσος νὰ τὸ ἐπιστραφῆ τώρα, κατὰ τὴ συμφωνία τῶν δύο χωρῶν, ὡς κρατικὴ περιουσία. Ἀνήκει σ' ἕναν χωριστὸ προπαγανδιστικὸν ὀργανισμὸ, ποῦ βρισκόταν στὴν ὑπηρεσία τοῦ φασιστικοῦ καθεστώτος.

Ἐπειτα, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὁ λογοτεχνικός καὶ καλλιτεχνικός κόσμος τῆς χώρας μας εἶχε ἀπὸ τοῦ πρώτους μῆνας τοῦ 1938 τὴ δική του Στέγη στὴν ἐδὸν Καραγιώργη. Καὶ τὸν ἔδωξαν ἀπ' αὐτὴν μὲ βαναυσὴ αὐθαίρεσι καὶ βία οἱ Ἴταλικὲς ἀρχὲς κατοχῆς, ποὺ χρησιμοποίησαν τὴ Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν γιὰ... στρατιῶνα καὶ πῆραν συγχρόνως καὶ τὰ περισσώτερα ἑπιπλά τῆς!

Καὶ τώρα νὰ τοὺς ἐπιστραφῆ τὸ κτίριο τῆς φασιστικῆς προπαγάνδης, ποὺ δόθηκε σὴν μιά μικρῇ, νόμιμῃ καὶ δικαίῃ, ψυχικῇ καὶ ὀλικῇ ἱκανοποίησιν τοὺς ἀπογενοῦ ὅλα τὰ χρόνια τῆς κατοχῆς λογοτέχνες καὶ καλλιτέχνες; Νὰ ἐπιτραφῆ ἡ ἀθροῦνιαν καὶ ἡ βία τῶν φασιστῶν; Καὶ νὰ ἐξωσθῆ ἀκόμα μιά φορά ὁ λογοτεχνικός καὶ καλλιτεχνικός κόσμος τῆς χώρας;

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἡλία Εηροτόρη - Τέλη Πεκλάρη: Προβλήματα ανατροφής τῶν παιδίων μας. Ἐνα διδακτικό βιβλίο γιά γονεῖς εἶναι τό βιβλίο τῶν κ.κ. Εηροτόρη καί Πεκλάρη. Στους γονεῖς ἀπευθύνεται καί τὰ σφάλματα τους στήν ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ προσπαθεῖ νά διορθώσῃ. Οἱ συγγραφεῖς του, νοιώθει ἀπό τή πρώτη στιγμή, πῶς δε, τι θελουν νά ποῦν τό διατυπώνουν ἐπαγωγικά καί μέ οὐστήμα. Μέ τήν ἴδια ἐχέρεια πού διδάσκουν τὰ παιδιὰ—εἶναι ἐκπαιδευτικοί—μέ τήν ἴδια ἀκρίβως τέχνη διδάσκουν καί τους γονεῖς τῶν μαθητῶν τους Περιγράφουν μέ πολλές λεπτομέρειες τούς διάφορους τύπους τῶν παιδιῶν, τό παιδί πού δέν ἔχει πρωτοβουλία π.χ., τό παιδί μέ τὰ διάφορα ἑλατιώματα, τό μοναχοπαίδι, τό παιδί τῶν διαζευγμένων, τό παιδί πού φεβᾶται, τό δῆθεν νευρικό παιδί κλπ.

Στόν ἀναγνώστη κάνει ἐντύπωση ἡ ἀνάλυση καί εἶναι διατεθειμένος ν' ἀκολουθήσῃ τους συγγραφεῖς τοῦ βιβλίου σ' ἄλα ὅσα προτείνουν σάν λύση τοῦ προβλήματος τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδίων μας. Κί' ἐδῶ εἶναι ἕνα ἐξαιρετικά ἐπικίνδυνο σημεῖο. Γιατί τό βιβλίο ἐνῶ στήν ἀνάγνωσή του ἔχει τόσα πλεονεκτήματα, στήν οὐδέσῃ του ὕστερ. Ἡ λύση πού δίδει σ' ἄλα τὰ ζητήματα εἶναι μονόπλευρη καί κάπως καθυστερημένη. Ἄλλοτε ποτέ ἡ Ψυχαναλυτική μέθοδος τοῦ Freud κί' ἔπειτα καί ἡ μέθοδος τοῦ Adler ἦταν ἡ πανάκεια πού πολλοί παιδαγωγοί μᾶς πρότειναν γιά τήν διόρθωση ὄλων τῶν σφαλμάτων τῆς ἀγωγῆς. Σήμερα στήν παιδαγωγική τὰ πράγματα ἔχουν ἀλλάξει κί' ἡ ἀτομική ψυχολογία στήν ὀποῖο πιστεύου, οἱ συγγραφεῖς τοῦ βιβλίου εἶναι καί αὐτή ἕνα μονόπλευρο σχῆμα. Οἱ παιδαγωγοί πού θέλουν μ' αὐτή ἡ μέθοδο ὅποιας μονόπλευρο σχῆμα νά ἐρμηνεύσουν τήν ψυχῇ τοῦ παιδιοῦ καί νά διορθώσουν τήν συμπεριφορά τῶν γονέων διαθέτοντας ὡς μόνον ἐφόδιο τήν πίστη τους στά σχήματα τῆς «ἄνευ ψυχῆς ψυχολογίας» κάνουν περισσότερο κακό παρά καλό.

Σ' ἄλλα χρόνια εἶχαν πέραση κάτι τέτοια. Σήμερα ὅμως τὰ πράγματα ἔχουν ἀλλάξει. Κί' αὐτό φαίνεται πῶς εἶναι ἀνάγκη πολλοί νά τό πληροφορηθοῦν γιά νά μήν πᾶνε χαμένες τόσες ἐπιμοχθες καί καλές προσπάθειες παιδαγωγῶν καί καλοπροαίρετων ἀνθρώπων πού τοῦ τραβᾶ τόσο ἐλαστικά ἡ ἐρραυα τῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων τοῦ παιδιοῦ Πρέπει ἡ κοινὴ κή ζωῇ μας κί' ἡ ἐπιστήμη τὰ ἐμπλουτισθοῦν μέ κάτι πού νά ἐρμηνεύσῃ σάν ὄνολο τό παιδί καί νά μήν ἄρκεῖται στίς μελέτες τῆς μάς ἡ τῆς ἄλλης πλευρᾶς. Τό παιδί εἶναι προσωπικότης καί μάλιστα οὐθεστώ προσωπικότης καί μόνο οὐθεστώ ἀντιμετωπίζεται. Κί' ἡ ἐπιστήμη γιά τό παιδί χρειάζεται κοσμοθεωριακό ἐρραυα γιά νά ὤρμη πρᾶγματικῶ. Χωρίς αὐτόν τόν ὄρμησμο κάνει μόνο ὤρμεις ἴσως παρατηρήσεις, ἀλλά τίποτα τό οὐθεστωτικό, τό ἀληθινά προοδευτικό.

Σ. ΚΑΛΗΣΠΕΡΗΣ

Φοῖβος Δέλφης: «Ὀργος Ὀργῆς». Ὁ κ. Φοῖβος Δέλφης εἶναι γνωστός στά Γράμματα σάν φυσιολόγος ποιητής. Ἡ ἀγάπη στήν φύση κί' ὁ ἐκδρομισμός ἐπὶ πολλά χρόνια ἀνέπνευε τήν μεθοσά του. Ἡ σουνεργασία του στά φυσιολατρικά περιοδικά πολλά εἶχε προσφέρει στό πνεῦμα τῆς ἀγάπης πρὸς τό θαῖτορο καί τίς χαρές του. Ἡ τωρινή ὄρμησ συλλογῆς μᾶς παρουσιάζει ἕνα δημιουργό κάπως ἀλλοιωτικό.

Ἀρχίζει μ' ἕνα ποίημα—τόν «Χιτῶνα»—πού δέν εἶναι τίποτα ἄλλο παρά μιά ἀσυγκράτητη καί πηγαία ἐπίκληση γιά μιά ἀγνή ζωή. Ὁ ποιητής θέλει νά ντυθῇ τόν χιτῶνα τῆς ἀγνότητος καί μ' αὐτόν ν' ἀντικρῶσῃ τό θαῦμα τῆς ζωῆς. Ὁ πόθος του αὐτός παρακολουθεῖ καί τᾶλλα τραγούδια τῆς συλλογῆς καί μᾶς δείχνει τόν κ. Δέλφη ὄρμησμένο μ' ἕνα στοχασμό πού φαίνεται ν' ἀναταράσσει τό βαθύτορο εἶναι τῶ ποιητῆ. Κί' ἀνεξάρτητα ἀπό τίς ἀντιρρήσεις πού μπορεί νάχη κανεῖς γιά ὄρμησμένα ποιήματα τῆς συλλογῆς δέν μπορεί παρά νά χαρῆ γιά τήν ἐξέλιξη πού παρουσιάζεται στίς σελίδες τοῦ «Ὀργου τῆς Ὀργῆς». Τὰ περισσότερα θέματα τῶν ποιημάτων τοῦ κ. Δέλφης δίνουν τήν ὄρμησση γιά κάτι μελλοτικό, κάτι τό ὤρμησ, τό γερθεμένο, τό μεγάλο, κάτι τό περισσότερο ὄρμησ κληρωμένο σέ οὐσία καί μορφή. Αὐτή τήν ἐλπίδα δίνει ἡ καινούργια προσφορά τοῦ κ. Δέλφης.

Σ. ΚΑΛΗΣΠΕΡΗΣ

R. Millikan - H. Gale - J. Coyle: Νέκα στοιχειώδη Φυσική, διακοσμη ἕκ τοῦ ἀγγλικῶ ὄρμησ Π. Α. Παπαδοπούλου, Τόμ. 1, Ἀθήνα 1949 σ. 389

Τό ἔργον τοῦτο εἶναι πράγματι στοιχειώδης ἐκθεσις τῶν πορμησμάτων τῆς Φυσικῆς καί ἀπευθύνεται εἰς τούς μαθητάς τῶν τελευταίων τάξεων τῶν Γυμνασίων. Οὐχ' ἦττον ὄρμησ εἰς αὐτό περιλαμβάνονται καί θέματα τῆς νεωτέρας Φυσικῆς, ἐκ τῶν δυσκολοτέρων ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ἐκθέσεως, τό πλῆθος τῶν εἰκόπων, τῶν διαγραμμάτων καί τῶν ποικίλων ἐπεξηγήσεων, καθιστοῦν τό βιβλίο ἐνῶπιον καί διδακτικόν βήθημα εἰς ἕνα εὐρύτορον ἀναγνωστικόν κοινόν. Ἡ ἐπιμελής ἐξ ἄλλου ἐκλογή τῆς ὄρμησ, ὁ ἐντελῶς πρωτότυπος τρόπος τῆς διατάξεως τῆς καί ἡ παραθεσις πολλῶν ἐφαρμογῶν ἐκ τοῦ καθημερινῶ καί πρᾶγματικῶ βίου ἀπεδεικνύουν ὅτι εἶναι δυνατόν καί τὰ πλεόν δυσκόλα κεφάλαια τῆς ἐπιστήμης νά γίνων κτῆμα τῶν πολλοῦ κοινῶ, όταν ἐρθεθοῦν οἱ συγγραφεῖς ἐκείνοι οἱ ὄρμησ θά κάμουν τήν ἐργασίαν αὐτήν.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου τοῦ ἔργου τοῦτο σουνάξαν διακεκρμημένοι ἐπιστήμονες. Ὁ καθηγητῆς R. Millikan δέν εἶναι εἰς τήν χώραν μᾶς γνωστός μόνον ἀπό τᾶς ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρονίου, ἠλεκτρικοῦ φορτίου καί φωτοηλεκτρικοῦ φαινομένου ἐργασίας του, χάρις εἰς τᾶς ὄρμησς ἐτιμῆσ μέ τό βραβεῖον Nobel. Τόν ἐξούρον χιλιάδες ἐλλήνων ἀπό τᾶς κοσμοθεωριακῆς, τᾶς φιλοσοφικῆς καί χριστιανικῆς του ἀντιλήψεως καί πεποιθήσεως (βλέπε καί Ἀκτίνας 1948 σ. 276-82 καί σ. 318-

22), είναι δὲ θαυμαστὴ καὶ ὑποστηριστὴ τοῦ νεοαλληνικοῦ χριστιανικοῦ πολιτιστικοῦ κινήματος εἰς τὴν χώραν μας.

Ὁ Gale, ἐξ ἄλλου, εἶναι διακεκριμένος καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου. Τέλος, ὁ Coyle ἔχει τὴν πατρὰν τῆς ἐκπαιδεύσεως, διότι εἶαι διευθυντὴς Πρακτικοῦ Λυκείου. Ἔτσι συνειργάσθησαν τρεῖς διαπραεῖς ἐπιστήμονες διὰ νὰ μᾶς παρουσιάσουν ἕνα τόσοον εὐχάριστον καὶ πλοῦσιον εἰς ἕκ κλοιδικὰς καὶ πρακτικὰς γνώσεις, βιβλίον Φυσικῆς, ἢ ἀνάγνωσις τοῦ ὁποίου ἔχει νὰ ὑψηλῶς πολὺ δόξου θέλου νὰ σπουδάσουν τὸν μηχανισμόν τοῦ φυσικοῦ κόσμου.

Δ Κ

«Κλασικὴ Ἑκπαίδευσις» A Classical Education, C. M. Bowra. Τὸ μικρὸν αὐτὸ βιβλίον ἔχει ὡς κύριόν του θέμα τὴν μελέτη τῆς κλασικῆς μορφώσεως καὶ μᾶς δίνει τὴν εἰκόνα μίαις παραμελημένης ἀξίας πού ἡμεῖς πολλὰ ἔχει προσφέρει καὶ προσφέρει συνεχῶς.

Ὁ σ., δηλαδή, κάνοντας μιά διάγνωσι σχετικὴ μὲ τὴν θέσι πού ἔχουν οἱ κλασικὲς μελέτες στὰ διάφορα ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα σήμερα, στὴν Ἀγγλία, μὲ λύπη διαπιστώνει ὅτι οἱ Ἀγγελοὶ ἔχουν θυσιάσει στὶν κατάστασι πού δημιουργήσῃς ὁ πόλεμος τὴν ἀξία πού λέγεται μελέτη τῶν κλασικῶν συγγραφέων.

Χωρὶς δὲ νὰ κἀθεταὶ νὰ θρηνολογῇ πάνω στὴν διάγνωσι τοῦ αὐτοῦ ὁ σ. προσπαθεῖ νὰ ζωντανέψῃ μὲ τὴν μικρὴν του μελέτη τὴν ἔννοια κλασικῆς ἢ κλασικῆς μελέτης γιὰ νὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον γι' αὐτὴς. Καὶ ἔτσι ἀμείως προχωρώντας στὸ κύριόν του θέμα μᾶς παρουσιάζει τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα τῆς μελέτης τῶν κλασικῶν

Τὸ νὰ ζωντανέψῃ κανεὶς μίαν ἐποχὴν καὶ τὸ νὰ ἐμβυθίσῃ στὸ πνεῦμα τῆς δὲν εἶναι μικρὰ πρᾶγμα γιὰ κείνον πού κούραμένος ἀντιμετωπίζει τὸ πνεῦμα τῆς δικῆς μας ἐποχῆς. Ἡ ἀνταλλαγὴ μίαις πείρας αἰῶνων μὲ τὴν σύγχρονον πείρα προσφέρει πολλὰ πρᾶγματα ὅσα κείνον πού βλέπει τὸν κόσμο ὡς ὅλον μὲ σκοπιμότητα

Ἀντιθέτως ἢ ἐπομονώσις τῆς ἐποχῆς μας ἀπὸ τὸ νόημα καθὲς ἄλλης ἐποχῆς καὶ ἢ ἐπίμονη προσπάθεια γιὰ μιά ἀγνοία τῶν τόσων μαθημάτων πού δίνει τὸ παρελθὸν φέρνει τὴν κούρασι τὴν ἔπαροι καὶ τὴν κατατροφῆν.

Μιά ἁρμονία λοιπὸν τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ μοντέρνου ἔρχεται νὰ ὁσώσῃ στὸν μελετητὴ τῶν κλασικῶν συγγραφέων μὲ τέτοια μελέτη. Ἄρμονία βλέπει κανεὶς παντοῦ ἀντιθέτα πρὸς τὴν

μονόπλευρην μελέτη τοῦ «τώρα» πού δὲν ἔχει νόημα χωρὶς τὴν μελέτη τοῦ «πρὶν».

Καὶ ἔνα τέτοιο ὄρατο παράδειγμα ἐπιτυχίας μᾶς φέρνει ὁ σ. ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴν ποίησι, ὅπου βλέπει κανεὶς πὺς οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ ἔδειξαν σὲ μᾶς νέου, τὸν τρόπο νὰ «ἀντίσσουν» τὴν τέχνην του.

Δ Σ

Ἰωάννου Χρ. Παύλλου, Καθηγητοῦ τοῦ Ἐ' Γυμνασίου θηλέων Ἀθηνῶν: Ἐκθέσεις, (διὰ τοὺς διδασκοντας, τοὺς δημοφίλους σπουδαστὰς τῶν ἀνωτάτων σχολῶν καὶ τοὺς μαθητὰς τῶν τελευταίων τάξεων τοῦ Γυμνασίου). Ἐκδόσις ἐπιτηρημένη Ἀθῆναι, 1949. Διὰ τὸ καλὸν αὐτὸ βιβλίον ἔχει ἐκδοθῆ καὶ συστατικὴ ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου.

Εἰς προσεχῆς τεῦχος θὰ δημοσιευθῶν βιβλιοκριταὶ ἐπὶ τῶν βιβλίων:

— Ἡ Ἐπιστὴ μὴ δμιλίαι.

— Νέα θεμέλια.

(Ἐκδόσις «Ζωῆς»).

Ἐλάδομεν εἰς τὰ γραφετὰ μας τὰ κάτωθι βιβλία:

Βασιλείου Ἀτέση, Ἐπισκόπου Ταλαντίου: Αἱ περὶ παρουσίας τῶν ἐπισκόπων ἀπόφεις ἐκκλησίας καὶ πολιτείας κατὰ τὰ ἔτη 1836 1843. Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Θεολογίας». Τόμου Κ' 1946 Ἀθῆναι, 1949.

Γρηγορίου Γ. Πρωτοπαπᾶ: Ἡ δόξα μὴ τῆς Ἑλλάδος: Ἀθῆναι, «Πυρρός» Α. Ε. 1949.

Ἀποστόλου Α. Βαλληνοῦρα: Ζητώντας τὸ φῶς. (Τραγούδια γιὰ χορωδία). Ἀθῆναι, 1949.

Υακίνθου Δημητρίου: Ἐνα κάθε μέρα. (Συλλογὴ ἀπὸ ἀποσπάσματα, ἀνεκδοτὰ ποιήματα μὲ βοηθῆ τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας γιὰ κάθε μέρα τοῦ χρόνου) Ἀθῆναι, 1949.

Νάση Ἀλεξοῦρα: Πολεμικὴ ἀφήγησις σὲ σκηρικὸν διάλογον (Ἀπερισμῆ στὴν ἠρωικὴν πρόσλασιν τοῦ ἔθνικοῦ μας στρατοῦ). Ἐκδόσις: Δημ. Γκαβανᾶ—Κοζάνη, 1949.

Α.Ι. Βρανοῦση: Σημδολὴ στὴν ἔρευνα γιὰ τὰ τραγούδια τοῦ Ρήγα καὶ τῶν τιμητῶν του μ' ἕνα ἄγνωστο «Θούριον ἄσμα» Ἀθῆναι, 1948.

«Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου» Ἀελτίον. Περίοδος 1947-1948. Λευκωσία Κύπρου.

Ἀυτοῦμεθα, διότι, ἐλλείπει χώρου, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναβάλωμεν τὴν ἀλληλογραφίαν διὰ τὸ ἐπόμενον τεῦχος.

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ἔργανον τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων.—Ἐκδ. Χριστ. Ἐνώσ. «Ἀκτίνες». Γραφετὰ: 888 Καρότη 14, Ἀθῆναι (1) Τηλ. 35-028—Θεσσαλονίκης: Ἀγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Τομαροῦ καὶ Κολοκοτρώνη 67.—Ἰπσοῦνος: Ἀ.Γ. Σταμάτης, κατοικία: Ηοικιλῆς 5 Ἀθῆναι.—Ἐτήσια συνδρομὴ δρ. 15.000, ἐξωτερικοῦ δολλ. 3 ἢ Α. Ἀγγλίας 1 /-.—Προστ. τυπογραφίος: δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομυχάλλ 176.—Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.